

52nd MORAVIAN AUTUMN

52. MORAVSKÝ PODZIM

ANGELOI – ZVĚSTOVATELÉ aneb **Paralelní dějiny hudby**
Opomíjená díla velkých skladatelů, velká díla opomíjených skladatelů

ANGELOI – MESSENGERS or **A parallel history of music**
Neglected works by great composers, great works by neglected composers

1.-22. 10. 2023

OBSAH / CONTENTS

Čestný výbor, umělecká rada / Honorary Board, Artistic Council	5
Program / Programme	7
Zdravice / Greetings	18
Slovo dramaturga / Programmer's note	22

MORAVSKÝ PODZIM / MORAVIAN AUTUMN

1. 10. ZAHAJOVACÍ KONCERT	26
2. 10. ANTHONY PHILIP HEINRICH – AMERICKÝ BEETHOVEN	38
4. 10. KREMERATA BALTICA	46
5. 10. ONUTÉ GRAŽINYTÉ – KLAVÍRNÍ RECITÁL	54
6. 10. BALADY Z GOTINSKÉHO HÁJE	62
7. 10. REINER(KACE)	72
8. 10. RENESANCE POLSKÉHO BAROKA	80
10. 10. SMUTEK UTEK?!	90
12. 10. SÓLO PRO SKLENĚNOU HARMONIKU	98
13. 10. TAK PRAVIL ZARATHUSTRA	112
15. 10. NEKLID ISLANDSKÉHO KLIDU	124
17. 10. HLEDÁNÍ ZTRACENÉ KRÁSY	134
18. 10. HISTORICKÝ BRAHMS & SOUČASNÝ SILVESTROV	142
22. 10. ZÁVĚREČNÝ KONCERT – PARTNERSKÁ POZNAŇ	152

NOVÝ SVĚT MORAVSKÉHO PODZIMU / NEW WORLD OF MORAVIAN AUTUMN	164
19. 10. MEZI NEBEM A ZEMÍ / BETWEEN HEAVEN AND EARTH	168
20. 10. LIDSKÝ HLAS / THE HUMAN VOICE	170
21. 10. JANÁČKŮV AKADEMICKÝ ORCHESTR / JANÁČEK ACADEMY ORCHESTRA	172

DOPROVODNÝ PROGRAM / ACCOMPANYING PROGRAMME	174
3. 10. PSÍ SVĚT / DOG WORLD	176
7. 10. KVĚTOVANÝ KŮŇ / THE FLOWERED HORSE	178
9.-10. 10. 57. MEZINÁRODNÍ HUDEBNĚVĚDNÉ KOLOKVIUM BRNO / 57 TH INTERNATIONAL MUSICOLOGY COLLOQUIUM BRNO	180
10. 10. LEOŠ JANÁČEK A POZDNÍ OBROZENÍ NA MORAVĚ / LEOŠ JANÁČEK AND THE LATE REVIVAL IN MORAVIA	182
12. 10. ANTOINE REICHA	184
14. 10. KUTAVIČIUS: POSLEDNÍ POHANSKÉ OBŘADY / LAST PAGAN RITES	186
17. 10. BESEDA SE SKLADATELI / DISCUSSION WITH COMPOSERS	188

Mezinárodní hudební festival Brno

Brno International Music Festival

52. Moravský podzim / 52nd Moravian Autumn**Brno, 1.– 22. října 2023**

Brno, 1–22 October 2023

Záštitu převzali / Under the auspices of**Martin Baxa,**

ministr kultury České republiky

Minister for Culture, Czech Republic

Jan Grolich,

hejtman Jihomoravského kraje

Governor of the South Moravian Region

Markéta Vaňková,

primátorka města Brna

Mayor of the City of Brno

Vojtěch Mencl,

starosta městské části Brno-střed

Mayor of the Central Brno district

Mezinárodní hudební festival Brno**je členem České asociace festivalů.**

Brno International Music Festival is a member of the Czech Festivals Association.

Statutární město Brno**finančně podporuje Filharmonii Brno.**

Statutory City of Brno financially supports

the Filharmonie Brno.

Pořadatel / Organised by**Filharmonie Brno, příspěvková organizace**

Filharmonie Brno, contributory organisation

Čestný výbor MHFB / Honorary Board of the Festival**Jan Grolich,** hejtman Jihomoravského kraje

Governor of the South Moravian Region

Markéta Vaňková, primátorka města Brna

Mayor of the City of Brno

Mikuláš Bek, ministr školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Minister for Education, Youth and Sports of the Czech Republic

Petr Michálek, rektor Janáčkovy akademie múzických umění

Rector of the Janáček Academy of Performing Arts

Jiří Morávek, generální ředitel SNIP & CO, spol. s r. o.

Managing Director of SNIP & CO

Umělecká rada MHFB / Artistic Council of the Festival**předseda / Chairman****Josef Třeštík,** dramaturg festivalu Pražské jaro

Programmer, Prague Spring Festival

místopředseda / Deputy chairman**Jan Žemla,** ředitel Janáčkovy filharmonie Ostrava

Director, Janáček Philharmonic Ostrava

členové / Members**Aleš Březina,** ředitel Institutu Bohuslava Martinů

Director, Bohuslav Martinů Institute

Jan Hlaváč, hudební redaktor a dramaturg Českého rozhlasu Brno

Music Editor and Programmer, Czech Radio Brno

Marie Kučerová, ředitelka Filharmonie Brno / Director, Filharmonie Brno

Associate Professor, Institute of Musicology, Masaryk University

Vladimír Maňas, docent Ústavu hudební vědy Masarykovy univerzity

Associate Professor, Institute of Musicology, Masaryk University

Daniel Matej, skladatel a hudební koordinátor

Composer and Music Coordinator

Vítězslav Mikeš, dramaturg Filharmonie Brno / Programmer, Filharmonie Brno

Programmer, Czech Television

Viktor Pantůček, odborný asistent Ústavu hudební vědy Masarykovy univerzity

Lecturer, Institute of Musicology, Masaryk University

CAF

B | R | N | O

• • •

**Filharmonie
Brno Philharmonic**

Lucie Šnajdrová, manažerka MHFB / Festival Manager

Jaroslav Šřastný, docent Janáčkovy akademie múzických umění / Associate Professor, Janáček

Academy of Performing Arts

René Sviderski, Odbor kultury Magistrátu města Brna

Department for Culture, Brno City Municipality

Jiří Zahradka, vedoucí Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea

Head of Department of Music History, Moravian Museum

Generální intendantka / General Intendant

Marie Kučerová

Dramaturg / Programmer

Vítězslav Mikeš

Manažerka festivalu / Festival Manager

Lucie Šnajdrová

NE 1. 10. 2023, 19:00, Janáčkovovo divadlo

ZAHAJOVACÍ KONCERT

A. P. HEINRICH Zpěv ducha divokého lesa, velká národní hrdinská fantazie, česká premiéra

BEETHOVEN Fantazie c moll

PÄRT Credo, česká premiéra

SKRJABIN Prometheus (Symfonie č. 5 „Poema ohně“)

Polina Osetinskaja klavír

Slovenský filharmonický sbor, sbormistr **Jan Rozehnal**

Filharmonie Brno, dirigent **Dennis Russell Davies**

Cori O'Lan světelný design (Skrjabin)

PO 2. 10. 2023, 19:00, Vila Tugendhat

ANTHONY PHILIP HEINRICH – AMERICKÝ BEETHOVEN

BEETHOVEN 32 variací na vlastní téma c moll

A. P. HEINRICH The Prague Waltz, The Fair Bohemian, Gipsy Dance, The Embarkation March,

The Debarkation March, Vivat Britain's Fair!, Multum in Parvo, The Camanche Revel,

The Sioux Gaillarde, The Manitou Air Dance, Žalost Čechů! The Student's Hymn,

Katinka – la Bohemienne, The New York Rondo

Pavel Farský klavír, průvodní slovo

ST 4. 10. 2023, 19:00, Besední dům

KREMERATA BALTICA

POIJOVA Poselství jednomu obyčejnému člověku

SCHNITTKE Koncert pro klavír a smyčce

PELĚCIS Concertino bianco pro klavír a smyčce

LIGETI Smyčcový kvartet č. 1 „Métamorphoses nocturnes“

Onutė Gražinytė klavír

Kremerata Baltica

ČT 5. 10. 2023, 19:00, Besední dům

ONUTĚ GRAŽINYTĚ – KLAVÍRNÍ RECITÁL

SKRJABIN, MESSIAEN, ČIURLIONIS, REMESA, BACEVIČIUS, KAPRÁLOVÁ, BACEWICZ

Onutė Gražinytė klavír

PÁ 6. 10. 2023, 19:00, **Besední dům**

BALADY Z GOTINSKÉHO HÁJE

BEETHOVEN Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe, Das Blümchen Wunderhold,

Mollys Abschied

J. A. ŠTĚPÁN Schwanenlied

V. J. TOMÁŠEK Lenora

Martina Janková soprán, **Dennis Russell Davies** klavír

Tatjana Medvecká recitace

SO 7. 10. 2023, 20:00, **Kryt 10-Z, Husova**

REINER(KACE)

REINER Tři písně milostné, Listopadové popěvky, hudba k představení Esther, Květovaný kůň

Aida Mujačić zpěv, klavír

dramaturgie projektu **Pavel Straka**

NE 8. 10. 2023, 20:00, **kostel sv. Janů, Minoritská**

RENESSANCE POLSKÉHO BAROKA

ZIELEŃSKI Offertoria et communions totius anni

Wrocław Baroque Ensemble, dirigent **Andrzej Kosendiak**

ÚT 10. 10. 2023, 19:30, **kostel sv. Augustina, náměstí Míru**

SMUTEK UTEK?!

MESSIAEN Louange à l'Éternité de Jésus

KOPELENT Karrak

JANÁČEK Pohádka

JANÁČEK Sonáta (arr. Jiří Bárta)

SMOLKA Smutek utek

MESSIAEN Louange à l'Immortalité de Jésus (arr. Jiří Bárta)

Jiří Bárta violoncello, **Terezie Fialová** klavír

ČT 12. 10. 2023, 19:00, **Besední dům**

SÓLO PRO SKLENĚNOU HARMONIKU

REJCHA Gelegenheitskantate, (obnovená) premiéra

CIMAROSA De terra amica

REJCHA Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimath, (obnovená) premiéra

HASSE L'Armonica

Joanna Moskowicz soprán, **Christa Schönfeldinger** skleněná harmonika

Barbara Maria Willi recitace, cembalo

Brno Rejcha Collegium 2023

Filharmonie Brno, dirigent **Jonathan Cohen**

PÁ 13. 10. 2023, 19:00, **Janáčkovovo divadlo**

TAK PRAVIL ZARATHUSTR

SCHUMANN Ouvertura, Scherzo a Finále

BOLCOM Klavírní koncert č. 2, česká premiéra

MOZART Maurerische Trauermusik

R. STRAUSS Also sprach Zarathustra

Emanuele Arciuli klavír

Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko

dirigent **Dennis Russell Davies**

NE 15. 10. 2023, 21:00, **Katedrála svatých Petra a Pavla, Petrov**

NEKLID ISLANDSKÉHO KLIDU

JÓHANNSSON Virðulegu forsetar, česká premiéra

Adam Wiltzie syntezátor, elektronika

členové **Moravia Brass Band**

dirigent **Chuhei Iwasaki**

ÚT 17. 10. 2023, 19:00, **Besední dům**

HLEDÁNÍ ZTRACENÉ KRÁSY

M. BRUNNER Moving Silhouettes, objednávka festivalu, premiéra

MARTINAITYTĚ Hledání ztracené krásy, česká premiéra

Trio Bohémo:

Matouš Pěruška housle, **Kristina Vocetková** violoncello, **Jan Vojtek** klavír

ST 18. 10. 2023, 19:00, **Besední dům**

HISTORICKÝ BRAHMS & SOUČASNÝ SILVESTROV

SILVESTROV Kýčovitá hudba, Čtyři kusy, Nostalgie, Dva kusy, Visnik-1996

BRAHMS Šest kusů, Tři intermezza, Dvě rapsodie

Alexej Ljubimov klavír – moderní Steinway a historický Streicher

NOVÝ SVĚT MORAVSKÉHO PODZIMU

2. ročník festivalového projektu studentů JAMU

ČT **19. 10. 2023**, 19:00, **foyer Besedního domu, nádvoří Pražákova paláce, půdní prostory Besedního domu**

MEZI NEBEM A ZEMÍ

NIELSEN Dechový kvintet

TOMASI Concert champêtre

MARTINŮ Kuchyňská revue

JANDA Cageti

studenti a pedagogové Hudební fakulty JAMU

PÁ **20. 10. 2023**, 19:00, **Divadlo na Orli**

LIDSKÝ HLAS

HAMILTON Interzones

CANGELOSI A Cool Garget

KOSINSKI, BROSCIOUS 360

AKIHO to wAlk Or ruN in wEst harlem

POULENC / arr. OPRŠÁL La Voix humaine

Jana Vondrů soprán**Percussion Ensemble JAMU** (Lenka Titzová, Martin Kučík, Filip Zázvorka, David Paša, Jakub Kub, Adéla Spurná, Anežka Nováková), pedagogické vedení **Martin Opršál****Dominik Gál** klavírdirigent **Patrik Červák**režie **Zuzana Fischer**, light-design **Andrej Ferencz**

SO **21. 10. 2023**, 19:00, **Besední dům**

JANÁČKŮV AKADEMICKÝ ORCHESTR

HIDAS Koncert pro hoboj a orchestr

STRAVINSKIJ Dances concertantes

DORMAN Frozen in Time

Arseny Menkov hoboj, **David Paša** bicí nástroje**Janáčkův akademický orchestr**, umělecký vedoucí a dirigent **Jakub Klecker**

NE **22. 10. 2023**, 19:00, **Janáčkovo divadlo**

ZÁVĚREČNÝ KONCERT – PARTNERSKÁ POZNAŇ

PENDERECKI Tři kusy ve starém slohu, Adagietto (z opery Raj utracony), Violový koncert

KAPRÁLOVÁ Suita rustica

SZYMANOWSKI Houslový koncert č. 2

Milan Paša viola, housle**Poznaňská filharmonie**, dirigent **Łukasz Borowicz****DOPROVODNÝ PROGRAM**

ÚT **3. 10. 2023**, 19:00, **CO.LABS, Kounicova 20**

PSÍ SVĚT

dětská opera

SO **7. 10. 2023**, 15:00–17:00, **Besední dům**

KVĚTOVANÝ KŮŇ

workshop s Aidou Mujačić

PO **9. – ÚT 10. 10. 2023**, **Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Arne Nováka 1**

57. MEZINÁRODNÍ HUDEBNĚVĚDNÉ KOLOKVIUM BRNO

ÚT **10. 10. 2023**, 18:00, **Klafé, Klácelova 1a**

LEOŠ JANÁČEK A POZDNÍ OBROZENÍ NA MORAVĚ

prezentace knihy Miloše Zapletala

ČT **12. 10. 2023**, 17:30, **Besední dům**

ANTOINE REICHA

prezentace knihy

SO **14. 10. 2023**, 21:00, **Červený kostel**

KUTAVÍČIUS: POSLEDNÍ POHANSKÉ OBŘADY

ÚT **17. 10. 2023**, 18:00, **Besední dům**

BESEDA SE SKLADATELI

Martin Brunner a Žibuoklè Martinaitytè

SUN 1 Oct 2023, 7:00pm, **Janáčkovo divadlo**

OPENING CONCERT

A. P. HEINRICH The Wildwood Spirit's Chant or, Scintillations of Yankeeoodle, Czech premiere

BEETHOVEN Fantasy in C minor

PÄRT Credo, Czech premiere

SCRIABIN Prometheus (Symphony No. 5 "The Poem of Fire")

Polina Osetinskaya piano

Slovak Philharmonic Choir, choirmaster **Jan Rozehnal**

Filharmonie Brno

conductor **Dennis Russell Davies**

Cori O'Lan light design

MON 2 Oct 2023, 7:00pm, **Villa Tugendhat**

ANTHONY PHILIP HEINRICH – THE AMERICAN BEETHOVEN

BEETHOVEN 32 Variations on an Original Theme in C minor

A. P. HEINRICH

The Prague Waltz, The Fair Bohemian, Gipsy Dance, The Embarkation March,

The Debarkation March, Vivat Britain's Fair!, Multum in Parvo, The Camanche Revel,

The Sioux Gaillarde, The Manitou Air Dance, Žalost Čechů! The Student's Hymn,

Katinka – la Bohemienne, The New York Rondo

Pavel Farský piano, commentary

WED 4 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

KREMERATA BALTICA

POLEVA Messages to one simple man

SCHNITKE Concerto for piano and strings

PELĚCIS Concertino bianco

LIGETI String Quartet No. 1 "Métamorphoses nocturnes"

Onutė Gražinytė piano

Kremerata Baltica

THU 5 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

ONUTĚ GRAŽINYTĚ – PIANO RECITAL

SCRIABIN, MESSIAEN, ČIURLIONIS, REMESA, BACEVIČIUS, KAPRÁLOVÁ, BACEWICZ

Onutė Gražinytė

FRI 6 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

BALLADS FROM THE GÖTTINGER HAIN

BEETHOVEN Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe, Das Blümchen Wunderhold,

Mollys Abschied

J. A. ŠTĚPÁN Schwanenlied

V. J. TOMÁŠEK Lenora

Martina Janková soprano

Dennis Russell Davies piano

Tatjana Medvecká recitation

SAT 7 Oct 2023, 8:00pm, **Bunker 10-Z, Husova**

REINER REINCARNATED

REINER Three Love Songs, November Songs, Esther, The Flowered Horse

Aida Mujačić voice, piano

dramaturgy **Pavel Straka**

SUN 8 Oct 2023, 8:00pm, **Church of Saints John the Evangelist and John the Baptist, Minoritská**

RENAISSANCE OF POLISH BAROQUE

ZIELEŃSKI Offertoria et communiones totius anni

Wrocław Baroque Ensemble

conductor **Andrzej Kosendiak**

TUE 10 Oct 2023, 7:30pm, **St. Augustin Church, náměstí Míru**

SMUTEK UTEK?!

MESSIAEN Louange à l'Éternité de Jésus

KOPELANT Karrak

JANÁČEK Fairy Tale

JANÁČEK Sonata (arr. Jiří Bárta)

SMOLKA Smutek utek

MESSIAEN Louange à l'Immortalité de Jésus (arr. Jiří Bárta)

Jiří Bárta cello

Terezie Fialová piano

THU 12 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

SOLO FOR GLASS HARMONICA

A. REICHA Gelegenheitskantate, *premiere*

CIMAROSA De terra amica

A. REICHA Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimath, *premiere*

HASSE L'Armonica

Joanna Moskowicz soprano, **Christa Schönfeldinger** glass harmonica

Barbara Maria Willi recitation, cembalo

Pavel Valenta tenor, **Jan Faltýnek** bass

Brno Rejcha Collegium 2023

Filharmonie Brno, conductor **Jonathan Cohen**

FRI 13 Oct 2023, 7:00pm, **Janáčkovovo divadlo**

THUS SPOKE ZARATHUSTRA

SCHUMANN Overture, Scherzo and Finale

BOLCOM Piano Concerto No. 2, *Czech premiere*

MOZART Maurerische Trauermusik

R. STRAUSS Also sprach Zarathustra

Emanuele Arciuli piano

MDR-Sinfonieorchester Leipzig

conductor **Dennis Russell Davies**

15 Oct 2023, 9:00pm, **Cathedral of St. Peter and Paul, Petrov**

RESTLESSNESS OF ICELANDIC REST

JÓHANNSSON Virðulegu forsetar (Eminent presidents), *Czech premiere*

Adam Wiltzie synthesizer, electronics

members of **Moravia Brass Band**

conductor **Chuhei Iwasaki**

TUE 17 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

IN SEARCH OF LOST BEAUTY

M. BRUNNER Moving Silhouettes, *premiere*

MARTINAITYTĖ In Search of Lost Beauty..., *Czech premiere*

Trio Bohémo:

Matouš Pěruška violin, **Kristina Vocetková** cello, **Jan Vojtek** piano

WED 18 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

HISTORIC BRAHMS & CONTEMPORARY SILVESTROV

SILVESTROV Kitsch Music, Four Pieces, Nostalghia, Two Pieces, The Messenger-1996

BRAHMS Six Pieces, Three Intermezzi, Two Rhapsodies

Alexei Lubimov piano

NEW WORLD OF MORAVIAN AUTUMN

2nd year of the students' project

THU 19 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům, Pražákův palác**

BETWEEN HEAVEN AND EARTH

NIELSEN Wind Quintet

TOMASI Concert champêtre

MARTINŮ The Kitchen Revue

JANDA Gageti

students and teachers of the JAMU Faculty of Music

FRI 20 Oct 2023, 7:00pm, **Divadlo na Orli**

THE HUMAN VOICE

HAMILTON Interzones

CANGELOSI A Cool Garget

KOSINSKI, BROSCIOUS 360

AKIHO to wAlk Or ruN in wEst harlem

POULENC / arr. OPRŠÁL La Voix humaine

Jana Vondrů soprano

Percussion Ensemble JAMU: Lenka Titzová, Martin Kučik, Filip Zázvorka,

David Paša, Jakub Kub, Adéla Spurná, Anežka Nováková

pedagogical guidance **Martin Opršál**

Dominik Gál piano

conductor **Patrik Červák**

director **Zuzana Fischer**, light-design **Andrej Ferencz**

SAT 21 Oct 2023, 7:00pm, **Besední dům**

JANÁČEK ACADEMY ORCHESTRA

HIDAS Oboe Concerto

STRAVINSKIJ Dances concertantes

DORMAN Frozen in Time

Arseny Menkov oboe, **David Paša** percussion

Janáček Academy Orchestra, artistic guidance and conductor **Jakub Klecker**

SUN 22 Oct 2023, 19:00, **Janáčkovovo divadlo**

CLOSING CONCERT

PENDERECKI Three Pieces in Baroque Style, Adagietto, Viola Concerto

KAPRÁLOVÁ Suita Rustica

SZYMANOWSKI Violin Concerto No. 2

Milan Paľa viola, violin

Filharmonia Poznańska, conductor **Łukasz Borowicz**

ACCOMPANYING PROGRAMME

TUE 3 Oct 2023, 7:00pm, **CO.LABS, Kounicova 20**

DOG'S WORLD

children's opera

SAT 7 Oct 2023, 3:00–5:00pm, **Besední dům**

WORKSHOP WITH AIDA MUJAČIĆ

MON 9 – TUE 10 Oct 2023, **Institute of Musicology, Faculty of Arts, Masaryk University, Arne Nováka 1**

57. INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL COLLOQUIUM BRNO

TUE 10 Oct 2023, 6:00pm, **Klafé, Klácelova 1a**

LEOŠ JANÁČEK AND THE LATE NATIONAL REVIVAL IN MORAVIA

presentation of a book by Miloš Zapletal

THU 12 Oct 2023, 5:30pm, **Besední dům**

ANTOINE REICHA REDÉCOUVERT

presentation of an anthology before the concert

SAT 14 Oct 2023, 9:00pm, **Red Church**

BRONIUS KUTAVIČIUS: LAST PAGAN RITES

TUE 17 Oct 2023, 6:00pm, **Besední dům**

DISCUSSION WITH COMPOSERS

Discussion with Martin Brunner and Žibuoklè Martinaitytė before the concert

Festival Moravský podzim letos již po dvaapadesáté přichází s bohatým programem, jehož dramaturgie neopouští nic náhodě a přesně ví, čím návštěvníky uchvátit. Letos tak na nás čeká hudba ve znamení Zvěstovatelů aneb Paralelních dějin hudby. Přeji festivalu úspěšný ročník a jeho návštěvníkům inspirativní zážitky!

For the 52nd time, the Moravian Autumn festival provides a rich programme in which nothing has been left to chance and whose designers know exactly what will mesmerise the audiences. This year we are expecting musical messengers and a parallel history of music. I wish the festival a successful year and its visitors many inspiring experiences!

Martin Baxa, ministr kultury České republiky
Minister of Culture, Czech Republic

Moravský podzim je jednou z nejvýznamnějších kulturních událostí v našem kraji i v celé republice. Každoročně přináší do Brna vynikající umělce z celého světa. Na letošní ročník se obzvlášť těším, protože slibuje skladby autorů, které běžně míváme. Přeji vám hluboké zážitky a radost z objevování. Ať vás hudba provází a naplňuje po celý rok.

Moravian Autumn is a major cultural event in our region and our country. Every year it brings some of the world's outstanding artists to Brno. I'm particularly looking forward to the festival this year, as it offers works by composers that we ordinarily pass by. I wish you profound experiences and the joy of discovery. May music accompany and fulfil you throughout the year.

Jan Grolich, hejtman Jihomoravského kraje
Governor of the South Moravian Region

Všechny ročníky Moravského podzimu vždy spojovala invenční a odvážná dramaturgie. Díky jeho letošnímu tématu si možná lépe uvědomíme, že v umění stejně jako v životě se to, co bylo opomíjené, může dostat na výsluní, ohromit nás netušenou krásou, stimulovat naši fantazii. Opět tak prostřednictvím hudby povedeme důmyslný dialog se světem.

Every year, Moravian Autumn brings us inventive and bold programmes. Its theme this year may help us to realise that, in art as in life, what has been neglected can reach the limelight, amaze us with unexpected beauty and stimulate our imagination. Once again we'll conduct an artistic dialogue with the world through music.

Markéta Vaňková, primátorka města Brna
Mayor of the City of Brno

Moravský podzim je jednou z nejvýznamnějších hudebních akcí, které se v Brně konají. Letošní dramaturgie festivalu slibuje nevšední zážitky, výlety do paralelních hudebních světů. Přeji posluchačům, aby jim výpravy do méně známých míst dějin hudby zpříjemnily říjnové dny a těším se na některém z koncertů na viděnou.

Moravian Autumn is one of Brno's most important musical events. The festival programme this year promises exceptional experiences and trips to parallel musical worlds. I hope you will join us in exploring the lesser-known history of music to make your October days rewarding and enjoyable; I look forward to seeing you at one or more of the concerts.

Vojtěch Mencl, starosta městské části Brno-střed
Mayor of the Central Brno district

Účast mezinárodně uznávaného komorního orchestru Kremerata Baltica na festivalu Moravský podzim mi nabízí příležitost poděkovat zakladateli orchestru Gidonu Kremerovi, který byl vždy morálním svědomím našeho hudebního národa, za to, že přináší znamenitost lotyšských a baltických hudebních tradic světu a váženému publiku v České republice.

The participation of the internationally celebrated chamber orchestra Kremerata Baltica in the Festival Moravian Autumn offers me the opportunity to thank the founder of the orchestra Gidon Kremer, who has always been the moral conscience of our musical nation, for bringing the excellency of Latvian and Baltic musical traditions to the world and to the distinguished audience in Czechia.

Elita Kuzma, velvyslankyně Lotyšské republiky v České republice
Ambassador of the Republic of Latvia to the Czech Republic

Je skvělé, že se Moravského podzimu účastní tak věhlasný německý orchestr, který velmi obohatí česko-německý kulturní dialog. Proto je mi velkým potěšením, že jsem nad koncertem *Tak pravil Zarathustra* Symfonického orchestru Středoněmeckého rozhlasu MDR mohl převzít záštitu.

It is great that such a renowned German orchestra is participating in the Moravian Autumn, thus enriching the German-Czech cultural exchange. I am therefore delighted to take on the patronage of the MDR symphony orchestra's performance of *Thus spoke Zarathustra* on October 13.

Andreas Künne, velvyslanec Spolkové republiky Německo v Praze
Ambassador of the Federal Republic of Germany to the Czech Republic

---

Je mi ctí pozdravit účastníky 52. ročníku Mezinárodního hudebního festivalu Moravský podzim. Velice si vážím toho, že organizátoři pozvali Wrocław Baroque Ensemble, aby zde představil krásu polského baroka a hudbu Mikołaje Zieleńského. Rád bych tímto všem popřál nádherný hudební zážitek.

It is my honour to greet the audience of the 52nd International Music Festival Moravian Autumn. I greatly appreciate the fact that the organizers invited the Wrocław Baroque Ensemble to present the beauty of the Polish Baroque and the music of Mikołaj Zieliński. I wish everyone a wonderful musical experience.

Mateusz Gniazdowski, velvyslanec Polské republiky v České republice
Ambassador of the Republic of Poland to the Czech Republic

Zařazování litevských hudebních skladeb do programu Moravského podzimu se stalo vítanou tradicí. Nabízí posluchačům exkluzivní a nadmíru pohlcující zážitek, který posluchače spojuje s naším kulturním zázemím. Je úžasné, že díla Čiurlionise, Kutavičiuse a dalších osobností litevské hudby 20. století zazní v Brně v podání českých i litevských umělců. Díky a ačiū!

The inclusion of Lithuanian musical pieces in the programme of Moravian Autumn has become a welcome tradition. It offers an exclusive and immersive experience that connects the listener to our cultural background. It is a delight to see the works of Čiurlionis, Kutavičius and other Lithuanian twentieth-century music being performed in Brno by both Czech and Lithuanian artists. Thanks and ačiū!

Laimonas Talat-Kelpša, velvyslanec Litevské republiky v České republice
Ambassador of Lithuania to the Czech Republic

Někteří označují *Virðulegu forsetar* za Jóhannssonovo nejlepší album. Zažijte jeho prostřednictvím klid, energii, napětí i jeho uvolnění, které jsou pro Island tolik příznačné.

Some say *Virðulegu forsetar* is Jóhannsson's best album. Come to experience through it the calmness, energy, tension and unwinding that are so characteristic of Iceland.

Klára Dvořáková, honorární konzulka Islandu v České republice
Honorary Consul of Iceland in the Czech Republic

Moravský podzim jako skutečný svátek není jen prvotřídní hudební přehlídka, je to především sonda do nekonečného rezervoáru hudebního odkazu staletí. Máte šanci s námi objevit třeba „amerického Beethovena“ A. P. Heinricha, poprvé uslyšet Rejchův melodram *Rozloučení Johanky z Arku s vlastní*, uvidět Skrjabinova *Promethea* v barvě, ponořit se do počátků polského baroka s Mikołajem Zieleńským nebo do islandského klidu Jóhanna Jóhannssona.

The Moravian Autumn festival is not just a first-class showcase of music, it is above all an exploration of the deep reservoir of the musical legacy of past centuries. We offer you the chance to discover A. P. Heinrich, the "Beethoven of America", to hear for the first time Reicha's melodrama *Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimath*, to see Scriabin's *Prometheus* in colour, and to immerse yourself into the beginnings of Polish Baroque and into Icelandic calm of Jóhann Jóhannsson.

Marie Kučerová, ředitelka Filharmonie Brno
Director of the Filharmonie Brno

SLOVO DRAMATURGA

ANGELOI – ZVĚSTOVATELÉ aneb Paralelní dějiny hudby Opomíjená díla velkých skladatelů, velká díla opomíjených skladatelů

Zvěstovatel, řecky *angelos*, je podle filozofa Jakova Druskina bytost, která žije v paralelním světě a její život plyne v nehybnosti. Není to přítom život jednotvárný, prázdny ani nudný, protože jednotvárnost, prázdnota a nuda pramení z času, který v paralelním světě neexistuje. Zvěstovatelé nejsou zatíženi časem a pocííují věčnost.

Takovými zvěstovateli jsou ale i hudební díla, která od okamžiku svého vzniku „obývají“ – ve své rozmanitosti – bezčasý paralelní prostor, z něhož současná koncertní praxe tzv. vážné hudby pro své „tady a teď“ opakovaně vyjímá jen velmi omezenou část, tváří se, že podchycuje dějiny hudby výběrem toho, co „má právo na přežití“. Moravský podzim 2023 naváže na dlouhodobou snahu pořádající Filharmonie Brno tento přístup narušovat a ve festivalově koncentrované podobě uskuteční sondu do „paralelních dějin hudby“: bude si všimát méně známých stránek tvorby proslulých skladatelů a poukáže na životnost děl autorů pozapomenutých.

Výmluvným je v tomto ohledu program zahajovacího koncertu Filharmonie Brno, která ve spolupráci s klavíristkou Polinou Osetinskou, Slovenským filharmonickým sborem a pod taktovkou šéfdirigenta Dennise Russella Daviese provede díla Anthonyho Philipa Heinricha (symfonickou fantazii *The Wild Wood Spirit's Chant*), Ludwiga van Beethovena (zřídka uváděnou *Fantazii c moll*), Arvo Pärta (*Credo* ze sklonku jeho raného, avantgardního období) a Alexandra Skrjabinina (symfonickou poemu *Prometheus*, o jejíž světelnou součást se postará Cori O'LAN z renomovaného lineckého festivalu Ars Electronica).

Anthonyho Philipa Heinricha, prvního profesionálního amerického skladatele, který se narodil v Krásném Boku u Krásné Lípy a kterému se říkalo „americký Beethoven“, představí na svém recitálu hudbou i slovem klavírista a muzikolog Pavel Farský. Z „paralelního hudebního světa“ se rozeznění dočkají i díla dalších autorů spjatých s českým prostředím: pravděpodobně ve světových premiérách zazní pod taktovkou britského dirigenta Jonathana Cohena melodram *Rozloučení Johanky z Arku s vlastní a Příležitostná kantáta* Antonína Rejchy, sopranistka Martina Janková pak spolu s Dennisem

Russellem Daviesem v roli klavíristy a s herečkou Taťjanou Medveckou uvede rozsáhlou kantátu *Lenora Václava Jana Tomáška*. V programu festivalu jsou hojně zastoupeni i čeští skladatelé 20. a 21. století: Leoš Janáček, Karel Reiner, Marek Kopelent, Martin Smolka či Martin Brunner (který napsal novou skladbu na objednávku Moravského podzimu).

Podobně jako před časem došlo u nás k renesanci tvorby Jana Dismase Zelenky, Polsko znovuobjevilo raně barokního skladatele Mikołaje Zieleńského, jehož skladby do Brna přiveze Vratislavský barokní ansámbl.

Islandský skladatel Jóhann Jóhannsson proslul na sklonku svého poměrně krátkého života jako autor filmové hudby (nominace na Oscara za hudbu ke snímkům *Teorie všeho* a *Sicario: Nájemný vrah*, za hudbu k prvnímu zmíněnému filmu cena Zlatý glóbus), avšak velmi zajímavé projekty skýtá hlavně jeho „solitérská“ raná tvorba, např. „zvuková instalace“ *Virðulegu forsetar*, jejíž českou premiéru uvede Moravia Brass Band za asistence amerického hudebníka Adama Wiltzieho, Jóhannssonova někdejšího blízkého spolupracovníka.

Zvěstovateli z „paralelního světa“ ovšem mohou být i „upozaďené“ hudební nástroje, z nichž se na Moravském podzimu objeví skleněná harmonika (ovládaná Christou Schönfeldingerovou) nebo historický klavír Streicher (na který bude hrát Alexej Ljubimov).

Vedle českých i světových premiér je tradiční snahou dramaturgie Moravského podzimu „komunikace“ mezi jednotlivými koncerty a projekty. Za pozornost stojí např. moment cykličnosti: ukázky z Heinrichovy tvorby orchestrální a klavírní, Dennis Russell Davies dirigující dva orchestry, shodný motiv Beethovenovy *Fantazie c moll* a písně *Seufzer eines Ungeliebten and Gegenliebe*, který později vykrytalizoval do podoby populárního tématu zhudebněné *Ódy na radost* v *Deváté symfonii* apod.

Moravský podzim také velkolepě oslaví 50. výročí partnerství mezi Brnem a Lipskem: Dennis Russell Davies bude na dvou koncertech řídit oba orchestry, ve kterých působí v současné době jako šéfdirigent – vedle Filharmonie Brno i Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko, se kterým vyše zdravici k 85. narozeninám význačnému americkému skladateli Williamu Bolcomovi v podobě české premiéry nedávno napsaného *Druhého klavírního koncertu*. Filharmonie z dalšího města, které má s Brnem partnerský vztah, z Poznaň, spolu s Milanem Paľou a svým šéfdirigentem Łukaszem Borowiczem připomene 90. výročí narození Krzysztofa Pendereckého a dále uvede folklorem ovlivněná díla Karola Szymanowského a Vítězslavy Kaprálové.

Kromě zmíněných umělců, souborů a těles se na festivalu dále představí klavíristé Emanuele Arciuli a Onutė Gražinytė, Kremerata Baltica, violoncellista Jiří Bárta s klavíristkou Terezií Fialovou či cenami ověřená naděje české komorní hudby Trio Bohémo.

Bohatý bude i doprovodný program, který zahrnuje mj. 2. ročník festivalu Nový svět Moravského podzimu (akci, kterou připravují studenti JAMU), besedy se skladateli, interprety či muzikology či Hudebněvědné kolokvium pořádané Ústavem hudební vědy Masarykovy univerzity.

Vítězslav Mikeš

PROGRAMMER'S NOTE

ANGELOI – MESSENGERS or A parallel history of music Neglected works by great composers, great works by neglected composers

According to the philosopher Yakov Druskin, a messenger, or *angelos* in Greek, is a being who lives in a parallel world and whose life passes in stasis. This is no dull, empty or boring life, because dullness, emptiness and boredom are a result of time, which does not exist in the parallel world. Messengers are not burdened by time and experience eternity.

Musical works can also be considered such messengers, because since their inception they “inhabit”, in their diversity, a timeless, parallel space, from which the contemporary concert practice of so-called classical music repeatedly selects only a very limited segment for its “here and now”, thereby claiming to define the history of music by choosing those pieces that have “the right to survive”. Filharmonie Brno has long sought to disrupt this approach, and Moravian Autumn 2023, organised by the orchestra, is a concerted effort to carry out a survey of a “a parallel history of music”, noting the less-known aspects of works by celebrated composers and highlighting the viability of works by neglected composers.

The programme of the opening concert is telling in this regard: in collaboration with the pianist Polina Osetinskaya, the Slovak Philharmonic Choir and, under the baton of its chief conductor Dennis Russell Davies, Filharmonie Brno will perform works by Anthony Philip Heinrich (the symphonic fantasia *The Wild Wood Spirit's Chant*), Ludwig van Beethoven (the rarely presented *Fantasy in C minor*), Arvo Pärt (*Credo* from the close of his early, avant-garde period) and Alexander Scriabin (the symphonic poem *Prometheus*, with lighting provided by Cori O'LAN of the renowned Linz festival Ars Electronica).

At his recital, the pianist and musicologist Pavel Farský will introduce, in words and music, Anthony Philip Heinrich, the first professional American composer who was born in Bohemia, in Krásný Buk near Krásná Lípa and who was dubbed the “Beethoven of America”. And there will be more works by composers residing in the “parallel music world”, who have a Czech connection: in what will probably be a modern world première, the melodrama *Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimath* and *Gelegenheitskantate* by Antoine Reicha, led by the British conductor Jonathan Cohen; while the soprano Martina Janková, with Dennis Russell Davies as pianist and with the actor Taťjana Medvecká, will present the substantial cantata *Lenora* by Václav Jan Tomášek. The festival also features copious Czech composers of the 20th and 21st centuries: Leoš Janáček, Karel Reiner, Marek Kopelent, Martin Smolka and Martin Brunner (who wrote a new piece commissioned by Moravian Autumn).

Some time ago, there was a revival in our country of interest in the works of Jan Dismas Zelenka, and Poland has similarly rediscovered the oeuvre of the early Baroque composer Mikołaj Zieleński; his music will be brought to Brno by the Wrocław Baroque Ensemble.

The Icelandic composer Jóhann Jóhannsson was celebrated towards the end of his fairly short life for his film music (he was nominated for an Academy Award for his scores to *The Theory of Everything* and *Sicario*, and won a Golden Globe for the former), but it is mainly his early, solitary works that offer particularly interesting projects, for example, the sound installation *Virðulegu forsetar*, in a first Czech performance by the Moravia Brass Band assisted by the American musician Adam Wiltzie, Jóhannsson's erstwhile close collaborator.

Musical instruments that have been sidelined over the years can be the messengers from a parallel world too: Moravian Autumn will showcase the glass harmonica (operated by Christa Schönfeldinger) and the historic Streicher piano (played by Alexei Lubimov).

In addition to presenting works in Czech and world premières, the Moravian Autumn programming has traditionally sought to have the various concerts and projects communicate with each other. The cyclical aspect is noteworthy: examples from both the orchestral and piano oeuvres by Heinrich will be presented; Dennis Russell Davies will conduct two orchestras; the motif in Beethoven's *Fantasy in C minor* is identical to that of the song *Seufzer eines Ungeliebten and Gegenliebe*, which later crystallised into the popular theme of the *Ode to Joy* set to music in the *Ninth Symphony*; and the list could go on.

Moravian Autumn will be the stage for a splendid celebration of the 50th anniversary of the partnership between Brno and Leipzig. Dennis Russell Davies will lead at two concerts both of the orchestras of which he is currently the chief conductor, Filharmonie Brno and the MDR-Sinfonieorchester, the latter event being a 85th birthday salutation for the major American composer William Bolcom in the form of the first Czech performance of his recent *Second Piano Concerto*. The philharmonic orchestra of another city with which Brno is partnered, Poznań, together with Milan Paľa and its chief conductor Łukasz Borowicz will mark the 90th birthday of Krzysztof Penderecki and also perform folklore-inflected works by Karol Szymanowski and Vítězslava Kaprálová.

In addition to these artists, orchestras and ensembles, the festival will feature the pianists Emanuele Arciuli and Onutė Gražinytė, the Kremerata Baltica, the cellist Jiří Bárta, the pianist Terezie Fialová and the young hopefuls of Czech chamber playing, Trio Bohémo, who have already won multiple awards.

The supporting programme will also be rich, and include the second year of the New World of Moravian Autumn, an event prepared by Janáček Academy of Performing Arts students, conversations with composers, performers and musicologists, and a musicological colloquium organised by the Masaryk University Institute of Musicology.

Vítězslav Mikeš

Zahajovací koncert

1. 10. 2023

19.00

Janáčkovo divadlo

ANTHONY PHILIP HEINRICH

The Wildwood Spirit's Chant or, Scintillations of Yankeedoodle

(Zpěv ducha divokého lesa aneb Záblesky Yankee Doodle), velká národní hrdinská fantazie pro velký orchestr ve 44 částech, česká premiéra / great national heroic fantasy for large orchestra in 44 parts, Czech premiere

LUDWIG van BEETHOVEN

Fantazie c moll pro klavír, sbor a orchestr op. 80

Fantasy in C minor for piano, choir and orchestra, Op. 80

1. Adagio (att.)

2. Finale: Allegro - Allegretto, ma non troppo (quasi andante con moto)

ARVO PÄRT

Credo pro sbor a orchestr, česká premiéra / for choir and orchestra, Czech premiere

ALEXANDER SKRJABIN

Prometheus (Symfonie č. 5 „Poema ohně“) pro klavír, sbor a orchestr op. 60

Prometheus (Symphony No. 5 “The Poem of Fire”) for piano, choir and orchestra, Op. 60

Polina Osetinskaja klavír / piano

Slovenský filharmonický sbor / Slovak Philharmonic Choir

sbormistr / choirmaster **Jan Rozehnal**

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Dennis Russell Davies**

Cori O’Lan světelný design / light-design (Skrjabin)

Program zahajovacího koncertu Moravského podzimu odráží zaměření letošního ročníku festivalu na „paralelní dějiny hudby“: na „(po)zapomenutá díla velkých skladatelů a velká díla (po)zapomenutých skladatelů“. Zveme vás na dobrodružnou výpravu za objevováním, znovuobjevováním, poznáváním a za neopakovatelnými hudebními zážitky.

Je málo známým faktem, že počátky americké hudby jsou spjaty s výraznou českou stopou, a to několik desítek let před opěvovaným pobytem Antonína Dvořáka ve Spojených státech. Onou stopou je **Anthony Philip Heinrich** (1781–1861), který se souhrou okolností a paradoxů stal prvním americkým profesionálním skladatelem. Jeho život se přitom čte jak román nebo dokonce jako pohádka. Narodil se v Krásném Buku, součásti severočeského městečka Krásná Lípa. Za oceán se vypravil ve čtyřicetiletých letech s obchodními úmysly, které však nedopadly slavně. Stal se ředitelem divadla Southwark ve Filadelfii, v Bostonu si vyhlédl budoucí manželku (která však brzy zemřela), v Lexingtonu uvedl v americké premiéře Beethovenovu *První symfonii*... Putoval od města k městu, často pěšky, aby jej cesta zavedla do Kentucky, kde v dřevěném srubu v Bardstownu obklopeném dechberoucí přírodní scénérií začal – bez skladatelského vzdělání a bezmála čtyřicetiletý! – komponovat. Postupně se vypracoval v respektovaného skladatele, v „amerického Beethovena“ (takto byl označen v jedné z kritik a už mu to zůstalo), žil střídavě v Bostonu, Londýně, New Yorku (kde nakonec zemřel), podnikal turné se svou hudbou po Spojených státech i do Evropy.

Z Heinrichovy tvorby číší něco, na co není evropské ucho příliš zvyklé. A nejde přitom jen o vlivy afroamerické lidové kultury a místních reálií, které ji charakterizují a které jsou mnohdy projektovány přímo do programních názvů skladeb. Jeho hudba v sobě snoubí zkušenost s evropskou hudbou a zároveň nezátíženost její tradicí, vývojem, což dalo vzniknout originálním, neotesaně syrovým a odvážným tvarům. Patrioticky laděné dílo ***The Wildwood Spirit's Chant or, Scintillations of Yankeedoodle*** (Zpěv ducha divokého lesa aneb Záblesky Yankee Doodle) z roku 1842 je toho důkazem. Partitura této „velké národní hrdinské fantazie pro velký orchestr ve 44 částech“ počítá s rozsáhlým instrumentariem, zahrnujícím i méně běžné orchestrální nástroje: basetový roh, basový roh, serpent, ofiklejdu, varhany... Skladba byla původně zamýšlena jako součást oratoria *The Pilgrim Fathers* (Otcové poutníci), z jehož částí ovšem posléze vykryštalizovala samostatná díla. Název *Wildwood Spirit's Chant* naznačuje programní charakter skladby, inspiraci americkou divokou přírodou vyjádřenou hudebními prostředky; do podtitulu *Scintillations of Yankeedoodle* je vložena informace o formě: Heinrich dílo pojal jako fantazii na populární nápis *Yankee Doodle*, jehož variace a fragmenty (záblesky) procházejí celou skladbou.

Na posluchače přítomné 22. prosince 1808 v Divadle na Vídeňce čekala toho večera vydatná porce hudby: **Ludwig van Beethoven** (1770–1827) tam zorganizoval památný koncert, na kterém byly premiérově uvedeny paralelně zkomponované symfonie *Pátá c moll* „*Osudová*“ a *Šestá*

F dur „Pastorální“, dále zazněly *Čtvrtý klavírní koncert*, *Gloria* a *Sanctus* ze *Mše C dur*, koncertní árie *Ah! perfido...* A aby měl večer náležitě efektní zakončení, složil Beethoven pro tuto příležitost ***Fantazii c moll*** pro klavír, sbor a orchestr (zvanou též *Chorální fantazie*), kterou připsal bavorskému králi Maxmiliánu Josefovi. Sólového partu se v ní (stejně jako v klavírním koncertu) zhostil sám autor. Považme: celá koncertní produkce trvala dobré čtyři hodiny!

Fantazie c moll naznačuje, že Beethovenovi k vyjádření jeho uměleckých idejí postupně přestávaly stačit tradiční formy instrumentální hudby, které jinak byly jeho skladatelskému naturelu nejbližší. Deklaruje to i zhudebněný text, jehož autorem byl s největší pravděpodobností vídeňský literát Christoph Kuffner (třebaže později se vyskytly domněnky, že text k *Fantazii* mohl napsat Georg Friedrich Tritschke, který je podepsán pod definitivní verzi libreta Beethovenova *Fidelia*); ve druhé sloce kvarteto sólistů zpívá: *Když vládne magické kouzlo tónů a promlouvá slovo, které je zasněuje, rodí se nezbytně něco velkolepého. Noc a bouře se stávají světlem. Vnější klid, niterná slast vládnou pro šťastlivce. Nechť jarní slunko umění dá z jejich spojení vzejít světlu. A ve třetí sloce se přidává sbor: To, co vniklo do srdce, rozkvétá v novou svěžest a krásu. Povznese-li se duch, zaznívá mu vždy sbor duchů...* Beethoven tím oznamoval *zárak nového umění, zasnoubení hudby a slova, které osvobozují ducha, které ho osvěcují a navracejí mu mír*, napsal Romain Rolland.

Fantazie c moll je v podstatě klavírní koncert s kantátovými prvky. Začíná pomalým úvodem sólového klavíru (*Adagio*), po kterém přichází *Finále* (*Allegro*), připojuje se orchestr a ozve se hlavní téma, které Beethoven odvodil od melodie vlastní písně *Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe* (Moravský podzim uvede tuto píseň v podání sopranistky Martiny Jankové za klavírního doprovodu Dennise Russella Daviese jen pár dní po zahajovacím koncertu). Je to ono téma, které později vykryštalizovalo do podoby tématu zhudebněné Schillerovy *Ódy na radost* ve finále *Deváté symfonie d moll*...

Jméno estonského skladatele **Arvo Pärta** (1935), jednoho z nejslavnějších současných autorů, je nejčastěji spojováno s duchovními díly ovlivněnými středověkou hudbou a vytvořenými technikou *tintinnabuli* (z latinského *tintinnabulum* – zvoneček), kterou sám Pärt charakterizoval jako „dobrovolný útěk do chudoby“. Jeho raná avantgardní tvorba 60. let dnes stojí v ústraní, ovšem ve své době budila značný rozruch a její poselství je aktuální doposud.

Pärt tenkrát patřil k vůbec prvním tvůrcům na teritoriu Sovětského svazu, kteří svou pozornost obrátili k západoevropské hudební moderně coby k (těžce prosazované) alternativě diktátu socialistického realismu. Navzdory komplikovanému nabývání povědomí o tom, co se děje na Západě, ve své rané tvorbě uplatňoval dvanáctitónovou a seriální techniku, koláž, aleatoriku, sonoristiku a další modernistické výtvarnosti. Poznatky o těchto technikách čerpal různě; například s principy dodekafonie se blíže seznámil díky knihám Ernsta Křenka a Herberta Eimerta, které jeho učitel Heino Eller tajně získal od estonského skladatele Eduarda Tubina žijícího ve Švédsku.

Pärtovo avantgardní období, které později skladatel v jednom z rozhovorů přirovnal k jakémusi druhu nemoci, z níž se vyléčil až v polovině 70. let, vyvrcholilo polystylovou kantátou ***Credo***

(Věřím) pro sbor a orchestr s klavírem (1968). Odvíjí se v ní zápas mezi parafrázovaným liturgickým veršem *Credo in Jesum Christum* a 38. a 39. veršem z 5. kapitoly *Matoušova Evangelia: Audivistis dictum: oculum pro oculo, dentem pro dente. Autem ego vobis dico: non esse resistendum injuriae.* (Slyšeli jste, že říkáno bylo: Oko za oko a zub za zub. Já však vám pravím: Abyste neodporovali zlému.) Ideový svár mezi krédem a odplatou se odráží i v hudbě: čirá krása čišící z fragmentů Bachova *Preludia C dur* z prvního sešitu *Dobře temperovaného klavíru* je konfrontována s dodekafonickými pasážemi; konflikt následně graduje přísně strukturovanými agresivními klastry (shluky tónů s malými intervalovými vzdálenostmi), avšak v závěru se prosadí první verš a celá kantáta končí smířlivým *credo* opět v bachovském duchu.

V sovětském Estonsku by se v hudbě sotva našel (politicky) přímočařejší a provokativnější akt než spojení duchovního textu s modernou završené vítězným *Credo in Jesum Christum*. Při premiéře, k níž došlo 16. listopadu 1968 v Tallinnu pod taktovkou Neeme Järviho, to publikum bezprostředně vycítilo, propuklo v nadšení a vyžádalo si opakování díla. Nepřekvapí, že kantáta poté putovala do trezoru a její autor k výsledkům...

Alexander Nikolajevič Skrjabin (1872–1915) se zpočátku profiloval jako brilantní klavírista a autor klavírních skladeb. Později se však soustředil na rozměrná symfonická díla, do nichž vkládal svou osobitou sebestřednou filozofii. Věřil ve všemohoucnost umění a pod vlivem německé idealistické filozofie (zvláště fichtovského solipsismu) či náboženské mystiky (teozofie Heleny P. Blavatské) dospěl ke sebezbožnění: spatřoval v sobě mesiáše, který svou tvorbou měl vyvést lidstvo z reálného bytí v bytí ideální. Své filozofické představy vložil do trojice symfonií (třetí až páté) nazvaných *Božská poema*, *Poema extáze* a *Prometheus (Poema ohně)*. Vyvrcholením jeho přesvědčení o vyvolenosti jeho génia mělo být *Mysterium*, synkretické dílo, jehož provedením na volném prostranství v přírodě chtěl Skrjabin ukončit utrpení shromážděného davu lidí a přivést ho do stavu blaženosti. Jediné, co ze svého záměru stihl učinit, byly skici, poznámky a básnický text k *Předběžnému aktu* (o jeho realizaci se na základě dochovaných podkladů ve druhé polovině 20. století postaral skladatel Alexander Němtin, který touto činností strávil bezmála tři dekády).

Skladby, které Skrjabin napsal v době, kdy se myšlenkou *Mysteria* začal zabírat, pokládá za předeheru ke svému zamýšlenému opusu magnum – vedle pěti posledních klavírních sonát to byla právě jednovětá symfonie **Prometheus (Poema ohně)** pro klavír, sbor a orchestr z let 1908–1910. *Prometheus je symbol, který se v různých podobách vyskytuje ve všech starobylých učeních, prohlásil Skrjabin. Je to aktivní energie vesmíru, tvořivý princip, je to oheň, světlo, život, boj, úsilí, myšlení.*

Motivický materiál *Promethea* tvoří sedm tzv. příznačných motivů, které neslouží jako příznaky reálných hmotných skutečností nebo situací (jako ve Wagnerových operách), ale jako příznaky duchovních substancí. Jsou to ideje: tvořivého principu (obraz Prométheův, který zazní hned na začátku v lesních rozích), vůle (trubka), rozumového principu (flétna, fagot, lesní roh a kontrabas), touhy, trýzně, hry tvůrčího ducha (s výrazným nónovým skokem dolů, vyjadřujícím sestup ducha ke hmotě),

vítězné lidské aktivity. Motivy-ideje se vinou celou skladbou v plném i fragmentarizovaném znění, v jejich neutuchajícím zápasení se nakonec jako vítězný prosadí úvodní motiv.

Prometheus je Skrjabinovým harmonicky nejvýbojnějším orchestrálním dílem. Jeho základem je „prometheovská“ šestitónová řada, z jejíž intervalových vztahů je utkána veškerá harmonická i melodická tkáň (názorným příkladem důmyslné práce může být vstupní tremolo „prometheovského“ akordu *a-h-cis-dis-fis-g*, z jehož horizontálního rozložení je vytvořen motiv tvořivého principu). Sólový klavír je užit jako harmonický bicí nástroj, v závěrečné gradaci skladby se připojuje sbor (bez textu). Skrjabinovo synestetické vnímání hudby se odrazilo v obohacení instrumentaria o tzv. světelný klavír (jeho part je označen italským slovem *luce*, tj. světlo), řídicí se schématem, ve kterém skladatel přiřadil jednotlivé barvy konkrétním tónům. Když *Prometheus* zazněl vůbec poprvé (15. března 1911 v Moskvě pod taktovkou Sergeje Kusevického), na světelnou složku ještě nedošlo. S ní bylo dílo prvně realizováno až v březnu 1915 v newyorské Carnegie Hall; provedení tenkrát řídil Skrjabinův spolužák z konzervatoře Modest Altschuler.

Vítězslav Mikeš

© Elena Galiskarová

Polina Osetinskaja

Polina Osetinskaja není v Brně neznámou postavou: v květnu 2017 vystoupila v Besedním domě a spolu s brněnskými filharmoniky provedla klavírní koncerty Johanna Sebastiana Bacha a Alfreda Schnittkeho. S klavírem začala ve svých pěti letech, šestiletá poprvé veřejně vystoupila ve Velkém sále vilniuské konzervatoře, byla oficiálně přiznaným zázračným dítětem. Pod dohledem svého otce jako učitele a manažera začala pravidelně koncertovat. Později ji učily proslulé pedagožky Marina Wolfová v Petrohradě a Věra Gornostajevová v Moskvě.

Během své dosavadní dráhy spolupracovala s nositeli velkých dirigentských jmen (Teodor Currentzis, Andrej Borejko, Alexander Sladkovsky, Vasilij Sinajskij ad.) a s významnými orchestry, vystupuje na prestižních pódiiích (vídeňský Musikverein, newyorská Carnegie Hall, londýnský Barbican, římské Teatro Argentino atd.) a festivalech. Pravidelně účinkuje s houslistou Maximem Vengerovem (Salcburský festival, turné po Spojených státech včetně Carnegie Hall a po Evropě). Natáčí pro společnosti Sony Music, Naxos, Quartz, Bel Air a Melodija. Její autobiografie *Sbohem, smutku* (2008), popisující její těžké dětství, se stala bestsellerem. Věnuje se charitativní činnosti. Otevřené odsouzení ruské vojenské intervence na Ukrajinu jí doma komplikuje koncertní aktivity (*jsem velmi nepohodlný člověk*, prohlásila v jednom z nedávných rozhovorů, publikovaných na internetu), většinou hraje na polotajných akcích, přesto nadále zůstává žít v Moskvě, odkud vyjíždí nakoncerty do zahraničí.

Slovenský filharmonický sbor

Slovenský filharmonický sbor je prominentním reprezentantem slovenského profesionálního sborového umění, koncertující doma i v zahraničí, spolupracující s význačnými dirigenty a orchestry a natáčejí pro prestižní nahrávací společnosti. Na hudební scénu vstoupil roku 1946 jako Smíšený sbor Československého rozhlasu, v roce 1957 byl začleněn (už pod dnešním názvem) mezi tělesa Slovenské filharmonie. V prvních letech sbor vedl jeho zakladatel, dirigent Ladislav Novák, následně se v čele tělesa vystřídali mj. Jan Maríia Dobrodinský, Lubomír Mátl, Štefan Klimo, Pavol Procházka, Marián Vach, Jan Rozehnal nebo Blanka Juhaňáková. V letech 2014–2023 byl hlavním sbormistrem Jozef Chabroň, jehož funkci čerstvě převzal **Jan Rozehnal** (1957). Renomovaní dirigenti oceňují u tohoto tělesa kultivovanost projevu, zvukovou vyrovnanost jednotlivých hlasových skupin, ale také interpretační pohotovost, spolehlivost a příkladnou uměleckou disciplínu. V únoru 2023 získal sbor prestižní ocenění Oper! Awards 2023 v kategorii „Nejlepší pěvecký sbor“ za výkon v Čajkovského operách *Piková dáma* a *Jolanta* společně s Berlínskými filharmoniky a Kirillem Petrenkem v rámci Velikonočního festivalu v Baden-Badenu a v sérii koncertů v berlínské Filharmonii. Mužská část sboru provedla ve Švýcarsku oratorium *Král Oidipus* Igora Stravinského, v rámci Beethoven Marathon 2022 zpíval sbor Beethovenovu *Devátou symfonii* na koncertech v Německu a Srbsku. V uplynulé sezoně se představil na koncertních pódiiích v Berlíně, Mannheimu (mj. provedení Skrijabinova *Promethea*), Stuttgartu, Praze či Istanbulu.

Filharmonie Brno

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Dějinami orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno **Dennis Russell Davies**. Orchester pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi a pro řadu nahrávacích firem (Supraphon, Sony Music, IMG Records, BMG, Channel 4). Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem a kreativním lídrem orchestrální dramaturgie. Působí v neorenesančním Besedním domě, brněnském „Musikverein“ z dílny Theophila von Hansena z roku 1873 a těší se na nový moderní koncertní sál, který navrhuje tým architektů Tomasz Koniora a Petra Hruší a akustika Yasuhisa Toyoty.

Dennis Russell Davies

Dennis Russell Davies, absolvent proslulé newyorské Juilliard School, začal soustavně dirigovat jako hudební ředitel komorního orchestru v Saint Paulu v Minnesotě (1972–1980), v letech 1977 až 2002 byl také šéfdirigentem newyorského Orchestru amerických skladatelů a v letech 1991–1996 hudebním ředitelem Brooklynské filharmonie. Od roku 1980 trvale žije v Evropě. Byl hudebním ředitelem Stuttgartské státní opery (1980–1987), šéfdirigentem orchestru Beethovenhalle v Bonnu, hudebním ředitelem Bonnské opery a Beethovenova festivalu (1987–1995). Následně působil v Rakousku jako profesor dirigování na salcburském Mozarteu a šéfdirigent Symfonického orchestru Vídeňského rozhlasu, roku 2002 se stal (na patnáct let) šéfdirigentem Brucknerova orchestru a ředitelem opery Zemského divadla v Linci. V letech 2009–2016 měl též úvazek šéfdirigenta symfonického orchestru v Basileji. Hostoval u špičkových orchestrů a také v prestižních operních domech v Americe, Japonsku a Evropě. Od sezony 2018/2019 stojí v čele Filharmonie Brno jako její šéfdirigent a umělecký ředitel, od podzimu 2020 je také šéfdirigentem rozhlasového orchestru MDR v Lipsku. Proslul nejen nebývalou šíří svého repertoáru, ale také trvalou spoluprací a osobními vztahy s významnými soudobými tvůrci, mezi něž patří (nebo patřili) Luciano Berio, William Bolcom, John Cage, Manfred Trojahn, Philip Glass, Heinz Winbeck, Laurie Andersonová, Philippe Manoury, Aaron Copland, Hans Werner Henze, Michael Nyman či Kurt Schwertsik. Jako dirigent nebo klavírista (nebo obojí současně) vydal Davies víc než 80 hojně oceňovaných snímků. V roce 2009 byl zvolen za člena Americké

Dennis Russell Davies

akademie umění a věd, v roce 2014 jej francouzské ministerstvo kultury jmenovalo komandérem Řádu umění a literatury a v roce 2017 obdržel od rakouské vlády Rakouský čestný kříž za vědu a umění I. stupně.

Cori O'Lan

Cori O'Lan pracuje od konce 80. let na hranici umění a technologie. Jeho poslední práce se zaměřuje na živé, počítačem generované vizualizace orchestrální a klavírní hudby. Během dlouholeté spolupráce (od roku 2013) s Ars Electronica Futurelab a dirigentem Dennisem Russellem Daviesem vyvinul jedinečný styl „doprovodných vizualizací“, jenž vytváří vizuální interpretaci hudby v reálném čase, během její prezentace. Projekty vizuálních koncertů byly provedeny v New Yorku, Los Angeles, Tokiu, Ósace, Abú Dhabí, Bruselu a samozřejmě v Ars Electronica v Linci.

The opening concert of this year's Moravian Autumn reflects the festival's theme: "a parallel history of music" – that is, neglected works by great composers and great works by neglected composers.

Anthony Philip Heinrich (1781–1861), a native of Krásný Buk near Česká Lípa, happened to become the first professional American composer and was dubbed the "Beethoven of America" (indeed, he was probably the first to introduce Beethoven's symphonies to the United States). The score of the patriotic fantasia **The Wildwood Spirit's Chant, or, Scintillations of Yankeedoodle** was written in 1842 for what was at the time an unusually large orchestra.

The **Fantasy in C minor** for piano, chorus and orchestra shows how **Ludwig van Beethoven** (1770–1827) gradually found the traditional forms of instrumental music inadequate to express his artistic ideas. Essentially, this is a piano concerto with some elements of a cantata; Beethoven derived its main theme from his song *Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe* – it is that theme which he later developed in the setting of Schiller's *Ode to Joy* in the finale of the *Ninth Symphony*. **Fantasy in C minor** was first heard on 22 December 1808 at the Theater an der Wien with the composer as the soloist.

The Estonian composer **Arvo Pärt** (born 1935) is celebrated for the sacred works that he started composing in the mid-1970s, using his own technique of *tintinnabuli*, under the influence of his study of mediaeval music. His early, avant-garde pieces from the 1960s are no less interesting, however; this creative period peaked with the poly-stylistic cantata **Credo** (1968), which provoked the political authorities in Soviet Estonia with its combination of spiritual texts (*Credo in Jesum Christum* and Matthew 5:38-39: "Auidivistis dictum: oculum pro oculo, dentem pro dente. Autem ego vobis dico: non esse resistendum injuriae") with modern techniques of composition. After the première on 16 November 1968 in Tallinn, further performances were banned and Pärt was taken in for interrogation.

Alexander Scriabin (1872–1915) believed in the omnipotence of art, and, under the influence of solipsism, thought himself a messiah who through his works would guide humanity from the real being to an ideal being: this was the idea behind his unfinished opus, *Mysterium*. Works he composed in his late period, including the "symphony" **Prometheus: The Poem of Fire** (1908–1910) in one movement, became "overtures" to the *Mysterium*. Scriabin's harmonically most daring orchestral work, *Prometheus*, was to feature not just a solo piano and a chorus, but also a *clavier à lumières* to express the composer's synaesthetic perception of music.

Vítězslav Mikeš

A black and white portrait of Anthony Philip Heinrich, an elderly man with glasses, wearing a dark coat and a white cravat. The portrait is set against a light, circular background that is part of a larger, abstract, golden-yellow graphic design on the left side of the page.

Anthony Philip Heinrich – Americký Beethoven

2. 10. 2023

19.00

Vila Tugendhat

LUDWIG van BEETHOVEN

32 variací na vlastní téma c moll WoO 80

32 Variations on an Original Theme in C minor

ANTHONY PHILIP HEINRICH

The Prague Waltz

Pražský valčík

z / from *Rozbřesk hudby v Kentucky...* / *Dawning of Music in Kentucky...*

The Fair Bohemian

Krásná Češka

z / from *Rozbřesk hudby v Kentucky...* / *Dawning of Music in Kentucky...*

Gipsy Dance

Cikánský tanec

z / from *Potulný pěvec západu* / *The Western Minstrel*

The Embarkation March

Pochod k nalodění

The Debarkation March

Pochod k vylodění

Vivat Britain's Fair!

Sláva britskému trhu!

Multum in Parvo

Mnoho v malém

The Camanche Revel

Rej Komančů

z / from *Indiánské fanfáry* / *Indian Fanfares*

← Anthony Philip Heinrich - *The Western Minstrel* (Potulný pěvec západu - Pendletonova litografie 1825-1836)
Library of Congress, oddělení tisků a fotografií, Washington, D.C. 20540, USA

The Sioux Gaillarde**Galliarde Siouxů**z / from *Indiánské fanfáry / Indian Fanfares***The Manitou Air Dance****Manituův vzdušný tanec**z / from *Indiánské fanfáry / Indian Fanfares***Žalost Čechů! The Student's Hymn****Lament of the Czechs! Studentský hymnus**z / from *Mým slovanským bratrům v Evropě / To My Slavonian Brethren in Europe***Katinka – La Bohemienne / Katinka – Češka****The New York Rondo / Newyorské rondo****Pavel Farský** klavír, průvodní slovo / piano, commentary

Anthony Philip Heinrich (1781, Krásný Buk, Krásná Lípa – 1861, New York) patřil mezi významné osobnosti hudebního života Spojených států amerických v 19. století. Známy je především jako skladatel, houslista, klavírista a dirigent. Od útlého dětství byl obklopen podnětným kulturním prostředím v Krásné Lípě a okolí. Většinu svého uměleckého života strávil v USA, lidsky a umělecky však byl celoživotně spjat se svým rodným krajem.

Během svého dlouhého a neobyčejně čínorodého života byl svědkem důležitých okamžiků evropské i americké historie. Roku 1817 dirigoval v Lexingtonu, ve státě Kentucky, Beethovenovu *Symfonii č. 1 C dur*. O tomto provedení se píše, že bylo první v USA. O tři roky později byly vydány Heinrichovy první dvě sbírky: *Dawning of Music in Kentucky, or the Pleasures of Harmony in the Solitude of Nature* (Rozbřesk hudby v Kentucky, aneb rozkoš z nalézání harmonie v samotě přírody) a *The Western Minstrel* (Potulný pěvec západu). Následoval článek v americkém hudebním časopisu *Euterpeiad*, ve kterém byl jeho kompoziční styl hodnocen velice pozitivně. Heinrich zde byl poprvé nazván „americkým Beethovenem“. Od té doby mu toto přívlastek zůstalo až do konce života.

Do roku 1837 cestoval jako umělec mezi Spojenými státy a Evropou, nakonec se usadil v New Yorku. Zde byly v letech 1842, 1846 a 1853 na jeho počest uspořádány tři velké koncerty, na kterých byly s úspěchem provedeny jeho skladby. Vystupovali zde v té době nejvýznamnější místní umělci. Velkým uměleckým i osobním úspěchem bylo pro Heinricha uvedení jeho několika orchestrálních děl v Praze na Žofíně 3. května roku 1857 za jeho osobní účasti. Koncert byl přijat s nadšenými ovacemi.

Heinrich se dožil vysokého věku, který nebyl v 19. století, zvláště v hudebních kruzích, obvyklý. Byl tedy vrstevníkem několika generací skladatelů. Jeho skladby lze zařadit do více hudebních stylů od vídeňského klasicismu až po romantickou programní hudbu.

Přirozený zájem, který projevoval o vše, co ho v nové zemi obklopovalo, a snaha vykreslit to ve svých kompozicích přivedly Heinricha k myšlence přinést na profesionální koncertní pódia indiánskou tematiku. Je proto americkými hudebními historiky označován za jednoho z prvních skladatelů, který se tohoto tématu ujal. Ve svých klavírních skladbách často vyjadřoval osobní zážitky a nezřídka v nich reflektoval i dění ve veřejném životě. V jeho klavírním kompozičním stylu nacházíme jak vlivy středoevropského kulturního původu, tak hudebního prostředí, které ho v Americe obklopovalo.

O skladatelově životě a díle pojednává webová stránka anthony-philip-heinrich.com, spravovaná Mezinárodním spolkem Anthonyho Philipa Heinricha.

Pavel Farský

Pavel Farský

Pavel Farský

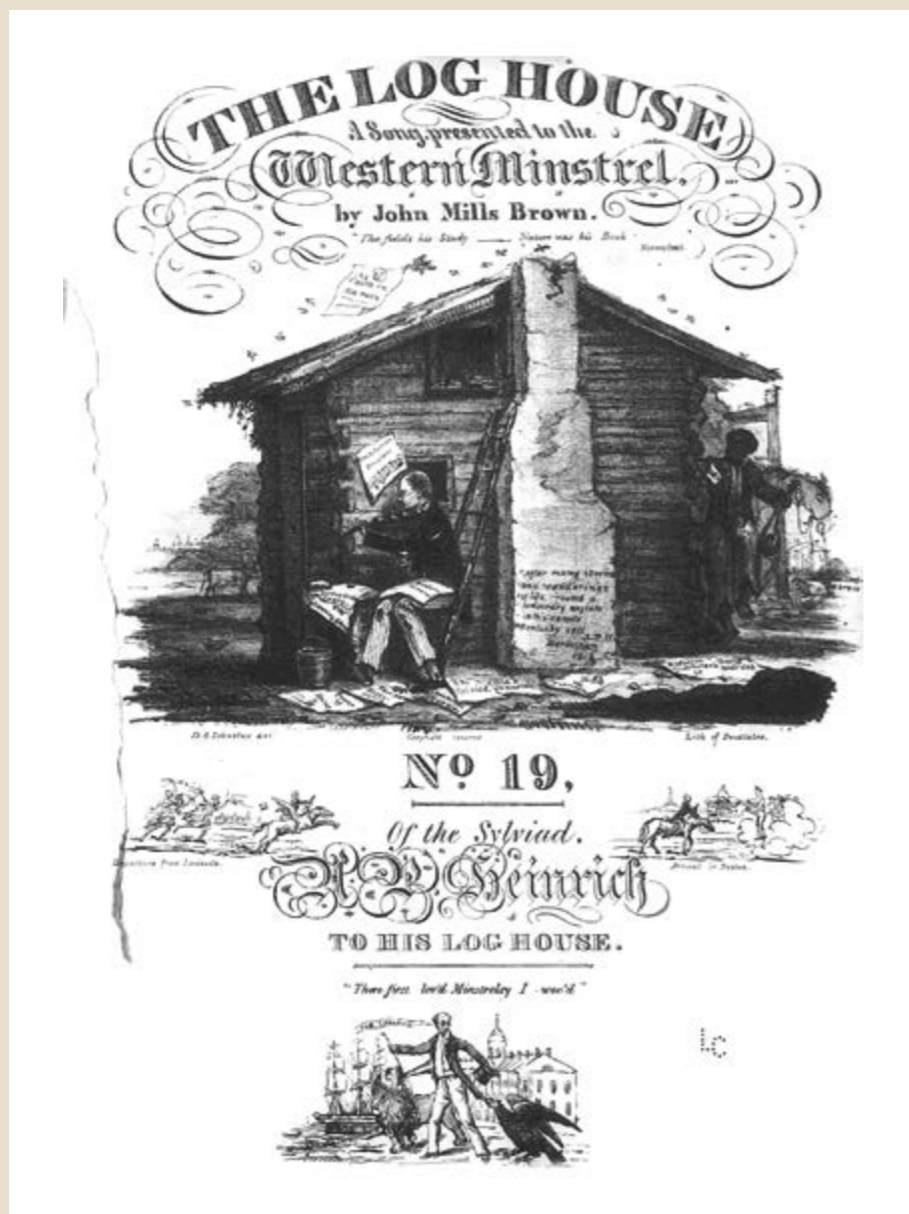
Pavel Farský se narodil a působí v Praze. Pochází z rodiny s hudební tradicí sahající až do počátku 19. století. Po absolvování Pražské konzervatoře (sólový klavír, dirigování) pokračoval ve studiu klavíru na brněnské Janáčkově akademii múzických umění.

Vystupoval na mezinárodních hudebních festivalech (Moravský podzim, Pódium mladých, Setkávání soudobé evropské hudby...), pravidelně natáčel pro Český rozhlas a vystoupil také v rámci komorního cyklu České filharmonie. Jako dirigent uvedl CD se soudobými skladbami českých autorů *Camerata Brno live* a světovou premiéru opery *Věc Cage*. Získal čestné stipendium Českého hudebního fondu. Je zapsán v encyklopedii *Who is Who in the Czech Republic*.

Skladateli Anthonymu Philipovi Heinrichovi se věnuje již od roku 1998, kdy jej pro českého posluchače objevil v knize J. T. Howarda *Our American Music* v rámci studia odborné literatury pro svoji diplomovou práci nazvanou *Klavírní tvorba skladatelů Spojených států amerických*. Od té doby jeho skladby uvádí na koncertech spolu s jinými autory a spolupracuje s umělci, hudebními vědci a institucemi jak v Evropě, tak v USA.

Nový impulz v aktivitách Pavla Farského přišel se studiem na Podnikohospodářské fakultě VŠE v Praze, kde si jako téma diplomové práce zvolil vytvoření strategie a metod socioekonomické animace, za jejíž předmět si vybral Anthonyho Philipa Heinricha. Strategii i hlavní cíle v ní stanovené úspěšně naplňuje: založil a vede Mezinárodní spolek A. P. Heinricha, spolupracuje s umělci a institucemi, redakčně vede webové stránky anthony-philip-heinrich.com.

Jako autor uvedl v Českém rozhlasu Vltava pro cyklus Akademie rozhlasový pořad *Anthony Philip Heinrich – americký Beethoven ze srdce Evropy aneb Cesta z Krásné Lípy do Nového Yorku*, ve kterém vypráví skladatelovy životní osudy. Tento příběh následně sepsal ve své knize, jejíž součástí je CD s Heinrichovými skladbami, které nahrál.

Anthony Philip Heinrich (1781, Krásný Buk, Krásná Lípa – 1861, New York) was a major figure in the musical life of the United States in the 19th century. He is known chiefly as a composer, violinist, pianist and conductor. Although he spent most of his artistic career in the US, he maintained personal and artistic links with his native land throughout his life.

For what is described as the first US performance, in 1817 he conducted Beethoven's *Symphony No. 1 in C major* in Lexington, Kentucky. Heinrich's first two collections, *Dawning of Music in Kentucky, or the Pleasures of Harmony in the Solitude of Nature* and *The Western Minstrel*, were published three years later. These were followed by an article in the American musical journal *Euterpeiad*, in which Heinrich was first called "The Beethoven of America" – a sobriquet that would remain with him for the rest of his life.

The natural interest Heinrich showed in all that surrounded him in his new homeland, and an effort to depict it in his compositions, led him to the idea of bringing Native American themes to the professional concert stage, and US music historians have described him as one of the first composers to do so. In his piano pieces he often expressed his personal experiences and reflected events from public life. His piano composing style was influenced by his Central European cultural origins as well as the American musical *milieu* in which he worked and later also by romantic programme music. In this programme devised for the lovers of beautiful, but so far unknown music, Pavel Farský will introduce the life and works of this important figure in the music history of the United States.

The Anthony Philip Heinrich Society runs a website about the composer's life and works: anthony-philip-heinrich.com.

Pavel Farský

Kremerata Baltica

© Angie Kremer

4. 10. 2023

19.00

Besední dům

VIKTORIJA POLJOVA

Poselství jednomu obyčejnému člověku / Messages to one simple man

1. Teplý vítr / Warm Wind
2. Ukolébavka pro spícího / Lullaby for the Sleeping
3. Mettá

ALFRED SCHNITTKÉ

Koncert pro klavír a smyčcový orchestr

Concerto for Piano and String Orchestra

GEORGS PELĒČIS

Concertino bianco pro klavír a smyčcový orchestr / for piano and string orchestra

1. Con intenerimento
2. Con venerazione
3. Con anima

GYÖRGY LIGETI

Smyčcový kvartet č. 1 „Métamorphoses nocturnes“ (verze pro smyčcový orchestr)

String Quartet No. 1 „Métamorphoses nocturnes“ (version for string orchestra)

Onutė Gražinytė klavír / piano

Kremerata Baltica

Pod záštitou Elity Kuzmy, velvyslankyně Lotyšské republiky v České republice,
a Laimonase Talat-Kelpši, velvyslance Litevské republiky v České republice.

Under the auspices of Elita Kuzma, Ambassador of the Republic of Latvia to the Czech Republic,
and Laimonas Talat-Kelpša, Ambassador of the Republic of Lithuania to the Czech Republic.

Viktorija Poljova (*1962) vystudovala kompozici na konzervatoři v rodném Kyjevě, kde pak v letech 1990–2005 skladbu sama vyučovala. Ve své rané tvorbě byla inspirována hudební avantgardou a polystylovostí, o čemž svědčí např. její skladba pro ansámbly sólistů a symfonický orchestr *Transforma* (1993), balet pro komorní orchestr *Hahaku* (1994) nebo kantáty *Horáciova óda* (1994) a *Tichý světe* (1995). Od konce 90. let zhudebňuje především bohoslužebné texty a její tvorba bývá stylově označována jako sakrální minimalismus, v čemž se inspirovala především díly pobaltských skladatelů, jako jsou Arvo Pärt či Pēteris Vasks. V roce 2010 se Viktorija Poljova spolu s významnými osobnostmi soudobé artificiální hudby (Gija Kančeli, Valentin Silvestrov, Georgs Pelēcis ad.) zúčastnila projektu Gidona Kremera *Umění instrumentace*, v němž zaranžovala *Preludium a fugu fis moll* z *Dobře temperovaného klavíru* Johanna Sebastiana Bacha pro housle, marimbu a cembalo. O rok později se na Kremerovo pozvání stala rezidenční skladatelkou na 30. ročníku festivalu komorní hudby v rakouském Lockenhausu.

Její instrumentální skladba připomínající místy díla hudebních minimalistů **Poselství jednomu obyčejnému člověku** pochází z roku 2009 a je určena pro housle (nebo flétnu), vibrafon a smyčcový orchestr. První věta *Teplý vítr* je naplněna zvukomalebnými prvky znějícími nad pulsujícím rytmem smyčců. Druhá část *Ukolébavka pro spícího* má meditativní charakter a začíná a končí netradiční hrou smyčcem na kámen vibrafonu. Stále se opakující jednoduché hudební téma je pak vystřídáno melodicky těžko uchopitelnými zvukovými plochami. Závěrečná věta *Mettá* má vyjadřovat obsah tohoto buddhistického výrazu, který označuje dobrosrdečnost a přání, aby byly všechny bytosti šťastné.

Alfred Schnittke (1934–1998) se narodil německým rodičům v Rusku a po druhé světové válce se s rodinou nakrátko přestěhoval do Vídně. Záhy se však vrátil do Moskvy, kde roku 1958 absolvoval konzervatoř, na níž poté vyučoval. Od roku 1970 se věnoval skladbě coby svobodnému povolání. Jelikož se však ve svém nekonvenčním tvůrčím rozletu nehodlal svazovat a podřizovat kulturní doktríně socialistického realismu, nebyly sovětské úřady jeho umělecké činnosti příliš nakloněny. V roce 1990 se proto odstěhoval do Německa, kde žil až do své smrti. Schnittkeho dílo je stylově těžko zařaditelné. Tento autor dokáže komponovat tonálně i atonálně, těží z církevní hudby, jazzu i expresionismu. Inspirace nejrůznějšími vlivy u něj vedla ke zformování vlastní polystylové hudební výpovědi.

Jeho jednovětý **Koncert pro klavír a smyčcový orchestr** vznikl v roce 1979. V díle můžeme nalézt skutečně mnohé: náznaky minimalistických postupů, výrazně kontrastní dynamická pásma, záměrně banální figurativní doprovody sólového nástroje, polyfonní vedení hlasů smyčcového orchestru, okamžiky absolutního ticha a hlavně ostré (nicméně funkční) disonance exponované pomocí pulsujícího tokátového rytmu.

Skladatel a muzikolog **Georgs Pelēcis** (*1947) se narodil v lotyšské Rize do hudební pravoslavné rodiny. V umění kompozice jej na moskevské konzervatoři vzdělával samotný Aram Chačaturjan. Studoval rovněž hudební vědu, na níž jej zaujala především nizozemská polyfonie 16. století a dílo Giovannio Pierluigiho da Palestriny. Odborně se věnuje zejména staré evropské hudbě a působí také jako profesor kontrapunktu na Lotyšské hudební akademii v Rize. Jako skladatel dokáže spojovat staré hudební tradice v podobě modalit a polyfonie s harmonickými a formovými výdobytky soudobých skladebných tendencí. Prošel vlivem Arvo Pärta a Steva Reicha, jeho tvorba bývá spojována s principy tzv. nové jednoduchosti a má blízko také k moskevským postkonceptualistům. Je autorem instrumentálních skladeb, mezi nimiž dominují obzvláště koncertantní díla pro nejrůznější nástroje: *Koncert pro balalajku, saxofon a orchestr* (1970), *Koncert pro dechové nástroje* (1971), *Trubkový koncert* (1982) nebo *Koncert pro housle, klavír a smyčcový orchestr* (1994). Věnuje se však také pravoslavné vokální tvorbě – je autorem např. velikonočního i vánočního oratoria či oratoria *Bůh je láska* na ruské a lotyšské texty pravoslavných strastotěrpců.

Concertino bianco pro klavír a smyčcový orchestr, v němž se sólista pohybuje pouze po bílých klávesách, vzniklo roku 1983. Skladba začíná tiše a meditativně. Klavír i orchestr se společně se sólem v houslích postupně rozezpívají a vyústí do poklidné, nicméně vroucí střední části. Výraznou tempovou hybnost nacházíme až v závěrečné větě s dominujícím rozjásaným tématem.

György Ligeti (1923–2006) byl maďarsko-židovské národnosti, narodil se však v Rumunsku a většinu svého tvůrčího života byl občanem Rakouska, kam roku 1956, po sovětské vojenské intervenci do Maďarska, emigroval. Předtím vystudoval skladbu na Lisztově hudební akademii v Budapešti a po absolutoriu roku 1949 zde až do svého odchodu na západ působil jako pedagog hudební teorie. Coby skladatel byl v mládí inspirován odkazem Bély Bartóka a v Rakousku jej začaly fascinovat kompoziční techniky vycházející z dodekafonie (především serialismus Antona Weberna), byli mu blízcí představitelé darmstadtské skladatelské školy i elektroakustická hudba. Velmi záhy však začal kráčet vlastní originální cestou, plnou nejrůznějších experimentů zejména se zvukovostí, jejichž vrcholem je jeho jediná opera (sám autor ji označuje jako anti-anti opera) *Le Grand Macabre* (1977). V dalším tvůrčím období se pak častěji navracel k tonální hudební výpovědi.

Ligetiho **Smyčcový kvartet č. 1** nese název **Métamorphoses nocturnes** (Noční proměny) a vznikl v letech 1953–1954, tedy v období, které sám skladatel nazývá prehistorickým. Tento harmonicky odvážný a rytmicky obtížný kvartet je navenek jednovětý, obsahuje však několik tempově a výrazově kontrastních částí. Při svém odchodu z okupované vlasti roku 1956 si Ligeti vzal rukopis kvartetu s sebou; jeho premiéra se uskutečnila 8. května 1958 ve vídeňském Musikvereinu.

Petr Ch. Kalina

Onutė Gražinytė

Onutė Gražinytė

Litevská klavíristka Onutė Gražinytė se narodila ve Vilniusu do muzikantské rodiny. Na svůj nástroj začala hrát v pěti letech pod vedením matky, později ve výuce pokračovala na Čiurlionisově umělecké škole. Od roku 2015 studovala jako stipendistka Nadace Yehudi Menuhina u Rolanda Krügera na Vysoké škole hudby, divadla a médií v německém Hannoveru. Kromě toho absolvovala množství mistrovských kurzů u významných osobností klavírní interpretace (Ewa Kupiec, Andrej Gavrilov, Ronald Brutigam, Maurizio Moretti ad.) a je laureátkou významných mezinárodních klavírních soutěží. Jako sólistka vystoupila s Litevským státním symfonickým orchestrem, Orchestrem salcburského Mozarteaa, Lyonským národním orchestrem a dalšími symfonickými tělesy. Onutė Gražinytė je rovněž milovnicí komorní hudby; v tomto žánru si obzvláště oblíbila hraní v duu s violoncellem a v komorní souhře nezřídka zasedá i za cembalo. Její klavírní recitály obdivovali posluchači nejen na domácí půdě, ale také ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku, Německu, Estonsku, Nizozemí, Polsku, Francii nebo Dánsku.

Více na www.onute-grazinyte.com

Kremerata Baltica

Smyčcový orchestr Kremerata Baltica založil roku 1997 významný lotyšský houslista Gidon Kremer, když kolem sebe shromáždil pečlivě vybrané mladé nadšené muzikanty zejména z Pobaltí, s nimiž začal naplňovat svědomitě sestavovanou a neotřelou dramaturgii. Existence souboru inspirovala vznik nových děl od takových osobností, jako jsou Arvo Pärt, Gija Kančeli, Pēteris Vasks a další významní skladatelé soudobé hudby. Od svého založení těleso odehrálo na tisícovku koncertů ve více než 50 zemích a 600 místech. Kremerata Baltica získává za své nahrávky pravidelně prestižní ocenění – např. její album s díly Mieczysława Weinberga pod labelem ECM bylo v roce 2015 nominováno na cenu Grammy, záznam klavírních koncertů Dmitrije Šostakoviče s Annou Vinnickou pak o rok později získal cenu ECHO Klasik. Skvělé interpretační výkony souboru také podnítily vznik úprav několika významných smyčcových kvartetů pro smyčcový orchestr.

Více na www.kremeratabaltica.com

Kremerata Baltica © Tatyana Makeyeva

Messages to One Simple Man by the Ukrainian composer **Victoria Poleva** (born 1962) at times reminds us of the works of musical minimalists. Written in 2009, it is scored for violin (or flute), vibraphone and strings. The first movement, *Warm Wind*, is filled with onomatopoeic elements heard above the pulsating rhythm created by the strings. The second movement, *Lullaby*, is meditative in character and begins and ends with the unusual sound of a bow playing on the vibraphone's metal bars. The simple, constantly repeated, musical theme is then replaced by melodically ambiguous textures. The final movement, *Mettā*, is intended to express the content of this Buddhist term, which signifies benevolence and the wish for all beings to be happy.

Alfred Schnittke (1934–1998), a Russian composer with German roots, wrote his **Concerto for Piano and Strings** in 1979. Cast in one movement, the work shows Schnittke's frequent toying with polystylism and his broad range of musical expression: there are hints of minimalism, strongly contrasting dynamic passages, intentionally banal figurative accompaniment of the solo instrument, polyphonic voice-leading in the string orchestra, moments of absolute silence and, above all, sharp (yet functional) dissonances exposed in a toccata rhythm.

Concertino bianco for piano and strings was written in 1983 by the Latvian composer and musicologist **Georgs Pelēcis** (born 1947). The piano – whose soloist uses only the white keys of the instrument – and orchestra, together with a solo violin, gradually warm up and the musical flow issues into a no less calm, yet fervent middle section. The tempo only really gets going in the brief final movement with its dominant, cheerful theme.

György Ligeti (1923–2006) wrote his **String Quartet No. 1**, in 1953–1954 when he lived in Hungary. Following the Soviet military intervention in 1956, he moved to Austria, taking the manuscript of his as yet not publicly performed quartet with him; the world premiere was in May 1958 at Vienna's Musikverein. Harmonically daring and rhythmically demanding, the quartet is seemingly in one movement, yet it contains several parts that are contrasted in terms of tempo and expression.

Since 2015, the Lithuanian pianist **Onutė Gražinytė** has studied with Roland Krüger at the Hanover University of Music, Drama and Media. A prize-winner of major international piano competitions, as a soloist she has appeared with orchestras including the Lithuanian State Symphony Orchestra, Salzburg Mozarteum Orchestra and National Orchestra of Lyon.

The string orchestra **Kremerata Baltica** was founded in 1997 by the leading Latvian violinist Gidon Kremer, who brought together a fine selection of young enthusiastic musicians, mainly from the Baltics, to present meticulous and fresh programmes to their audiences. The ensemble has inspired new works from such major figures as Arvo Pärt, Gija Kancheli, Pēteris Vasks and others.

Petr Ch. Kalina

Onutė Gražinytė – Klavírní recitál

5. 10. 2023

19.00

Besední dům

ALEXANDER SKRJABIN

Preludium B dur op. 17 č. 6 / **Prelude in B-flat major**, Op. 17, Nr. 6

OLIVIER MESSIAEN

Preludium č. 1 „Holubice“ / **Prelude Nr. 1 “La Colombe”**

MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS

Preludium h moll VL 182a / **Prelude in b minor** VL 182a

Preludium H dur VL 186 / **Prelude in B major** VL 186

OLIVIER MESSIAEN

Preludium č. 7 „Tichý nářek“ / **Prelude Nr. 7 “Plainte Calme”**

MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS

Preludium Des dur („Pastorální“) VL 187 / **Prelude in D-flat major (“Pastoral“)** VL 187

ALEXANDER SKRJABIN

Preludium Des dur op. 11 č. 15 / **Prelude in D-flat major**, Op. 11, Nr. 15

Preludium d moll op. 11 č. 24 / **Prelude in d minor**, Op. 11, Nr. 24

Preludium C dur op. 48 č. 2 / **Prelude in C major**, Op. 48, Nr. 2

MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS

Preludium F dur/a moll VL 188 / **Prelude in F major/a minor** VL 188

ALEXANDER SKRJABIN

Preludium C dur op. 11 č. 1 / **Prelude in C major**, Op. 11, Nr. 1

Preludium D dur op. 39 č. 2 / **Prelude in D major**, Op. 39, Nr. 1

ALVIDAS REMESA

Stigmos (Stigmata), pět miniatur / **Stygmatas**, Five Miniatures

1. Andantino
2. Andante (att.)
3. Allegro
4. Misterioso
5. Adagio

VYTAUTAS BACEVIČIUS**Poema č. 4** op. 10 / **Poema Nr. 4**, Op. 10**VÍTĚZSLAVA KAPRÁLOVÁ****Dubnová preludia** op. 13 / **April Preludes**, Op. 13

1. Allegro ma non troppo
2. Andante
3. Andante semplice
4. Vivo

GRAŽYNA BACEWICZ**Sonáta č. 2** / **Sonata Nr. 2**

1. Maestoso. Agitato
2. Largo
3. Toccata: Vivo

Onutė Gražinytė klavír / piano

Pod záštitou Laimonase Talat-Kelpši, velvyslance Litevské republiky v České republice.

Under the auspices of Laimonas Talat-Kelpša, Ambassador of the Republic of Lithuania to the Czech Republic.

Program recitálu litevské klavíristky Onutė Gražinytė je plný dialogů: prochází jím dialog hudby z její domoviny s hudbou zahraniční; dialog Alexandra Skrjabinina a jeho litevského současníka Mikalojuse Konstantinase Čiurlionise; dialog Skrjabinových a Čiurlionisových preludií s pozdějšími preludií francouzského autora Oliviera Messiaena; dialog Gražyny Bacewiczové a Vytautase Bacevičiuse – sourozenců z polsko-litevské rodiny; dialog Skrjabinina a „litevského Skrjabinina“ Bacevičiuse; dialog Bacewiczové a její brněnské vrstevnice Vítězslavy Kaprálové...

Alexander Nikolajevič Skrjabin (1872–1915) se zpočátku profiloval jako brilantní klavírista a autor klavírních skladeb. Později se sice soustředil na rozměrná symfonická díla, která se stala nositeli jeho filozofických vizí, ale komponovat pro klavír nepřestal. V jeho klavírním odkazu, který prošel vývojovým obloukem od chopinovskými laděných „salonních“ kusů až po výbojně opusy, které inspirovaly mnohé pozdější modernisticky smýšlející skladatele, dominují preludia, etudy a sonáty. Skrjabin chápal preludium v návaznosti na Chopina jako samostatně stojící celek (nikoli tedy jako úvod k něčemu závažnějšímu), miniaturu sui generis, která je výsledkem stroze rozvedeného momentálního nápadu, na malé ploše zachycuje letmý stav duše a skýtá možnost ozkoušet si, jak fungují různé experimenty. Protagonistka dnešního večera vybrala do programu preludia z několika Skrjabinových cyklů (nejznámější z nich je op. 11, obsahující – podle vzoru Bachova a Chopinova – 24 preludií ve všech durových a mollových tóninách) a proložila je preludií Messiaenovými a Čiurlionisovými.

Olivier Messiaen (1908–1992) psal svůj cyklus osmi **Preludií pro klavír** (1928–1929) v době, kdy jako dvacetiletý pomalu završoval svá studia na pařížské konzervatoři. Navázal v něm na klavírní *Preludia* Clauda Debussyho, vtiskl mu impresionistickou barevnost, každé preludium – stejně jako Debussy – opatřil programním názvem a navíc popisem odkazujícím k barvám: **První preludium „Holubice“** je oranžové, s fialovým žilkováním; **Sedmé preludium „Tichý nářek“** je sametově šedé, s fialovými a zelenými odlesky (připomeňme, že podobně synesteticky přiřazoval barvy k hudbě i Skrjabin ve svém *Prometheovi*). Už zde se ale projevil zárodek Messiaenovy duchovní mystiky: holubici je nejspíš myšlena skladatelova matka, která krátce předtím zemřela, tichý nářek patří synovi truchlícímu nad jejím skolem...

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911) je světově proslulým symbolistním malířem a ceněným skladatelem, zakladatelem litevské národní hudby, mj. autorem dvou symfonických básní *V lese* a *Moře*, které jsme mohli v nedávných letech slyšet i v Brně. Jeho doménou však byla tvorba

pro klavír. Během studijních let se v ní podobně jako Skrjabin vyrovnával se chopinismy: v Chopinově duchu psal mazurky, nokturna či preludia. Postupně ale dokázal svým klavírním miniaturám vtisknout osobitě pojetí opřené o silící podíl polyfonie a chromatiky a také o výrazný prvek v podobě figurativního ostinata, které je vlastní litevským lidovým písním. Čtyři preludia, která Onutė Gražinytė zařadila do programu svého recitálu – **h moll**, **H dur**, **Des dur** a **F dur/a moll** (mimořádně katalogová čísla obsahují iniciály Vytautase Landsbergise, muzikologa, klavíristy a prvního postsovětského předsedy litevského parlamentu) –, pocházejí z Čiurlionisova ranějšího tvůrčího období, přesto už v nich je jejich autor snadno rozpoznatelný.

Litevec **Alvidas Remesa** (1951) je autorem převážně chrámových děl. Duchovní tematika ovšem výrazně proniká i do jeho koncertní tvorby. Programní cyklus **Stigmata** (1990) je věnován stigmatizaci sv. Františka z Assisi. V pěti miniaturách se zrcadí pět ran, které podle tradice utrpěl Ježíš Kristus na těle při ukřižování a které se na stejných místech objevily u těch, jež Ježíš chtěl obdarovat. Prvním byl právě František z Assisi; stalo se tak na hoře Verně roku 1224.

Vytautas Bacevičius (1905–1970) nebyl mezi svými sourozenci sám, kdo se dokázal uplatnit v umělecké sféře. Jeho bratr Kiejstut vystupoval jako klavírista a působil jako rektor konzervatoře v Lodži, ze sester vynikla zejména **Grażyna Bacewicz** (1909–1969), houslistka a skladatelka evropského významu, a konečně Wanda byla svého času známá literátka. Zatímco tiito cítili svou spřízněnost s kulturou polskou, Vytautas se považoval po otci za Litevce (proto také trval na litevské podobě svého jména). V meziválečných letech se spolu s Jeronimasem Kačinskasem, žákem Aloise Háby z Pražské konzervatoře, podílel na utváření litevské hudební moderny. Za války emigroval do Spojených států, odkud se již nevrátil. Na sklonku života dospěl k vizi „kosmické hudby“, již vědomě navázal na pozdního Skrjabinu.

Poema č. 4 (1929) začíná nápadnou aluzí na Tristanův leitmotiv z předehry k Wagnerově opeře *Tristan a Isolda*. Navazuje na tristanovskou chromatiku, její vyznění je však ryze impresionistické. Bacevičius ji věnoval Santi Riéovi, svému profesorovi z pařížských studií.

Druhá sonáta Gražyny Bacewiczové je ve společnosti miniatur (nebo cyklů miniatur) v programu dnešního recitálu jedinou rozsáhlejší skladbou. Byla napsána v politicky turbulentní době roku 1953 a premiérována v prosinci téhož roku autorkou ve Varšavě. Obsahovou závažností navazuje na předchozí vývoj této formy, ctí minulost, ale reflektuje dobový zvukový svět – patrné je to zejména v krajních virtuózních a expresivních větách, proložených kontrastním chorálem volné věty střední. *Druhá sonáta* Bacewiczové se řadí k reprezentativním skladbám klavírní literatury 20. století a k repertoárovým konstantám dnešních klavíristů.

Také cyklus čtyř **Dubnových preludií** brněnské rodačky **Vítězslavy Kaprálové** (1915 až 1940), jejíž slibně se rozvíjející kariéru (skladatelskou i dirigentskou) ukončila předčasná smrt, patří k repertoárovým klavírním skladbám. Vznikl roku 1937, skutečně „dubnové“ je však jen první preludium; další dvě byla napsána v květnu a poslední v září. Kaprálová věnovala preludia Rudolfovi Firkušnému. Ten je také provedl na svém pařížském koncertě v lednu 1940, ovšem v premiéře cyklus zazněl ještě v roce vzniku, 5. října 1937 v Praze v podání Dany Šetkové. *Dubnová preludia* potvrzují, že Kaprálová už ve velmi mladém věku dosáhla tvůrčí zralosti.

Vítězslav Mikeš

M. K. Čiurlionis: Rex © Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus

Onutė Gražinytė

Onutė Gražinytė (*1996) se narodila ve Vilniusu do muzikantské rodiny (např. její otec Romualdas Gražinis je významným sbormistrem, starší sestra Mirga Gražinytė-Tyla je světoznámou dirigentkou). Na klavír začala hrát v pěti letech pod vedením matky, později ve výuce pokračovala na Čiurlionisově umělecké škole. Od roku 2015 studovala jako stipendistka Nadace Yehudi Menuhina u Rolanda Krügera na Vysoké škole hudby, divadla a médií v německém Hannoveru. Kromě toho absolvovala množství mistrovských kursů u významných osobností klavírní interpretace (Ewa Kupiec, Andrej Gavrilov, Ronald Brutigam, Maurizio Moretti ad.) a je laureátkou významných mezinárodních klavírních soutěží. Jako sólistka vystoupila s Litevským státním symfonickým orchestrem, Orchestrem salcburského Mozarteu, Lyonským národním orchestrem a dalšími symfonickými tělesy. Onutė Gražinytė je rovněž milovnicí komorní hudby; v tomto žánru si obzvláště oblíbila hraní v duu s violoncellem a v komorní souhře nejrůzněji zasedá i za cembalo. Její klavírní recitály obdivovali posluchači nejen na domácí půdě, ale také ve Švýcarsku, Itálii, Rakousku, Německu, Estonsku, Nizozemí, Polsku, Francii nebo Dánsku.

Více na www.onute-grazinyte.com

The Lithuanian pianist **Onutė Gražinytė** (born 1996) comes from a musical family: her father is a major choir director and her elder sister Mirga Gražinytė-Tyla a conductor of world stature. Onutė Gražinytė studied in Vilnius and Hanover and won prizes in a number of competitions. As soloist she has appeared with the Lithuanian State Symphony Orchestra, Salzburg Mozarteum Orchestra and National Orchestra of Lyon, and she gives recitals at home and abroad. She is also a passionate chamber player.

Her recital is full of dialogues: between music from her homeland and other parts of the world; between **Alexander Scriabin** (1872–1915) and his Lithuanian contemporary, the acclaimed composer and famous symbolist painter, **Mikalojus Konstantinas Čiurlionis** (1875–1911); between preludes by Scriabin and Čiurlionis and later preludes by the French composer **Olivier Messiaen** (1908–1992); between **Grażyna Bacewicz** (1909–1969) and **Vytautas Bacevičius** (1905–1970), siblings in a Polish-Lithuanian family (Bacewicz became a part of the 20th-century Polish musical culture, while Bacevičius claimed Lithuanian nationality after his father and was a pioneer of musical modernism in the inter-war Lithuania); and finally between Grażyna Bacewicz and her contemporary from Brno, **Vítězslava Kaprálová** (1915–1940), whose promising career was cut short by a premature death.

Vítězslav Mikeš

© Markus Senn

Balady z Gotinského háje

6. 10. 2023

19.00

Besední dům

LUDWIG van BEETHOVEN

Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe WoO 118

(Povzdech nemilovaného a Opětovaná láska / Sigh of an unloved – Love required)

světská kantáta pro hlas a klavír / secular cantata for voice and piano

1. Seufzer eines Ungeliebten. Moderato

2. Gegenliebe. Allegretto

Das Blümchen Wunderhold op. 52 č. 8 (Čarovné kvítko / The Loveliest Flower)

píseň pro hlas a klavír / Lied for voice and piano

z / from *Acht Gesänge und Lieder*

Mollys Abschied op. 52 č. 5 (Mollyn odchod / Molly's farewell)

z / from *Acht Gesänge und Lieder*

JOSEF ANTONÍN ŠTĚPÁN

Schwanenlied (Labutí píseň / Swan song)

VÁCLAV JAN TOMÁŠEK

Lenora op. 12, kantáta pro hlas a klavír / cantata for voice and piano

Martina Janková soprán / soprano

Dennis Russell Davies klavír / piano

Tatjana Medvecká recitace / recitation

K vrcholům brněnské filharmonické sezony 2019/2020 patřilo provedení celovečerní kantáty Lenora Antonína Rejchy na text Gottfrieda Augusta Bürgera (1747–1794), jednoho z nejvýznamnějších německých básníků 18. století a člena básnického kroužku sdruženého v Gotinkách. V hlavní roli Rejchovy Lenory se představila mezinárodně renomovaná česká sopranistka Martina Janková, již Bürgerovy balady a jejich zhudebnění různými autory učarovaly natolik, že se na nich rozhodla postavit originální program svého recitálu, který vedle písní Ludwiga van Beethovena a Josefa Antonína Štěpána nabídne i jiný skladatelský pohled na Lenoru – tentokrát z pera Václava Jana Tomáška.

Literární hnutí *Sturm und Drang* (Bouře a vzdor) ovlivnilo řadu umělců nejen na území dnešního Německa, ale i v zemích někdejší podunajské monarchie. Primárně bývá spojováno s písemnictvím posledních třech desetiletí 18. století, avšak jeho prvky pozvolna pronikaly také do tvorby hudebních skladatelů. *Sturm und Drang* reagovalo na osvícenský racionalismus a v kontrastu k němu vyzdvihovalo vypjaté emoce. Veškerá pozornost se soustředila na jednotlivce, který nejedná racionálně, ale naopak rozvíjí svou emocionalitu, čímž vzdoruje společnosti a často kráčí vsříc tragickému konci. Svoboda, fantazie a emoce byly nadřazené pravidlům a autoritám. Důležitými inspiračními zdroji se staly příroda a lidová slovesnost. Na německém území vzniklo hned několik literárních spolků sdružených těmito idejemi. *Der Göttinger Hainbund* (Spolek Gotinského háje) náležel k těm nejvýznamnějším. Texty předního „gotinského“ básníka Gottfrieda Augusta Bürgera inspirovaly mnoho skladatelů, mezi nimi i autory tohoto programu.

Vedle notoricky známé symfonické a klavírní tvorby představují písně **Ludwiga van Beethovena** (1770–1827) méně známou část díla tohoto velikána světových dějin hudby. První práci tohoto žánru, píseň *Schilderung eines Mädchens*, zkomponoval patrně již ve svých třinácti letech, tedy v době studií u dvorního varhaníka Christiana Gottloba Neefeho (1748–1798). Beethovenovy písně vznikaly primárně na německé texty, zabýval se však i úpravou a tvorbou doprovodu k anglickým, skotským a irským lidovým baladám. Roku 1816 složil jeden z prvních písňových cyklů v dějinách hudby. Cyklus *An die ferne Geliebte* vznikl na texty brněnského lékaře Aloise Isidora Jeitelese (1794–1858). Oba umělci v díle reflektovali žal Beethovenova hlavního mecenáše, knížete Františka Josefa Maxmiliána z Lobkowicz, nad náhlým úmrtím jeho milované manželky Marie Karolíny. Písně ***Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe*** (Povzdech nemilovaného a Opětovaná láska), ***Das Blümchen Wunderhold*** (Čarovné kvítko) a ***Mollys Abschied*** (Mollyn

odchod) pocházejí ze druhé poloviny devadesátých let 18. století, tedy z doby záhy poté, co se Beethoven trvale usídlil ve Vídni. Také v tomto případě je možné z těchto drobných děl odvodit autorovy výrazné preromantické tendence.

Josef Antonín Štěpán (1726–1797) náleží k předním skladatelům tzv. galantního stylu. Světlo světa spatřil v Kopidlně. V hudbě jej vyučoval jeho otec, kantor Jan Štěpán. V době pruského vpádu utekl Jan Antonín do Vídně, kde se Josefa ujal hrabě František Jindřich Schlik, majitel panství Kopidlna a Veliš. S podporou hraběte studoval u dvorního skladatele Georga Christopa Wagenseila (1715 až 1777), jehož občas zastupoval i při výuce členů císařské rodiny. Roku 1763 byl jmenován dvorním cembalistou a o tři roky později oficiálně také dvorním učitelem tohoto nástroje. Mezi jeho žáčky tak patřila i pozdější francouzská královna, arcivévodkyně Marie Antonie. Před smrtí zkomponoval velké Requiem pro své rodné město a tamní škole odkázal veškeré své jmění. Těžiště jeho tvorby je pochopitelně určeno klávesovým nástrojům. Vedle capriccií, sonát a divertiment zkomponoval i variace na českou píseň *Můj milý Janku*. Štěpánova písňová produkce však vznikala na texty německé. Tato díla pak publikoval v řadě *Sammlung deutscher Lieder* mezi lety 1778–1782. Některé z nich, např. *Das Veilchen in Hornung* či ***Schwanenlied*** (Labutí píseň) se staly populárními již za autorova života.

Václav Jan Tomášek (1774–1850) pocházel z východočeské Skutče. Václavův talent rozvíjel nejprve chrudimský varhaník Pavel Josef Wolf. Již během univerzitních studií práv byl znám jako vynikající klavírista. Vzdělání a společenská obratnost pomohla Tomáškovu ke stykům s klíčovými osobnostmi tehdejšího uměleckého světa – Josefem Haydnem, Ludwigem van Beethovem, Johannem Wolfgangem Goethem apod. Ve svém pražském domě vedl významný salon, kam docházely skutečné kapacity evropského vědeckého a kulturního života. Díky tomu byl Tomášek často nazýván „pražským hudebním papežem“. Z jeho díla jsou dodnes známé zejména drobné klavírní kusy. Významné postavení v jeho tvorbě zaujímaly písně na německé i české texty. V letech 1845–1849 vydával na pokračování svůj vlastní životopis v časopise *Libussa*. Tomášková autobiografie se stala velmi cenným pramenem k poznání tehdejšího (nejen pražského) hudebního života, stejně jako důležitým zdrojem informací ke skladatelovu dílu, mimo jiné i k okolnostem vzniku hudební balady **Lenora** na text Gottfrieda Augusta Bürgera. Příběh o ožvlém umrlci přicházejícím si pro svou milou později inspiroval i Karla Jaromíra Erbena v baladě *Svatební košile*. Hororový text plný vypjatých dramatických momentů zapůsobil také na Tomáška, jenž na jeho zhudebnění do podoby sólové kantáty pracoval v roce 1805 během příprav na zkoušky k doktorátu práv. Dílo okouzilo redaktora *Wiener Musikzeitung* Friedricha Kanneho, na jehož doporučení skladatel vydal dílo tiskem.

Petr Slouka

”

V roce 1805, zaměstnán komposicí Bürgerovy balady „Lenora“, obdržel jsem od svého bratra, duchovního, dopis, kterým mne upomínal, abych si pospíšil s doktorátem a apelační zkouškou, a přislíbil, že uhradí všechny výdaje. Abych vyhověl jeho přání, vzdal jsem se dvou kondic a věnoval se studiu práv. Mezitím jsem v chvílích vyhrazených hudbě pokračoval v komposici Lenory. Právě když jsem ji dokončil a odkládal pero, zaslechl jsem klepat na dveře a do pokoje vstoupil známý skladatel a později také redaktor staršího Wiener Musikzeitung, Kanne, doporučen na mne kněžnou K-. Vyčerpán touto tvůrčí prací, toužil jsem po klidu; avšak Kanne na mne tak dlouho naléhal, dokud si nemohl poslechnout alespoň jednu část. Byla to scéna, kdy Vilém za jízdy s Lenorou potkává pohřební průvod. Kanne byl touto skladbou tak uchvácen, že si při tom počínal jako nepřičetný a nesčetněkrát opakoval: A vy s takovými vlohami zůstáváte v Praze? (...) Nemeškal jsem a vydal na předplacení Lenoru jako 12. dílo, které v tehdejší době balad vzbudilo velkou pozornost.

”

Vlastní životopis Václava Jana Tomáška – česky 1941

Martina Janková © Markus Semm

Martina Janková

Sopranistka **Martina Janková** se dlouhodobě zajímá o interpretaci hudby starších slohových období. Klíčovou součástí jejího repertoáru jsou zejména mozartovské role, které ztvárnila v curyšské opeře i na salzburském festivalu. Vystupovala také v milánské La Scale. Roku 2018 významně přispěla k propagaci díla Mozartova vrstevníka Leopolda Koželuha (1747–1818), když se s helsinským barokním orchestrem a dirigentem Aapo Häkkinenem podílela na uvedení jediné skladatelovy opery *Gustav Vasa*, a to ve světové premiéře. Věnovala se i poučené interpretaci barokní hudby, mimo jiné pod vedením Nikolause Harnoncourta. Pravidelně spolupracuje s předními barokními orchestry, jako je Collegium 1704, La Cetra, Bach Consort Wien či Concentus Musicus. Vedle hudebního baroka a klasicismu je jí blízká rovněž tvorba autorů 20. století. Za nahrávku písni Bohuslava Martinů získala ocenění Diapason d'Or. Její hlas mohou posluchači slyšet i v nahrávce Mahlerovy 4. symfonie pod taktovkou Hughy Wolffa.

Více na www.martinajankova.com

Dennis Russell Davies

Dirigent a pianista **Dennis Russell Davies** žije dlouhodobě v Rakousku, od sezony 2018/2019 je uměleckým ředitelem a šéfdirigentem Filharmonie Brno. V rodných Spojených státech absolvoval newyorskou Juilliard School. Poté po dobu pěti let vedl Brooklynskou filharmonii; mezi lety 1977 a 2002 řídil Orchestr amerických skladatelů, který sám založil. Roku 1980 se rozhodl přesídlit do Evropy. Zde vystřídal angažmá ve Stuttgartské státní opeře, orchestru Beethovenhalle a orchestru opery v Bonnu, konečně také v Symfonickém orchestru v Basileji i Vídeňském rozhlasovém orchestru ORF. Věnuje se rovněž pedagogické činnosti na salzburském Mozarteu. Brněnskou filharmonii dirigoval poprvé roku 2017 v rámci festivalu Pražské jaro. O rok později se stejným orchestrem provedl na Velikonočním festivalu duchovní hudby Janáčkovu *Glagolskou mši*. V rámci inauguračního koncertu v témže roce dirigoval Dvořákovou první symfonií. Diskografie Dennise Russella Daviese zahrnuje na osmdesát položek. Mezi jeho zásadní počiny lze řadit zejména kompletní vydání symfonií Antona Brucknera, Josepha Haydna, Arthura Honeggera či Philipa Glasse.

Více na www.dennisrusselldavies.com

Tatjana Medvecká

Tatjana Medvecká je členkou Činohry Národního divadla – ztvárnila zde sto třináct rolí. Jako host účinkovala také na jiných scénách (Divadlo Rokoko, Dejvické divadlo, Divadlo Na zábradlí, Divadlo Viola ad.). Za své divadelní působení dvakrát získala Cenu Thálie za role ve hrách *Marie Stuartovna* a *Poprvé vdaná*. Před kamerou debutovala ve filmu Otakara Vávry *Osvobození Prahy* (1975), o rok později účinkovala ve snímku *Marečku, podejte mi pero!*. V posledních letech zaujala rolemi v seriálech *Já, Mattoni*, *První republika* či *Most!*. Výraznou součástí její práce je dabing: jejím hlasem promlouvala Susan Sarandonová nebo Barbra Streisandová. Za dabing je držitelkou Ceny Františka Filipovského, v rozhlasu je opakovaně oceňována v posлуchačské anketě Neviditelný herec.

One of the climaxes of the 2019/2020 philharmonic season in Brno was the performance of Antoine Reicha's feature-long oratorio *Lenora* after Gottfried August Bürger. Appearing in the eponymous role was the soprano Martina Janková, who was so enchanted by Bürger's ballads and their settings by various composers that she decided to devise an original programme for her recital, which in addition to songs will also offer another composer's perspective on *Lenora*.

The *Sturm und Drang* (Storm and Stress) literary movement influenced many artists – not just in what is today Germany, but also in the lands of the erstwhile Danube Monarchy – who emphasised intense emotion in response to Enlightenment rationalism. In Germany multiple literary associations were inspired by these ideas, and the *Göttinger Hainbund* (Göttingen Grove League) was one of the most important. Lyrics by Gottfried August Bürger (1747–1794), a leading poet of the Göttingen association, inspired many composers including those featured in tonight's programme.

Ludwig van Beethoven's songs (1770–1827) are less well known than the titan's much more familiar symphonic and piano works. His *Lieder* are primarily settings of German lyrics. The songs *Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe* (Sigh of the Unloved – Love Required), *Das Blümchen Wunderhold* (The Loveliest Flower) and *Mollys Abschied* (Molly's Farewell) were written in the second half of the 1790s, shortly after Beethoven moved to Vienna for good. These small pieces afford a glimpse of the composer's strong pre-Romantic tendencies.

Josef Antonín Štěpán (1726–1797) was a leading composer in the galant style. During the War of the Austrian Succession, when Prussians invaded Bohemia, his family fled to Vienna. In 1763, Josef Antonín was appointed the court harpsichordist and, three years later, also officially the court teacher on the instrument. His pupils included the later French queen Marie Antoinette. In his songs, Štěpán set German lyrics to music; some of them, for example, *Das Veilchen in Hornung* and *Schwänenlied* (Swan Song) became popular during his lifetime.

Václav Jan Tomášek (1774–1850) hailed from Skuteč in East Bohemia. His education and social skills helped him to become acquainted with crucial figures of the artistic world of his era, including Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven and Johann Wolfgang Goethe. In his Prague home he led an important salon frequented by the true eminences of European scientific and cultural life, and was known as the "Musical Pope of Prague". Bürger's text tells the story of a revived cadaver who comes to reclaim his beloved; it later inspired the Czech writer Karel Jaromír Erben's ballad *The Wedding Shirt*. The horror text, replete with charged dramatic moments, also impressed Tomášek who set it in his solo cantata *Lenora* of 1805.

Petr Slouka

ODH POKI DHALLIT OKLADY ALLIT LADY

Reiner(kace)

7. 10. 2023

20:00

kryt 10-Z

KAREL REINER

Tři písně milostné / Three Love Songs

Starodávná milá, Adio, Kerida (lidová v jazyce ladino)

Listopadové popěvky / November Songs

Listí, Na osice (moravská lidová)

Děšť, Zajdi, zajdi (makedonská lidová)

Draci

Květovaný kůň / The Flowered Horse

Květovaný kůň

Rozvod

Fotograf

Kanon i kanon

Slepičí nadávání a kachní odpověď

Závěr

Hudba k lidové divadelní hře Esther /

Incidental music for the folk theatre play **Esther**

Ach můj milej muži

Čert mě tu radu dal

Ach ouzkostí převeliká

Mordechajova modlitba

Kvílit musím

úpravy Aida Mujačić / arranged by Aida Mujačić

Aida Mujačić zpěv, klavír / voice, piano

dramaturgie projektu / dramaturgy of the project **Pavel Straka**

Koncertu předchází workshop Květovaný kůň v Besedním domě od 15:00 (více na str. 178).

Before the concert, a workshop *The Flowered Horse* will take place at 3:00pm in Besední dům (more on page 179).

Skladatel **Karel Reiner** (1910–1979) svým životem a tvorbou reprezentuje 20. století v jeho zákrutech, vzestupech i temných místech. Coby představitel avantgardy byl ve 30. letech činný v propagaci čtvrttónového Hábova systému jako komponista, pianista, hudební kritik, etnomuzikolog a také účastník káhirskeho kongresu arabské hudby. Významně zasáhl do hudební podoby Burianova Déčka a vedl hudební přílohu moderního ženského časopisu Eva (zde uveřejňoval písně Bohuslava Martinů nebo Miroslava Ponce, ale i své vlastní). Následně se dostal po okupaci Československa do soukolí tzv. norimberských zákonů, ale jeho životní filozofie spojená se steineriánstvím, levicovými životními hodnotami a pedagogickými akcenty směřem k dětem mu nabídla perspektivu a Terezín, Osvětim a pobočný tábor Dachau-Kaufering přežil.

Válečná zkušenost **Aidy Mujačić** z války Bosně a Hercegovině v letech 1992 až 1995 a její zakotvení v balkánském hudebním prostoru směřuje k pokusu skloubit dvě obdobné životní a hudební zkušenosti do jednoho celku s jednoznačným humanistickým poselstvím lásky a života. Podobně jako Reiner v ghettu Terezín hrála Aida Mujačić na piano ve sklepích před dostřelem armády obléhající její rodnou Tuzlu. Reinerovy melodie propojuje s těmi bosenskými, zvláště s písněmi milostné touhy (zvané *sevdalinka*), které na tomto území sbíral v 90. letech 19. století malíř a etnograf Ludvík Kuba.

Vzniká tak jakýsi trojúhelník osobností propojených časem, prostorem, zkušenostmi a vizemi: Mujačić – Reiner – Kuba. Hudební úprava pro klavír Aidy Mujačić se snaží vytvořit iluzi cimbálu s ohledem na to, že Reiner byl Hábovým žákem a pocházel z východní Moravy a že cimbál je určitým symbolem „moravského Balkánu“, tedy spojnici mezi Českem a Bosnou a Hercegovinou.

Reiner(kace) v názvu projektu spojuje jméno skladatele Karla Reinera s termínem reinkarnace jako oživení a zpřítomnění jeho díla i životní filozofie v autorské úpravě a interpretaci pro částečně preparovaný klavír.

1. část

Předválečné období spojené s energií života, napojením na poetismus a surrealismus, přesto s hrozcím nacismem, před nímž z Německa do Československa utíkaly houfy uprchlíků, představují úpravy části dvou Reinerových minicyklů **Tři písně milostné** z roku 1936 a **Listopadové popěvky** z roku 1937, publikované v hudební příloze časopise Eva. Úprava Aidy Mujačić akcentuje radost, přírodní divokost a lásku jako základní emoci, ovšem s hrozbou nacistického vichru.

2. část

Po okupaci Československa začínají platit protizidovská nařízení a tzv. norimberské zákony. Mnozí umělci spojení s Burianovým Déčkem jsou rasově pronásledováni (skladatel Karel Reiner, pomocný režisér a textař Norbert Frýd, skladatel Hans Krása, dirigent Rafael Schächter). Židovské děti ne-

smějí chodit do veřejných škol, a proto Norbert Frýd v roce 1942 píše *Abecedu květovaného koně*, pásmo písniček, popěvek a her, zkráceně později nazývané **Květovaný kůň**. Norbert Frýd přišel za okupace o bratra, který byl za účast v komunistickém odboji popraven nacisty. Jeho známým se narodil chlapeček, pojmenovali ho proto po Norově bratrovi Jan a jako dárek dostali od něj hadrovou hračku květovaného koně, nedokonalou, ale o to živější. Pásmo zhudebňuje kongeniálně Karel Reiner a oba autoři ho představují v pražských židovských sirotčincích, později po deportaci obou v roce 1943 přímo v terezínském ghettu.

Veselé a nadějeplné melodie zdánlivě ignorují realitu, v níž odcházejí další a další děti se svými rodiči a vychovateli do Terezína. Barvitě texty, vycházející z poetické linie československé literární avantgardy, obsahují politické narážky a vizi porážky nacismu. Po válce se narodila z druhého Norbertova manželství (první Norbertova žena zemřela v Osvětimi) dcera Žanda. Ta později pobývá mezi australskými původními obyvateli, kteří zažívali podobné příběhy plné nelidskosti a nedostatku lásky, Žanda pokračuje v lidské misi. Cesta navazuje a nekončí. Aida Mujačić přijímá lyriku předlohy s podprahovou dramatičností a jako ústřední melodii akcentuje symbol květovaného koně, věčné naděje a radosti života navzdory snaze zabíjet. Zároveň vstřebala i sílu archaického nespoutaného bosenského horského koně, který je potomkem archaického divokého tarpana. Hříbata klopýtají, ale běží za svým snem.

3. část

Námět biblické knihy Ester zobrazuje starověký pokus o genocidu židovského lidu, kterou chtěl realizovat vysoký úředník Perské říše Haman. Díky královně Ester (židovce se symbolickým perským jménem Hvězda), kterou pověřil její strýc, aby informovala svého manžela krále Ahašvéra, byl nakonec Haman popraven a ke genocidě nedošlo. V terezínském ghettu zpracování námětu v lidovém barokním textu (původně připravovaném k realizaci v Burianově Déčku) v roce 1943 zrežisoval Norbert Frýd a Karel Reiner složil hudbu. Ta se v písemné podobě nedochovala, ale účastníci představení (Jan Fischer, Hana Pravdová, Zdenka Fantlová) si i po letech písně, které za války zpívali, pamatovali. V 90. letech pomohli ženě Karla Reinera Haně (1921–2007), vězněné též v terezínském ghettu, a muzikologovi Milanu Kunovi k rekonstrukci nápěvů. Hudba ke hře **Esther** představuje jakýsi závěr analogický k obecným fázím genocidy (1. označení a quasiprávní šikana, 2. internace, 3. likvidace obětí nebo vzpoura proti ní). Zpracování Aidy Mujačić je spojené s tím, že jako dívka hrála na klavír v bosenském městě Tuzla, které bylo územím uprostřed války, a nejen děti hledaly cestu, jak z válečné reality nějak uprchnout a jak si najít pozitivní cíl pro budoucnost.

Pavel Straka

Aida Mujačić © Jaroslav Jiříčka

Aida Mujačić

Zpěvačka a klavíristka **Aida Mujačić** získala klasické školení v rodné Bosně a Hercegovině. Postupně transformovala svůj zájem do oblasti tradiční hudby rodné vlasti, moderního až postmoderního přístupu k worldmusic (kapely Korjen, Džezvica a Fes) a avantgardního nejen freejazzu (kvartet Freetime, Strakův pojízdný cirkus). Jako muzikoložka se zabývá výzkumy Ludvíka Kuby, který mapoval mimo jiné i hudbu bosenského regionu. Aida zpívá sefardské písně, které v roce 1893 nasbíral. Interpretka zohledňuje koncertní prostředí synagog či křesťanských sakrálních staveb, proto vystupuje buď a capella, nebo s vlastním doprovodem na klavír, harmonium, varhany či perkuse.

Pracovala i s verší Emila Juliše pro výročí jeho narození v lounské Galerii Emila Juliše. Kromě hudby se zabývá experimentálním divadlem, je autorkou a režisérkou surrealistického představení *Druhá kůže*. Propojuje různé druhy umění s prostorem a místem, ve kterém se hraje, s důrazem na ekologická a environmentální témata. Posledních šest let působí jako terapeutka.

Můj estetický přístup se snaží o to, abych upozornila na kořeny hudby země, z níž pocházím, a zároveň, aby to, co hrají a zpívám, chutnalo jako koření, které může mít různé chutě. Domnívám se, že podstatnější než porozumění jazyku (verbálnímu a sémantickému obsahu) písní, je emocionální propojení posluchačů se mnou a prostorem, ve kterém se koncerty odehrávají.

Pavel Straka je dramaturg, producent, hudebník, performer, impresárió, kurátor, učitel a výtvarník. Jako muzejní pedagog působí v Památníku Terezín v oblasti vzdělávání o holocaustu, jako kurátor spolupracoval mj. s Židovskou obcí v Teplicích. Inicioval vznik kapely Květovaný kůň a Strakova pojízdného cirkusu.

In his life and works, the composer **Karel Reiner** (1910–1979) epitomises the 20th century with its twists, upswings and shadowy places. An avant-gardist in the 1930s, he was involved – as composer, pianist, music critic, ethnomusicologist and participant at the 1932 Cairo Congress of Arab Music – in promoting Alois Hába’s quarter-tone system. He exerted a significant influence on the music in EF Burian’s “D” theatre and edited the musical supplement of *Eva*, a modern women’s magazine, in which he published songs by composers including Bohuslav Martinů, Miroslav Ponc and himself. Following the occupation of Czechoslovakia in 1939, he found himself in the wheels of the Nazi machine and its infamous Nuremberg Laws, but fortunately his life philosophy linked with influences from Rudolf Steiner, leftist values and a zeal for educating children gave him hope and he survived Theresienstadt, Auschwitz and the Dachau-Kaufering subcamp.

Aida Mujačić’s experience of the war in Bosnia and Herzegovina in 1992–1995 and her grounding in the music of the Balkans informs this effort to bring two similar life and musical experiences into one whole with an unambiguous humanistic message of love and life. Similarly to Reiner in the Theresienstadt ghetto, Mujačić played the piano in the cellars of her native Tuzla, which was being besieged and shelled. She links Reiner’s melodies with Bosnian ones, in particular the songs of love and longing called *sevdalinka*, which were collected in this area in the 1890s by the Czech painter and ethnographer Ludvík Kuba.

Thus a kind of triangle emerges of three figures linked by time, space, experience and vision: Mujačić – Reiner – Kuba. Aida Mujačić’s piano arrangements seek to create the illusion of a cimbalom, because Reiner came from East Moravia and was a pupil of Hába, and the cimbalom is a symbol of the “Moravian Balkans”, thus providing the connection between Czechia and Bosnia and Herzegovina.

In the “Reiner Reincarnated” project, Reiner, his works and philosophy of life are reincarnated and made present in performances on a prepared piano.

Pavel Straka

REGIST OFFERTORIORUM ET COMMUNIONUM

Secundum ordinem Calendarij, & Sanctae Romanae Ecclesiae,
in quibus per totum Annum occurrentibus in his

IANVARI

- A 1 † In Circumcisione Domini.
- b 2 Octava S. Stephani.
- c 3 Octava S. Ioannis.
- d 4 Octava S. Innocentium.
- e 5 Vigilia Epiphaniae.
- f 6 † In Epiphania Domini, & per totam Octavam.
- g 7
- A 8
- b 9
- c 10
- d 11
- e 12
- f 13
- g 14 Hilarij Episcopi & Confessoris.
- A 15 Pauli primi Martyris & Confessoris.
- b 16 Marcelli Presbyteri & Confessoris.
- c 17 † Antiochiae.
- d 18 † Catharinae.
- e 19 Marij, Martiris, Audifantae & Abachii.
- f 20 † Fabiani & Maximiani Martyrum.
- g 21 Agnati vobis.
- A 22 Vincentii Martyris & Confessoris.
- b 23 Emerentianae & Marcellinae.
- c 24

Renesance polského baroka

COMMUNIONES

Viderunt omnes fines terrae.
Video caelos apertos.
Exiit sermo inter fratres.
Vox in Rama audita.
Tolle Puerum, & Matrem.
Vidimus stellam eius.

Fidelis servus.
Laetabitur iustus.
Domine quinquaginta talenta.
Fidelis servus.
Tu es Petrus.
Dico autem vobis.
Multitudo languentium.
Quinque prudentes virgines.
Et si coram hominibus.
Feci iudicium.
Semel iuravi.
Amen dico vobis.
Posuisti Domine.
Fidelis servus.
Simile est regnum.

COMMUNIONES

Quinque prudentes.
Responsum accepit Symeon.
Posuisti Domine.

8. 10. 2023

20.00

kostel sv. Janů

MIKOŁAJ ZIELEŃSKI

Offertoria et communiones totius anni (Offertoria a communia pro celý rok / Offertories and communions throughout the year)

Ecce Virgo concipiet (communione; In festo Annuntiationis Beatae Mariae Virginis)

Deus firmavit orbem terrae (offertorium; In secunda Missa Nativitatis Domini)

Viderunt omnes fines terrae (communione; In tertia Missa Nativitatis Domini)

Fantasia II a tre*

Vox in Rama (communione; In festo Sanctorum Innocentium)

Vidimus stellam eius (communione; In Epiphania Domini)

Responsum accepit Simeon (communione; In festo Purificationis

Beatae Mariae Virginis)

Fantasia I a tre*

In monte Oliveti (motetto)

Salve festa dies (Motetto in festo Paschae)

Mitte manum tuam (communione; In festo Sancti Thomae Apostoli)

Ascendit Deus (offertorium; In festo Ascensionis Domini)

Spiritus Sanctus docebit vos (communione; Feria secunda post Pentecostes)

Video caelos apertos (communione; In festo Sancti Stephani)

Benedictus sit Deus Pater (offertorium; In festo Sanctissimae Trinitatis)

Exiit sermo inter fratres (communione; In festo S. Joannis Apostoli et Evangelistae)

Ortus de Polonia (Motetto de S. Stanislao)

Iustorum animae in manu Dei (offertorium; In festo Omnium Sanctorum)

* Rekonstrukce nejvyššího hlasu / Reconstruction of the highest voice - Marcin Szelest

Wrocław Baroque Ensemble:

Aldona Bartnik, Aleksandra Turala soprán / soprano

Daniel Elgersma, Piotr Olech kontratenor / countertenor

Maciej Gocman, Florian Cramer tenor

Tomáš Král, Jaromír Nosek bas / bass

Zbigniew Pilch, Mikołaj Zgółka housle / violin

Piotr Chrupek viola

David Brutti kornet / cornet

Ferdinand Hendrich, Johannes Kronfeld,

Hans-Martin Schlegel trombon / trombone

Přemysl Vacek teorba / theorbo

Julia Karpeta viola da gamba

Krzysztof Karpeta violon / violone

Marta Niedźwiecka varhanní pozitiv / organ positive

William Lyons dulcian

Maximilian Ehrhardt harfa / harp

dirigent / conductor **Andrzej Kosendiak**

Pod záštitou Mateusze Gniazdowského, velvyslance Polské republiky v České republice.

Under the auspices of Mateusz Gniazdowski, Ambassador of the Republic of Poland to the Czech Republic.

Mikołaj Zieleński (Nicolao Zielenski), který žil ve druhé polovině 16. století a zemřel někdy po roce 1611, byl prvním polským skladatelem, který psal v barokním stylu. K jeho současné renesanci významnou měrou přispívá dirigent a umělecký vedoucí Wrocław Baroque Ensemble Andrzej Kosendiak. Program koncertu vychází z jejich CD *Offertoria et communions totius anni*, které vyšlo na značce Accord v roce 2020.

Benátky se staly během 16. století jedním z nejvýznamnějších center hudebního života v Evropě. K tomuto stavu přispěly aktivity mnoha talentovaných hudebníků v bazilice sv. Marka, dynamický rozvoj instrumentální hudby, adaptace a tvůrčí rozvinutí vícesborové techniky a rozvoj vzkvetajícího knihtisku. Komponování v benátském stylu, stejně jako vydávání děl v místních tiskárnách bylo pro mnohé umělce přelomu 16. a 17. století jakousi zkouškou příslušnosti k hudební elitě Evropy. Jediným polským skladatelem, který dokázal obě tyto podmínky splnit, byl **Mikołaj Zieleński**. Jeho dílo ve dvou částech nazvané **Offertoria totius anni** a **Cummuniones totius anni**, obsahující z poloviny vícesborové skladby, vyšlo v roce 1611 u benátského tiskaře Giacoma Vincentiho.

Zieleński zastával v této době funkci kapelníka a varhaníka na łowickém dvoře polského primase, arcibiskupa hnězdenského Wojciecha Baranowského (1548–1615), kterému svá díla dedikoval. Informací o skladatelově životě máme velmi málo, nejsou známa data jeho narození ani úmrtí. Víme pouze, že pocházel z Warky, byl ženatý s Annou Feterównou a v roce 1604 dostal od plockého biskupa – kterým byl tou dobou právě Baranowski – kousek pozemku u Pułtusku. Tento dar byl bezesporu následkem Zieleńského zásluh vůči Baranowskému, velkému milovníku a znalci hudby. Je pravděpodobné, že Zieleńský byl ve službách hodnostáře poměrně dlouho. V pozdějších letech mu primas Baranowski, který dokázal ocenit talent svého *kapellmeistera*, poskytl další benefícia a pravděpodobně také financoval benátská vydání jeho děl. Jejich datum se shoduje s dobou posledních dochovaných zmínek o Zieleńském, podle nichž se na přelomu února a března a poté v polovině dubna 1611 zúčastnil některého soudního jednání v łowiczi. O jeho dalším osudu není nic známo.

Offertoria (zpěvy k obětování) a *Communiones* (zpěvy k přijímání) obsahují všech 113 Zieleńského známých děl. Tyto skladby vznikaly pravděpodobně v průběhu minimálně několika let – nasvědčovala by tomu jejich stylová rozmanitost a žánrová příslušnost, která ne vždy odpovídá názvu edice. Skladatel zřejmě využil příležitosti a k offertoriím a communiím přidal svá další díla, například moteta a instrumentální fantazie.

Offertoria tvoří vícesborová díla uspořádaná v souladu s liturgickým kalendářem, obvykle pro dva čtyřhlasé sbory, lišící se výškou. V některých skladbách počítal Zieleński s doprovodem trombonů, výjimečně i houslí. Uspořádání *Communiones* nebylo určeno ani tak řádem liturgického

roku, jako obsazením, pro které jsou určena: od děl pro jeden zpěvní hlas s varhanním doprovodem přes dvou- a tříhlasé (bicinia a tricinia) skladby s instrumentálním doprovodem po čtyř-, pěti- a šestihlasá moteta. Ostatní skladby jsou opatřeny poznámkami o nástrojích doporučených pro jejich provedení, včetně varhan, houslí, kornetu, fagotu, trombonu, loutny a harfy. Žádný jiný polský umělec raného baroka nevyužíval tak bohatou instrumentaci. V četných dílech byla použita technika *orgia* – propracovaná ornamentika vokálního hlasu. Tato technika v podstatě spočívala v improvizaci dobře vzdělaného zpěváka nad notovým zápisem bez ozdob, zde je však skladatel pečlivě zapsal. V několika případech umístil vedle sebe dvě verze skladby – s ozdobami a bez nich.

Zieleńského dílo je svědectvím jeho vynikající znalosti kompozičních technik používaných v Itálii na konci 16. století. Kde se jím mohl naučit? Kromě krátké zmínky Szymona Starowolského v *Scriptorum Polonicorum hekatontas* (Frankfurt 1625) o skladatelových studiích v Římě neexistují žádné doklady o jeho přímém kontaktu s Itálií. Za předpokladu, že byl však u biskupa Baranowského zaměstnán dříve, než naznačují dochované dokumenty, lze předpokládat, že svého zaměstnavatele doprovázel při jeho dlouhé návštěvě Itálie na přelomu let 1595 a 1596: nejprve u římského dvora, papeže Klementa VIII., poté v Padově a následně u apoštolského nuncia Antonia Marii Grazianiho v Benátkách a na dvoře milánského arcibiskupa Frederica Boromejského. V každém z těchto měst by měl polský hudebník možnost setkat se s místní hudbou té nejvyšší kvality.

Soubor textů zhudebněných Zieleńským byl do značné míry určen rejstříkem offertorií a communioní (*Registrum offertorium et communionum*) pro svátky celého roku, uspořádaným podle liturgického kalendáře, který byl připojen k tisku a v jiných vydáních vícehlasé hudby je ojedinelý. V souboru vytvořeném v souladu s tradicí katolické církve v Polsku byly kromě významných svátků slavených po celé Evropě vyzdvihnuty i místní svátky, které v *Římském misálu* měly buď nižší hodnost, nebo úplně chyběly. Tento rejstřík byl do benátské publikace zařazen pravděpodobně na žádost biskupa Baranowského. Přítomnost skladeb na počest svatých patronů, kteří byli zvláště uctíváni v Římě a Benátkách a méně v tehdejší polské církvi (např. sv. Ignác z Antiochie, sv. Tiburcius, Valerián a Maxim, sv. Marek a sv. Lucie), se zdá být rovněž svědectvím o blízkých, byť možná náhodných kontaktech skladatele s italskou církví.

Dílo Mikołaje Zieleńského je spjato zejména s Vratislaví – do roku 1942 byl jediný kompletní soubor hlasových knih v benátském vydání uložen v tamní Městské knihovně (Stadtbibliothek). Pocházel ze sbírky kostela sv. Bernarda, polovina hlasů byla naneštěstí ztracena ve válečné vřavě. Dochované knihy – *Cantus primi chori*, *Tenor primi chori*, *Altus secundi chori* a *Tenor secundi chori* – jsou nyní uloženy v Oddělení hudebních sbírek Univerzitní knihovny ve Vratislaví. Doplňuje je *Partitura pro organo*, uložená v Knihovně knížat Czartoryských v Krakově a vydaná v Benátkách společně s hlasovými knihami, která obsahuje záznam všech skladeb (redukovaný co do počtu hlasů). Neúpl-

ný původní materiál a kopie jeho plné verze, pořízená před válkou Zdzisławem Jachimeckým a Marií Szczepańskou, tvoří základ pro všechna vydání děl Mikołaje Zieleńského v poválečném období, včetně pěti svazků *Opera omnia* vydaných Władysławem Malinowským v sérii *Monumenta Musicae in Polonia* (1966–1991). Jedinými skladbami, jejichž původní podoba se nenávratně ztratila kvůli chybějícímu nejvyššímu hlasu, který se nedochoval ani v kopiích, jsou tři fantazie fungující dnes v koncertním provozu v rekonstruovaných verzích.

Skladby na dnešním programu odrážejí žánrovou rozmanitost odkazu Mikołaje Zieleńského. Na provedení se vedle zpěváků podílejí nástroje, jak ty, které určil sám skladatel, tak i další instrumentáři běžný pro počátek 17. století. Skladby tvoří příběh o událostech souvisejících s počátkem a koncem pozemské existence Ježíše Krista a o důsledcích Vzkříšení, částečně se odchylující od řádu liturgického roku.

Agnieszka Leszczyńska

překlad Eva Křížková

A 3. In Feſto Omnium Sanctorum 38 CANTUS Primi Chori

Vſorum anime in manu De i ſunt in-

ſorum anime in manu De i ſunt & nō tūget illoz tor-

mentum mortis tormentum mor tie & non tanger illoz tormentū

mor tis Viſi ſunt oculis ij inſpicentiam mo-

ri viſi ſunt ij oculis Viſi ſunt ij ij oculis

inſpicentiam il mo ri illi autem ſunt

in pa ce illi autem ſunt in pa ce illi autem ſunt in pa-

ce illi autem ſunt in pace ſunt in pa ce.

Wrocław Baroque Ensemble

Wrocław Baroque Ensemble se specializuje na historicky poučenou interpretaci s hlavním zaměřením na objevení neobvyklého repertoáru ze střední Evropy. Soubor prezentuje rozmanitou starou hudbu, od komorních děl po oratoria a kantáty, se zvláštním zájmem o dědictví polské renesance a baroka. Soubor byl v roce 2012 založen Andrzejem Kosendiakem a od počátku funguje pod jeho uměleckým vedením. V současné době je jedním z rezidenčních souborů Národního hudebního fóra (NFM – Narodowe Forum Muzyki) ve Vratislavi. Jádro souboru tvoří vynikající instrumentalisté a zpěváci z evropských zemí (Polsko, Česká republika, Velká Británie, Německo).

Wrocław Baroque Ensemble se může pochlubit širokým katalogem nahrávek, který zahrnuje řadu alb věnovaných baroknímu repertoáru, obsahující především díla polských skladatelů – Grzegorza Gerwazyho Gorczyckého, Jaceka Różyckiego, Bartłomieje Pękiela, Marcina Mielczewského, Sylwestera Stanisława Szarzyńskiego, Mikołaje Zielińskiego a Marcina Józefa Żebrowského (vše na labelu CD Accord). Série je k dispozici na Spotify a celosvětově distribuována společností Naxos a získává pochvalné mezinárodní recenze a prestižní ocenění. V roce 2015 soubor vydal *Salcburskou mariánskou mši* (s liturgickou hudbou Mozarta) ve spolupráci s Chlapeckým sborem NFM pod taktovkou Andrzeje Kosendiaka.

Andrzej Kosendiak

Ředitel Národního hudebního fóra (NFM – Narodowe Forum Muzyki) ve Vratislavi, dirigent a pedagog **Andrzej Kosendiak**, je jeden z neaktivnějších propagátorů hudebního života v Polsku. Je absolventem katedry skladby, dirigování a teorie hudby na Hudební akademii ve Vratislavi. V současné době působí jako profesor na své alma mater.

V roce 2005 se stal ředitelem Vratislavské filharmonie a mezinárodního festivalu Wratislavia Cantans a provedl strukturální a profilovou proměnu obou institucí, které nakonec sloučil do Národního hudebního fóra. Jako ředitel NFM založil nová umělecká tělesa, mimo jiné Sbor NFM, Vratislavský barokní orchestr (Wrocław Baroque Orchestra) a Chlapecký sbor NFM.

Zajímá se především o hudbu starších stylových období. V roce 1985 založil soubor Collegio di Musica Sacra a v roce 2012 Wrocław Baroque Ensemble, jehož je uměleckým vedoucím. V letech 2001–2009 byl vedoucím Mezioborového studia staré hudby na Vratislavské hudební akademii. Nahrál dosud neznámá díla z Vratislavské univerzitní knihovny a z knihovny ve Štrasburku.

Pravidelně diriguje Vratislavskou filharmonii a další soubory NFM a filharmonické orchestry v Polsku i ve světě. Vystupoval v mnoha zemích Evropy, v USA a v Číně. Je mimořádně aktivní v oblasti vzdělávání a byl iniciátorem mnoha vzdělávacích projektů. Je otcem programu Musica polonica rediviva, jehož cílem je podporovat uvádění polské hudby mladými umělci po celém světě za podpory konzervatoří a festivalů. Obdržel řadu ocenění a vyznamenání, za zásluhy o popularizaci kultury a zásluhy o umělecké vzdělávání a rozvoj hudby mu byl udělen Důstojnický kříž Řádu znovuzrozeného Polska (Order Odrodzenia Polski, 2023).

Více na www.nfm.wroclaw.pl

SUMMARY

In the 16th century Venice became one of the most important centres of musical life in Europe. The activities of numerous talented musicians of St Mark's Basilica, a dynamic growth of instrumental music, the adoption and creative development of polychoral techniques and the growth of thriving music printing houses all contributed to this propitious state of affairs. To transalpine composers from the turn of the 17th century, composing in the Venetian style and having their works printed by local printing houses represented a mark of belonging to Europe's musical elite. The only Polish composer to fulfil these criteria was **Mikołaj Zieleński**. His two-part work entitled **Offertoria totius anni** and **Communiones totius anni** was published in 1611 by the Venetian printer Giacomo Vincenti.

Offertoria and *Communiones* contains all of Zieleński's 113 known works. These compositions were probably written over a period of at least several years – judging by their stylistic variety as well as their generic affiliation not always in accord with the edition's title. The composer clearly used this opportunity to add to his previously prepared offertories and communions, other works, which included motets and instrumental fantasias. The *Offertoria* consist of polychoral works arranged in accordance with the liturgical calendar, generally intended for two four-part ensembles and varied in terms of pitch. Rather than the liturgical order of the church calendar, the arrangement of *Communiones* is determined by its performance forces: from works for single vocal part with organ accompaniment, via two- and three-part pieces (*bicinium* and *tricinium*) with instrumental accompaniment, through to four-, five- and six-part motets.

Mikołaj Zieleński's work is uniquely bound up with Wrocław – until 1942 the town's City Library (Stadtbibliothek) housed the only extant complete set of partbooks comprising the Venetian edition. The set came from collections at the St Bernardine Church. Unfortunately, in the turmoil of war half the bookparts were lost. Surviving books are presently stored at the Music Collection Department of Wrocław's University Library.

Compositions featured in this programme illustrate the generic variety of Mikołaj Zieleński's output. Participating in their performance alongside vocal parts are instruments both those suggested by the composer as well as others used on the threshold of the 17th century. The compositions are arranged in a manner of a narrative about events related to the beginning and end of Jesus Christ's earthly existence and the consequences of the Resurrection.

Agnieszka Leszczyńska

translated from Polish by Anna Kasprzyk and Anna Marks
(shortened)

Smutek utek?!

10. 10. 2023

19.30

kostel sv. Augustina,
náměstí Míru

OLIVIER MESSIAEN

Louange à l'Éternité de Jésus pro violoncello a klavír / for cello and piano

MAREK KOPELNT

Karrak pro violoncello a klavír / for cello and piano

LEOŠ JANÁČEK

Pohádka pro violoncello a klavír / **Fairy Tale** for cello and piano

1. Con moto
2. Con moto
3. Allegro

LEOŠ JANÁČEK

Sonáta pro housle a klavír (arr. pro violoncello a klavír Jiří Bárta)

Sonata for violin and piano (arrangement for cello and piano Jiří Bárta)

1. Con moto
2. Balada con moto
3. Allegretto
4. Adagio

MARTIN SMOLKA

Smutek utek pro violoncello a klavír / for cello and piano

OLIVIER MESSIAEN

Louange à l'Immortalité de Jésus pro housle a klavír / for violin and piano
(arr. pro violoncello a klavír Jiří Bárta / arrangement for cello and piano Jiří Bárta)

Terezie Fialová klavír / piano

Jiří Bárta violoncello / cello

Před koncertem se v 18:00 v Klafé (Klácelova 1a) koná prezentace knihy o Leoši Janáčkově.

Before the concert, a presentation of a book about Leoš Janáček will take place at 6:00pm in Klafé (Klácelova 1a).

Umělecké a partnerské duo violoncellisty Jiřího Bárty a klavíristky Terezie Fialové poutá pozornost nejen interpretačními kvalitami, ale i nápaditými programy. Ten, který premiérově uvedou na Moravském podzimu, vychází z Bártova alba *Reflexe* z konce 90. let minulého století. V podstatě symetrický, zčásti zrcadlí se oblouk se klene mezi větami z Messiaenova *Kvartetu na konec času* přes meditativní díla soudobých tuzemských autorů až po „janáčkovský středobod“ a je koncipován nikoli jako sled uzavřených čísel, ale jako jednolitý hudební tok, který skýtá prostor ke kontemplaci.

Název celému programu propůjčuje skladba **Martina Smolky** (1959) s názvem **Smutek utek**. Dílo bylo zkomponováno přímo pro Jiřího Bárta na základě objednávky Mezinárodního hudebního festivalu Kutná Hora v roce 2018, kde bylo ve stejném roce interpretováno dnešního večera poprvé provedeno. Jan Hocek ve své recenzi premiérové uvedení charakterizoval slovy: *Klavír je chladný, zdánlivě (opravdu jen zdánlivě) bez citu a vášně, ale Fialová občas nechá úhoz doslova vystřelit. Violoncello zadržuje emoce, někdy se téměř ztrácí, chytá se stébla, zkouší se nadechnout, aby se vzepjalo a v závěru vykreslilo s klavírem něžné doznívání.* V souladu se svým kompozičním jazykem Smolka na půdorysu bezmála dvaceti minut dosáhl niterného redukcionismu, v němž nechýbí klavírní pianississississimo v úvodu partitury označované jako stínové tóny, které jakoby jen šelestí. Nevyhýbá se ani vypjatým momentům, které mají být kontrastem k žádoucím dokonalému tichu v sále. Autorský komentář pak skladbu uvádí následovně: *O postu prostý smutek – o postu prostý čistý – smotaný smutek – smotek – smut – mu – Jemu Ježíši – Kri – Stu.*

Jako onen zrcadlený prvek v rámci programu figuruje dílo **Karrak** letos zesnulého **Marka Kopelenta** (1932–2023). Skladba vznikla v roce 1991 a ještě téhož roku byla premiérována v rámci Kleines Festspielhaus na Salcburských letních hrách. Českou premiéru má na svědomí Jiří Bárta, kterého v roce 1994 doplnil klavírista Jan Čech. Dle Antonína Matznera je název skladby symbolem, jehož jednotlivá písmena současně navozují autorovu ideu díla: *k – attaque, a – linii, r – rytmus a račí převrat těchto písmen.* Přibližně desetiminutová kompozice sice nezapře momenty vycházející z Kopelentova avantgardního harmonického myšlení, i zde však převažuje hudební redukcionismus, vyznívající ambientně a tiše až zklidněně.

V pomyslném centru programu se nacházejí dvě komorní díla **Leoše Janáčka** (1854–1928). **Pohádka**, která je jediným skladatelovým dílem pro violoncello a klavír, vznikala v těžkém období po smrti dcery Olgy, kdy Janáček stále hledal širší hudební uznání. Velká část skladby, volně založené na scénách z *Pohádky o caru Berendevovi* ruského básníka Vasilije Žukovského, je napsána v tóninách se šesti „béčky“, což hudbě dodává poněkud zastřený ráz podobný autorově klavírní skladbě *V mlhách*. Za Janáčkovu života existovalo několik různých verzí skladby, dnes se obvykle

hraje pouze poslední z nich – ta má původní třívětou podobu, která se od první verze liší jen málo. Poprvé zazněla roku 1923 v Brně a následně byla provedena v Praze, Olomouci a také v Londýně při Janáčkově návštěvě v roce 1926. K zastřenosti i jistému mysticismu skladby dodejme, že její části byly použity jako hudba ke dvěma zfilmovaným románům s expresivním námětem: *Nesnesitelná lehkost bytí* (Milan Kundera) a *Objevení nebe* (Harry Mulisch).

Také pro housle a klavír zanechal Janáček pouze jediné větší dílo – **Sonátu** z roku 1914. Stejně jako mnoho umělců té doby byl skladatel hluboce zasažen první světovou válkou, kdy válečná realita nabrala nového významu a většina evropského obyvatelstva se musela vyrovnávat s děsivými zvěrstvy, která se kolem nich děla. Zásadní okamžik konfliktu nastal 1. srpna 1914, kdy Německo vyhlásilo válku Rusku. Janáček, který pracoval na náčrtu *Sonáty*, si toto datum zapsal do rukopisu díla. Ačkoli dílo zvěšiny vzniklo na počátku války, docházelo k dílčím úpravám a škrtnutím až do jeho premiéry v Brně v roce 1922, což zanechává jistou pochybnost o jakékoli zjevné souvislosti mezi skladbou a první světovou válkou. Poměrně kompaktní dílo, které je zvýrazněno rapsodickými melodickými motivy a prudkými změnami rytmu a tempa, dnes zaznívá v instrumentaci Jiřího Bárty pro violoncello a klavír. Končí tajemně, pozastaveno v tichém zamyšlení...

Program je orámován dvěma větami *Kvartetu na konec času* francouzského skladatele **Oliviera Messiaena** (1908–1992). Oslavy Ježíšovy Věčnosti – **Louange à l'Éternité de Jésus** – a Nesmrtelnosti – **Louange à l'Immortalité de Jésus** – jsou hudebním médiem, jehož duchovní obsazení je poněkud těžce definovatelné. Messiaen dílo složil v průběhu let 1940–1941, kdy byl internován v německém zajateckém táboře, kde se svými spoluvězni *Kvartet* před pěti tisíci naslouchajícími také poprvé provedl. Proto jsou duchovní aspekty mnohem komplexnější. Skladatelova náboženská mystika našla v tomto případě východisko v sestoupení sedmého anděla – po zatroubení z jeho polnice se z nebe ozvaly mocné hlasy, které říkaly: *Království světa se stalo královstvím našeho Pána a jeho Krista, a bude kralovat na věky věků* (Zjevení 11:15). Tím je dovršeno Boží tajemství.

Kvartet však neměl být ani pouhým komentářem Apokalypsy, ani odkazem na skladatelovu vlastní internaci, ale jakýmsi hudebním pojetím času jako konce minulosti a budoucnosti a začátku věčnosti. Snad i proto pomalý, leč akutní vzestup sólové pasáže oslavy Ježíšovy Nesmrtelnosti, kterou Bárta z originální instrumentace pro housle a klavír aranžoval pro violoncello a klavír, znázorňuje vzestup člověka k jeho bohu, *Božího dítěte k jeho Otci, bytosti učiněné božskou směrem k ráji, zatímco oslavu Ježíšovy Věčnosti Messiaen připodobnil k biblickému výroku Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha a to Slovo bylo Bůh* (Jan 1:1). Také Jiří Bárta tyto dvě extatické věty vnímá spíše metafyzicky: jako počátek i konec, vesmírnou (zdánlivou) věčnost, nekonečnou krásu objímající život ve své radosti i bolesti.

Jiří Čevela

Jiří Barta

Jiří Barta (1964) patří ke špičce evropských violoncellistů. Studoval v Praze u Josefa Chuchra, v Kolíně nad Rýnem u Borise Pergamenschikowa a v Los Angeles u Eleonore Schoenfeldové. Vystupoval na festivalech v Edinburghu, Kuhmu, Luganu nebo Newportu a jako koncertní sólista nebo komorní hráč vystoupil v sálech jako jsou Berlínská filharmonie, Birmingham Symphony Hall, Manchester Bridgewater Hall, Buenos Aires Teatro Colon, Dublin Concert Hall, L'Auditorio v Barceloně, Los Angeles Dorothy Chandler Pavilion, londýnská Wigmore Hall nebo Suntory Hall v Tokiu. Spolupracoval s předními symfonickými tělesy jako London Symphony Orchestra, Berliner Symphoniker, Česká filharmonie a s dirigenty jako Charles Dutoit, Gianandrea Noseda, Maxim Šostakovič, Genadij Nikolajevič Rožděstvenskij, Jakub Hrůša nebo Jiří Bělohávek. Mezi jeho komorní spoluhráče se řadí nebo řadili Tereza Fialová, Martin Kasík, Josef Suk, Antoine Tameštit, Quator Ebene, Vadim Repin či Konstantin Lifšitz. Nahrával pro Supraphon, Hyperion nebo Arte Channel, s operní pěvkyní Magdalenou Koženou vydal album *Songs* pro Deutsche Grammophon. Bártova nahrávka s Kodályho violoncellovou sonátou byla oceněna časopisem *The Gramophone* v kategorii Editor's Choice. Je uměleckým ředitelem Mezinárodního hudebního festivalu Kutná Hora a v současnosti hraje na violoncello postavené Dietmarem Rexhausenem v roce 2012.

Terezie Fialová

Terezie Fialová (1984) je vyhledávanou sólistkou a komorní hráčkou. Vystudovala hru na klavír na pražské HAMU (Ivan Klánský) a Hochschule für Musik und Theater v Hamburku (Niklas Schmidt). Vystupovala na festivalech tuzemských (Pražské jaro, Dvořákova Praha, Janáček Brno, Smetanova Litomyšl, Lípa Musica, Mezinárodní festival Český Krumlov, Mezinárodní hudební festival Kutná hora) i zahraničních (Mecklenburg-Vorpommern, Sarajevo Winter, Septembre Musical, Konvergenzie, Bach Before & After, Les Flâneries Musicales de Reims, Festival Internacional de Arte Sacro). Jako jediná česká klavíristka se v roce 2013 zúčastnila prestižního festivalu Verbier Festival Academy ve Švýcarsku, kam byla pozvána i v roce 2017. Podílela se na natáčení několika studiových nahrávek, přičemž album věnované skladateli Petru Ebenovi bylo kritikou velmi kladně hodnoceno. Jako členka klavírního tria Eben Trio (s Romanem Patočkou a Jiřím Bártou) premiérovala díla Benta Sørenseny, Eda Nesbita, Petra Ebena či Martina Smolky. V duu s Jiřím Bártou zahráli v mnoha koncertních sálech v Praze, Českém Krumlově, Kutné Hoře, Košicích, Mnichově, Hamburku, Paříži, Istanbulu, Ankaře, Madridu, Jeruzalémě, Bilbau, Newportu, Pekingu, Šanghaji či Soulu. V roce 2021 vydali úspěšné a kritikou ceněné dvojCD kompletních Beethovenových *Sonát pro violoncello a klavír* u firmy Animal Music. Je členkou skupiny Petrof Art Family.

Jiří Barta a Terezie Fialová

The piece by **Martin Smolka** (born 1959), **Smutek utek**, which could be rendered as Sadness Fled Away, gives this programme its title. It was commissioned by the Kutná Hora International Music Festival for Jiří Bárta and first played by tonight's performers there in 2018. In line with his compositional language, Smolka achieved in this work – that lasts for nearly 20 minutes – an inner reductionism.

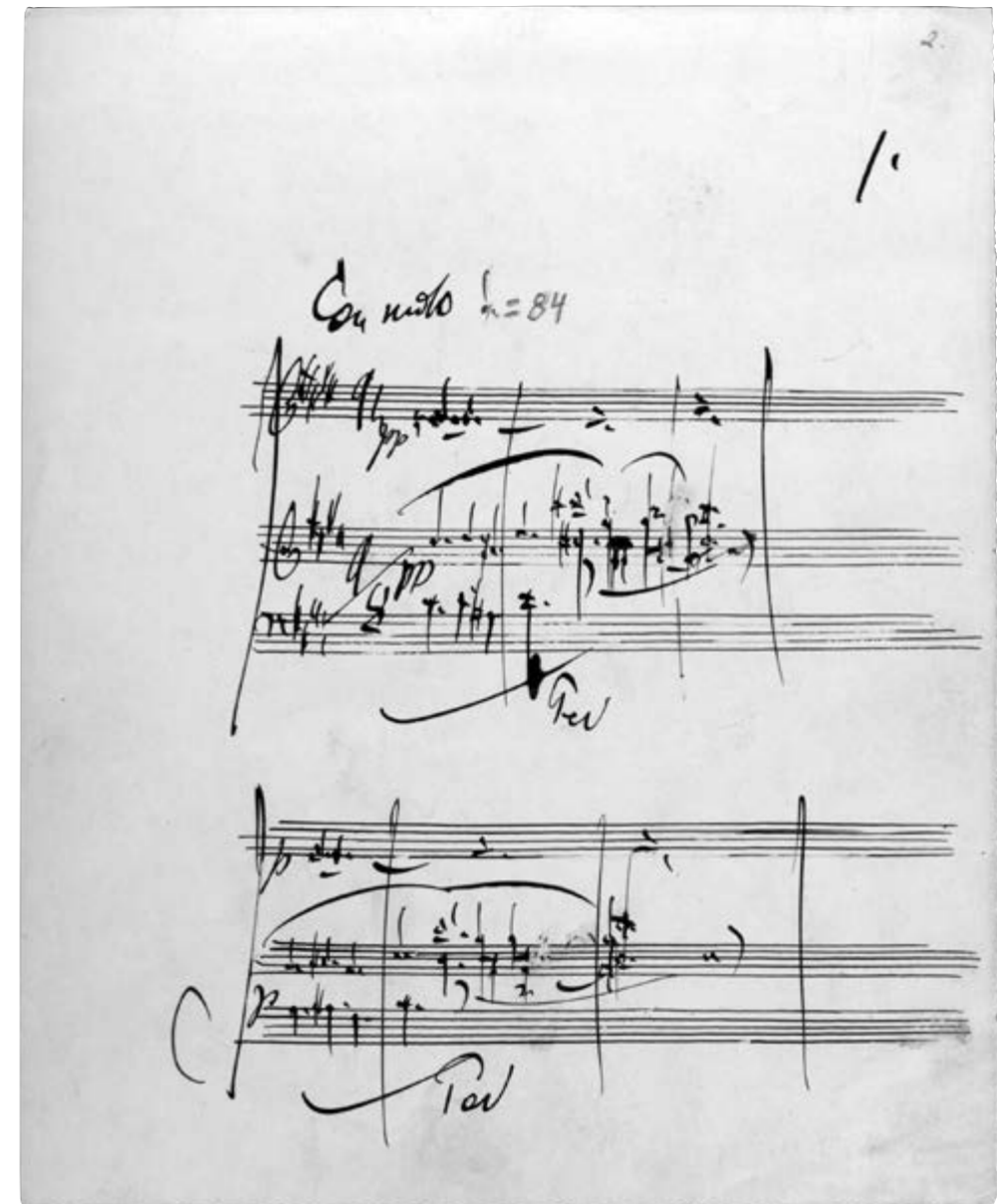
The 1991 piece, **Karrak** by **Marek Kopelent**, who died this year (1932–2023), adds something of a mirrored element to the programme, with its palindromic title and structure. Although it does not deny its origins in Kopelent's avant-garde harmonic thinking, musical reductionism also prevails in this work, imbuing it with an ambient, quiet, calm atmosphere.

Two works by **Leoš Janáček** (1854–1928) sit at the notional centre of the programme. **Pohádka**, or Fairy-Tale, his only work for cello and piano, was written during a difficult period following the death of his daughter Olga, when Janáček was still looking for broader recognition of his music. Most of the work, loosely based on scenes from *The Tale of Tsar Berendey*, is written in keys with six flats, giving the music a hazy character akin to the cycle *V mlhách* (In the Mists). Parts were used in two filmed novels: *The Unbearable Lightness of Being* (Milan Kundera) and *The Discovery of Heaven* (Harry Mulisch).

Janáček also left us only one major work for violin and piano – a **Sonata** written in 1914. A fairly compact work, it is punctuated by rhapsodic melodic motifs and abrupt changes in rhythm and tempo, and will be heard tonight in Jiří Bárta's version for cello and piano. It ends mysteriously, suspended in quiet contemplation.

The programme is bookended by two movements from **Olivier Messiaen's** (1908–1992) *Quatuor pour la fin du temps*. This was devised as a musical conception of time as the end of the past and of the future and the beginning of eternity. That is perhaps why the slow yet urgent rise of the solo part celebrating **the immortality of Jesus**, arranged by Bárta for cello and piano, depicts "the ascent of man to his god, the child of God to his Father, the being made divine towards Paradise", while the celebration of **the eternity of Jesus** is likened by Messiaen to the biblical verse, "In the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God" (John 1:1). Jiří Bárta also understands the two ecstatic movements metaphysically: as the beginning and the end, cosmic eternity and infinite beauty embracing life in its joys and sorrows.

Jiří Čevela

Sólo pro skleněnou harmoniku

12. 10. 2023

19.00

Besední dům

ANTONÍN REJCHA

Gelegenheitskantate (Příležitostná kantáta), pro mužské hlasy a orchestr, *obnovená premiéra / for male voices and orchestra, modern premiere*

DOMENICO CIMAROSA

De terra amica, árie pro soprán, skleněnou harmoniku a orchestr / *aria for soprano, glass harmonica and orchestra*

ANTONÍN REJCHA

Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimat

(Rozloučení Johanky z Arku s vlastí), melodram pro skleněnou harmoniku, vypravěče a orchestr, *obnovená premiéra / melodrama for glass harmonica, narrator and orchestra, modern premiere*

JOHANN ADOLPH HASSE

L'Armonica, kantáta pro soprán, skleněnou harmoniku a orchestr / *cantata for soprano, glass harmonica and orchestra*

Joanna Moskowicz soprán / soprano

Christa Schönfeldinger skleněná harmonika / glass harmonica

Barbara Maria Willi recitace, cembalo / recitation, harpsichord

Pavel Valenta tenor

Jan Faltýnek bas / bass

Brno Rejcha Collegium 2023

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Jonathan Cohen**

Před koncertem se v 17:30 v salonku Besedního domu koná prezentace knihy o Antonínu Rejchovi.
Before the concert, a presentation of a book about Antoine Reicha will take place at 5:30pm
in the lounge of the Besední dům.

Skleněnou harmoniku, která ve třech ze čtyř skladeb dnešního programu povede dialog s lidským hlasem, vytvořil v Londýně pod názvem *armonica* Benjamin Franklin. Byla tvořena řadou skleněných misek o postupně se zvětšujícím průměru, uprostřed proražených a navlečených na tyč ovládanou klikou napojenou na pedál, což umožňovalo využití rozsahu až tří oktáv a zároveň usnadňovalo hraní akordů a rychlých pasáží. Franklin ji zkonstruoval již v roce 1761, tedy devět let před narozením Antonína Rejchy (1770), jehož dvě skladby zde zazní poprvé od roku 1806, respektive 1808. Všem čtyřem skladbám je společné i to, že se nám dochovaly výhradně v podobě autografních rukopisů, což není u děl z tohoto období příliš běžné.

Hudební tvorba **Antonína Rejchy** (1770–1836), která se v posledních desetiletích těší obnovenému zájmu, upadla po skladatelově smrti v zapomnění, zatímco jeho teoretická pojednání a nauka o skladbě mu zajistily trvalou proslulost. Částečně je to dáno tím, že mnohé z rukopisů, které za jeho života nebyly publikovány, zůstaly v držení Rejchovy rodiny až do roku 1927, kdy jeho vnučka věnovala knihovně pařížské konzervatoře asi 200 děl (od roku 1964 jsou uložena v hudebním oddělení Francouzské národní knihovny), včetně těch, která dnes večer uslyšíte.

V roce 2014 jsem při svém zkoumání dosud nezkatalogizovaných rukopisů z pařížské Konzervatoře náhodou objevil autografní rukopis příležitostné kantáty (**Gelegenheitscantate**) zkomponované v Lipsku 8. listopadu 1806, o jejíž existenci do té doby nikdo neměl tušení. Její poslední dvě stránky jsem objevil stejně náhodně v březnu 2021, když jsem z čiré zvědavosti zkoumal svazek fragmentů, který měl být uložen v rámci příprav na stěhování Hudebního oddělení.

Studium textu a jeho srovnání s historickými událostmi naznačuje, že jde o pohřební kantátu k uctění památky francouzského generála Pierra Macona (1769–1806), jehož Napoleon I. jmenoval guvernérem Lipska poté, co bylo 18. října obsazeno francouzskými vojsky, ale který již 27. října následkem nemoci zemřel. Rejcha přijel do saského města v září a 19. října tu měla mít premiéru jeho kantáta *Lenora*. Zatímco ve Vídni údajně provedení této skladby zamítla cenzura, v Lipsku byl důvodem jeho zrušení právě příchod Francouzů.

Generál Macon byl svobodný zednář a po jeho slavnostním pohřbu 29. října chtěli lipští zednáři svému zesnulému bratrovi vzdát zvláštní poctu. Autorem textu byl pravděpodobně radní Siegfried August Mahlmann (1771–1826), člen a příští Ctihodný mistr lóže *Minerva zu den drei Palmen* a také známý básník, prozaik a redaktor novin *Zeitschrift für die elegante Welt*, které informovaly o vzniku *Lenory* a ve vydání z 20. listopadu 1806 citují i pasáž z *Gelegenheitscantate*. Je možné, že Mahlmann si kantátu u skladatele, jenž zřejmě nebyl svobodným zednářem, objednal jako jistou kompenzaci za zrušení premiéry *Lenory*. Po svém návratu do Vídně v roce 1807 pak Rejcha zhudebnil také Mahlmannovu báseň s názvem *Der neue Psalm* (*Nový žalm* uvede brněnská filharmonie v únoru 2024).

Text kantáty vyzdvihuje lidskost zesnulého a bratrství, které spojuje zednáře napříč národy. Dva sbory, v nichž jsou hlasy vedeny přísně homorytmicky na způsob chorálu a doplněny živějším orchestrálním předivem, tvoří předěly mezi recitativem tenoru, ariosem tenoru a basu a triem pro dva tenory a bas.

Není známo, pro jakou příležitost zkomponoval neapolský skladatel **Domenico Cimarosa** (1749–1801), vyhlášený především svými operami, 12. července 1780 árii *con angelico et altri istromenti obbligati De terra amica* na latinský text neznámého autora. Muzikolog Paolo Cattelan se domnívá, že byla určena pro Ospedale Santa Maria dei Derelitti (neboli Ospedaletto) v Benát-

kách, jeden z ústavů, kde se chudým dívkám dostávalo znamenitého hudebního vzdělání a kde byl Cimarosa okolo roku 1782 jmenován Mistrem hudby. Pojem *angelico* odkazuje k tzv. „andělským varhanám“, hudebnímu nástroji složenému ze sklenek řazených od nejmenší po největší a laděných pomocí přilévání vody, který v roce 1741 vytvořil Richard Poekrich (1696?–1759). Jeho tónový rozsah, jenž činí pouhé dvě oktávy, svědčí o tom, že se tento nástroj liší od Franklinovy *armoniky*, která bude znít v dnešním provedení.

Dvě čtyřverší textu jsou zhudebněna formou árie da capo. První část (zopakovaná v závěru), andante C dur ve tříčtvrtovém taktu, v níž vokály zjevně evokují let ptáka k vrcholům, kontrastuje svou délkou i virtuozitou s prostřední částí, krátkým allegrem a moll v celém taktu, kdy se harmonika i dechy odmlčí.

Stejně jako Mozart i Rejcha své skladby pro harmoniku komponoval pro nevidomou virtuosku Mariannu Kirchgässnerovou (1769–1808). Napsal pro ni nejméně pět skladeb v Hamburku (1796 až 1797) a ve Vídni (1806).

Kompozicí ***Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimat***, dokončenou ve Vídni 12. března 1806, se Rejcha pokusil o melodram, hudební žánr oblíbený v německy mluvících zemích, který sestává z deklamovaného textu s hudebním doprovodem. Rejcha zvolil čtvrtou a závěrečnou scénu prologu tragédie Friedricha von Schillera *Die Jungfrau von Orléans* (1801). V první části melodramu se harmonika a hlas střídají a posléze spojují, v závěru se k nim pak přidávají smyčce. Když vypravěč oznámí, že „trubky hrají“ (*die Trompeten klingen*), následuje pochod pro celý orchestr na téma uvedené v první části, během nějž zazní i závěrečné harmonikové sólo.

Interpretka, již bylo dílo věnováno, jej hrála 3. února 1807 v Lipsku spolu s dnes pravděpodobně ztraceným Rejchovým kvintetem a poté 24. dubna 1808 v Praze zároveň s Velkým sólem pro harmoniku a orchestr, které Rejcha zkomponoval 25. června 1806.

Kantáta *Ah, perchè col canto mio*, známá jako ***L'Armonica***, skladatele **Johanna Adolfa Hasseho** (1699–1783) byla objednána pro oficiální příležitost – svatbu vévody Ferdinanda Bourbonso-Parmského a arcivévodkyně Marie Amálie –, vznikala však v přátelské součinnosti. Libretistu Pietra Metastasia (1698–1782), který se v roce 1730, kdy Hasse poprvé zhudebnil jedno z jeho libret, stal italským básníkem u vídeňského dvora, pojilo se skladatelem po více než čtvrt století blízké přátelství i četná tvůrčí spolupráce. Kantáta byla přímo psána pro sestry Daviesovy, dvě Angličanky, které v té době pobývaly u Hasseho rodiny ve Vídni a vystupovaly u dvora. Mladší Cecilii (1756/1757–1836) dával skladatel hodiny zpěvu a od starší Marianny (1743/1744–1818), která v Londýně poprvé koncertovala na Franklinovu *armoniku*, se nepochybně učil, jak psát pro tento nový nástroj, jehož zvuk se dobře hodil k Hasseho líbezným melodiím.

Kantáta začíná rozsáhlým instrumentálním úvodem, po němž následují dvě árie, v nichž se znovu objevují motivy z úvodu vystřídané recitativem, doprovázeným pouze smyčci. Text kombinuje pro kantátová libreta obvyklé pastorální a mytologické prvky s odkazy na knížecí sňatek a nezvykle i na samotné interprety a harmoniku. Ta zazní až ve chvíli, kdy ji na počátku recitativu první ze sester vyzve, aby se k ní připojila. Ačkoliv se Hasse narodil padesát let před Cimarosou, árie v této kantátě jsou formálně modernější než v *De terra amica* a při opakování pracují se zkrácenou a pozměněnou verzí první části.

L'Armonica byla natolik úspěšná, že ji obě sestry provedly ještě v několika reprízách. Metastasio i Hasse jim při jejich odjezdu z Vídně napsali doporučující dopisy, nicméně z korespondence druhého jmenovaného víme, že aniž by jakkoliv zpochybňoval jejich talent, přesto se domníval, že velmi mladá Cecilie, která v patnácti letech zanechala studii a vydala se na dráhu primadony, nebyla ještě dostatečně vyzrálá, a litoval mimo jiné i její špatné výslovnosti italštiny.

François-Pierre Goy
překlad Jolana Flašarová

Joanna Moskowicz

Sopranistka **Joanna Moskowicz** vystudovala Hudební akademii v Lodži a postgraduální studium absolvovala na Hudební akademii ve Vratislavi. V roce 2006 získala stipendium od polského ministerstva kultury a národního dědictví a v roce 2012 stipendium nadace Richarda Wagnera v Bayreuthu. Během studií debutovala ve Velkém divadle v Lodži jako Rosina v premiérovém představení *Lazebníka sevillského* a za tuto roli byla oceněna Zlatou maskou za nejlepší debut sezony. V letech 2008–2017 byla sólistkou Vratislavské opery, kde ztvárnila role Královny noci, Olympie v *Hoffmannových povídkách*, Adiny v *Nápoji lásky*, Sophie v *Růžovém kavalírovi* nebo Musetty v *Bohémě*.

Spolupracovala s dirigenty jako Tadeusz Kozłowski, Ewa Michnik, Andrij Jurkevyc, Friedrich Heider, Jose Florencio, Ruben Silva, Łukasz Borowicz, Jari Hämäläinen, Anne Randine Øverby, Bassem Akiki, Matteo Pagliari, Samuel Hogarth, Uwe Sandner, Jakub Klecker, Francesco Bottigliero, Andrzej Straszynski nebo Jacek Kasprzyk.

Účinkovala na operních festivalech Sommerfestspiele v Xantenu, Schlossfestspiele v Regensburgu, Saaremaa Opera Festival v Estonsku a Bergen Opera Nasjonale Opera v Norsku.

V současné době spolupracuje s Národní operou ve Varšavě jako Královna noci ve slavné inscenaci *Kouzelné flétny* režisérů Susanne Andradeové a Barrie Koskyho z berlínské Komické opery a jako Dirce v Cherubiniho *Médée* (koprodukce se Salcburským festivalem). V minulých sezonách účinkovala v rolích Královny noci a Konstace (*Únos ze serailu*) ve varšavské Komorní opeře a v Baltské opeře v Gdaňsku ztvárnila role Cunegondy v *Candidovi* Leonarda Bernsteina a Rosy v *Donu Bucefalovi* Antonia Cagnoniho.

Více na joannamoskowicz.com

Christa Schönfeldinger

Christa Schönfeldinger objevila svět skleněných tónů na počátku 90. let. Narodila se ve Vídni, profilovala se jako houslistka a již začala orchestrální kariéru, když znovuobjevila a oživila skleněnou harmoniku, nástroj, který byl po vlně popularity v 18. století téměř dvě stě let prakticky zapomenut. To mělo rozhodující vliv na její další profesní život a vedlo k založení dua Wiener Glasharmonika Duo spolu s manželem Geraldem, rovněž houslistou.

Dnes patří Christa Schönfeldinger k předním světovým interpretům na skleněnou harmoniku. Podařilo se jí dovést historické techniky hry k (nové) dokonalosti a zároveň rozšířit možnosti hry na skleněnou harmoniku o nové techniky a o současnou hudební estetiku. Četné nahrávky dua nabízejí citlivou symbiózu poetické komorní hudby a mimořádných zvukových zážitků.

Její repertoár sahá od tradičních skladeb pro skleněnou harmoniku (Mozart, Reichardt, Röllig, Schulz) přes orchestrální a operní literaturu (Donizetti, Saint-Saëns, R. Strauss, Widmann) až po četné úpravy (Grieg, Satie, Morricone) a avantgardní díla (Pärt, Glass). Inspirovala současné

skladatele k napsání nových děl, kterým je například *Armonica* (2006) Jörga Widmanna, premiérována v Salcburku s Vídeňskými filharmoniky pod vedením Pierra Bouleze.

Vystupovala s Vídeňskými filharmoniky, Vídeňskými symfoniky, Drážďanskými filharmoniky, symfonickými rozhlasovými orchestry NDR a SWR, Novou filharmonií Tokio, Národním symfonickým orchestrem Washington nebo Brucknerovým orchestrem v Linci. Spolupracovala s Pierrem Boulezem, Kentem Naganem, Christianem Thielemannem, Christophem Eschenbachem, Franzem Welsem-Möstem, Fabiem Luisim nebo Kirillem Petrenkem. Jako sólistka i s Wiener Glasharmonika Duo koncertovala po celé Evropě, Spojených státech, Kanadě a Japonsku.

Více na www.glasharmonika.at

Barbara Maria Willi

Cembalistka a sólistka na kladívkový klavír **Barbara Maria Willi** přináší nové úhly pohledů do hudebního vnímání. Důkladně zkoumala generálbasové prameny 17. století a často překvapuje svými osobitými realizacemi. Spolupracovala s umělci jako Magdalena Kožená, Martina Janková,

Erich Hoepfich, Doron Sherwin, Erich Höbarth, Sergio Azzolini nebo Christian Leitterer a koncertuje na významných pódii, například v Curyšské opeře, ve vídeňském Konzerthausu, ve filharmonii v Krakově, Essenu, Vratislavi, na Bratislavském hradě nebo v pražském Rudolfinu. Založila cembalovou třídu na JAMU v Brně, od roku 2014 je vedoucí tamější katedry varhanní a historické interpretace a od roku 2020 děkankou hudební fakulty. Zodpovídá za dramaturgii festivalů Concentus Moraviae a Bachův varhanní podzim. Spolu s agenturou C.E.M.A. založila úspěšný cyklus koncertů staré hudby v Brně pod názvem *Barbara Maria Willi uvádí*. V současné době se věnuje také interpretaci soudobé hudby, mimo jiné s Brno Contemporary Orchestra.

Více na www.barbara-maria-willi.eu

Brno Rejcha Collegium 2023

Základem souboru **Brno Rejcha Collegium 2023** je mužská část **Ensemble Frizzante** doplněná o externí hosty.

Filharmonie Brno

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Dějinami orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno Dennis Russell Davies. Orchester pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi a pro řadu nahrávacích firem (Supraphon, Sony Music, IMG Records, BMG, Channel 4). Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem a kreativním lídrem orchestrální dramaturgie. Působí v neorenesančním Besedním domě, brněnském „Musikverein“ z dílny Theophila von Hansena z roku 1873 a těší se na nový moderní koncertní sál, který navrhuje tým architektů Tomasz Koniora a Petra Hrůši a akustika Yasuhisa Toyoty.

Více na www.filharmonie-brno.cz

Jonathan Cohen

Jonathan Cohen má za sebou pozoruhodnou kariéru dirigenta, violoncellisty a klávesisty. Je známý svou vášní pro komorní hudbu, stejně tak je ale doma v barokní opeře a klasickém symfonickém repertoáru. Působí jako nový umělecký ředitel Händelovy a Haydnovy společnosti (Handel and Haydn Society), umělecký ředitel souboru Arcangelo, hudební ředitel souboru Les Violons du Roy a umělecký ředitel festivalu v Tetbury.

V průběhu sezony 2023/2024 je nadále činný na obou stranách Atlantiku. V Evropě hostuje jako dirigent Budapest Festival Orchestra, Kammerorchester Basel, Orchestre Philharmonique de Radio France, Orchestre Philharmonique Royal de Liege a Hessischer Rundfunk Sinfonieorchester. Ve své první sezoně v roli uměleckého ředitele vede Händelovu a Haydnovu společnost při provedení mistrovských barokních děl včetně Händelova *Izraele v Egyptě* a *Mesiáše*. Další provedení *Mesiáše* diriguje se Sanfranciským symfonickým orchestrem, zatímco projekty s Les Violons du Roy zahrnují Bachovo *Vánoční oratorium* a americké turné s černohorským kytaristou Milošem Karadagićem.

Založil soubor Arcangelo (2010) s cílem vytvářet vysoce kvalitní, jedinečné projekty. Soubor byl jmenován prvním barokním rezidenčním souborem ve Wigmore Hall a absolvoval turné po výjimečných sálech a festivalech, včetně Berlínské filharmonie, vídeňského Konzerthausu, Barbican Centre, Kolínské filharmonie, Salcburského festivalu, MA Festivalu v Bruggách a třikrát vystoupil na BBC Proms, včetně premiéry Händelova *Theodora* (2018) a televizního provedení Bachových *Matoušových pašijí* (2021).

Arcangelo vydalo 28 kritikou oceňovaných alb, včetně nejnovějších *Tiranno* s Kate Lindsey (Alpha, ocenění Sunday Times Records of the Year 2021) a *Sacroprofano* s Timem Meadem (Alpha, 2023).

Více na www.askonasholt.com/artists/jonathan-cohen/

The glass harmonica, which in three of the four works on tonight's programme will hold a dialogue with the human voice, was invented in London by Benjamin Franklin and called by him an *armonica*. It consists of a series of glass bowls of gradually increasing diameter attached to a shaft controlled by a handle. Franklin constructed the first in 1761, that is, nine years before the birth of Antoine Reicha, whose two works will be heard for the first time since 1806 and 1808 respectively.

In recent decades, the musical works by **Antoine Reicha** (1770–1836) have enjoyed renewed interest – it was his theoretical treatises that brought him lasting fame. This is in part due to the fact that many of the manuscripts that were not published during his lifetime were held by the family until 1927 (they were deposited in the French National Library in 1964) and that includes the works on today's programme.

A study of the text of the occasional cantata (***Gelegenheitscantate***) and its comparison with historic events suggests that this is a funeral cantata to honour the French general and Freemason Pierre Macon. The text praises the humane qualities of the deceased and the brotherhood which joins Freemasons across nations.

Domenico Cimarosa (1749–1801) composed the aria ***De terra amica con angelico et altri istromenti obbligati*** on 12 July 1780. The term *angelico* refers to the angelic organ, a musical instrument consisting of glasses arranged from the smallest to the largest and tuned using water.

Abschied der Johanna d'Arc von ihrer Heimat is Reicha's attempt at a melodrama. It is based on the prologue to Friedrich von Schiller's tragedy *Die Jungfrau von Orléans* (1801). When the narrator announces that the "trumpets play" (*die Trompeten klingen*), there follows a march for the entire orchestra on a theme introduced in the first part, and featuring a final solo for the harmonica. Marianne Kirchgässner, to whom the work was dedicated, played it on 3 February 1807 in Leipzig and then on 24 April 1808 in Prague.

The cantata *Ah, perchè col canto mio*, known as ***L'Armonica***, was commissioned from **Johann Adolf Hasse** (1699–1783) for the wedding of Duke Ferdinand of Bourbon-Parma and Archduchess Maria Amalia. The text combines pastoral and mythological elements, common in cantata libretti, with references to the princely marriage and, unusually, to the performers themselves and the harmonica.

François-Pierre Goy

Czech translation Jolana Flašarová

English translation Štěpán Kaň

Tak pravil Zarathustra

13. 10. 2023

19.00

Janáčkovo divadlo

ROBERT SCHUMANN

Předehra, Scherzo a Finále E dur pro orchestr op. 52

Overture, Scherzo and Finale in E major for Orchestra, Op. 52

WILLIAM BOLCOM

Klavírní koncert č. 2, česká premiéra

Piano Concerto No. 2, Czech premiere

1. Legenda / A Legend
2. Žalozpěv / Complainte
3. Noční můra - Scherzo / Nightmare - Scherzo
4. Finale: Introdukce a variace / Finale: Introduction and Variations

WOLFGANG AMADEUS MOZART

Zednářská smuteční hudba (Maurerische Trauermusik) KV 477

RICHARD STRAUSS

Tak pravil Zarathustra (Also sprach Zarathustra),
symfonická báseň / symphonic poem op. 30 TrV 176

1. Úvod / Sunrise
2. O obyvatelích zázsvětí / Of the Backworldsmen
3. O velké touze / Of the Great Longing
4. O radostech a vášních / Of Joys and Passions
5. Pohřební píseň / The Song of the Grave
6. O vědě / Of Science and Learning
7. Uzdravující se / The Convalescent
8. Taneční píseň / The Dance Song
9. Píseň nočního poutníka / Song of the Night Wanderer

Emanuele Arciuli klavír / piano

**Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko /
MDR-Sinfonieorchester**

dirigent / conductor **Dennis Russell Davies**

Podpořeno Česko-německým fondem budoucnosti.

Supported by the Deutsch-Tschechische Zukunftsfonds.

Koncert se koná v rámci oslav 50. výročí partnerství Brna a Lipska.

The concert is part of the 50th anniversary of the partnership between Brno and Leipzig.

Pod záštitou Andrease Kühneho, velvyslance Německa v České republice.

Under the auspices of Andreas Kühne, Ambassador of Germany to the Czech Republic.

Německý romantický skladatel **Robert Schumann** (1810–1856) začal svou hudební dráhu jako klavírní virtuóz, avšak kariéru se musel na počátku 30. let vzdát kvůli chronickému onemocnění pravé ruky. Nadále se věnoval výhradně kompozici. Složil velké množství děl zejména pro klavír, mezi jeho opusy lze však nalézt také řadu písní, komorní hudbu, čtyři symfonie, koncerty klavírní, houslový, violoncellový, kantáty a oratoria. Roku 1840 se Schumann oženil s jednadvacetiletou klavírní virtuózkou a skladatelkou Clarou Wieckovou. Manželé žili nejprve v Lipsku, posléze v Drážďanech a na podzim roku 1850 se usadili v Düsseldorfu, kde se Robert Schumann stal městským hudebním ředitelem. Tento post však musel brzy opustit kvůli nezvladatelným psychickým problémům. Po většinu života se potýkal s bipolární poruchou a tato nemoc jej dokonce přivedla i k pokusu o sebevraždu skokem do Rýna. Poslední dva roky svého života strávil Schumann v psychiatrické léčebně v Endenichu u Bonnu, kde také zemřel.

Orchestrální **Předehra, Scherzo a Finále E dur** vznikla roku 1841, kdy se Schumann s plným nasazením věnoval symfonickému žánru. Vedle *Jarní symfonie B dur* dokončil v tomto roce také první verzi *Symfonie d moll* a zaznamenal si první náčrtky *Symfonie C Dur*. Od Schumannových symfonií se *Předehra, Scherzo a Finále* liší volnou formou i odlehčeným charakterem. Jako první část triptychu vznikla *Předehra*, kterou Schumann původně koncipoval jako samostatnou skladbu. Teprve o něco později se rozhodl ji doplnit *Scherzem a Finále*. Úsilí skladatele najít pro kompozici, jejíž architektura neodpovídala klasickému sonátovému cyklu, příhodný zastřešující název, se nesečkala s úspěchem. Ve skicách k dílu se objevují tituly *Noveletta, Symfonietta* či *Suita*, které však autor zavrhl. *Předehra, Scherzo a Finále* zazněly poprvé v prosinci 1841 v Lipsku, avšak slabý úspěch koncertu přiměl skladatele k podstatné revizi díla. V revidované verzi pak byla skladba provedena a vydána roku 1845.

William Bolcom (*1938) patří k nejvýznamnějším současným americkým skladatelům. Kompozici začal studovat ve svých 11 letech na Washingtonské univerzitě u George Fredericka McKaye a Johna Verralla. Svě kompoziční vzdělání posléze prohloubil na Mills College u Daria Milhauda, na Stanfordské univerzitě ve třídě Lelanda Smithe a na Pařížské konzervatoři u Oliviera Messiaena. Od roku 1973 působil Bolcom celých 35 let jako profesor skladby na univerzitě v americkém Michiganu. Roku 1988 získal Pulitzerovu cenu v oblasti hudby za svých 12 nových *etud pro klavír* a roku 2006 mu byla udělena Národní medaile za umění. Jako klavírista se Bolcom zasloužil o oživení amerického ragtime a nezřídka též vystupoval ve spolupráci se svou manželkou, mezzosopranistkou Joan Morrisovou. Bolcom je autorem čtyř oper, devíti symfonií, dvanácti smyčcových kvartetů a velkého množství komorních, klavírních, vokálních i sborových děl. Nahrávka Bolcomovy celovečerní skladby *Songs of Innocence and of Experience* pro sóla, sbor a orchestr na texty stejnojmenné básnické sbírky Williama Blakea získala v roce 2005 cenu Grammy.

Podle skladatelových slov byl **Druhý klavírní koncert** inspirován provedením Beethovena *Klavírního koncertu č. 4* ruskoněmeckým klavírním virtuosem Igorem Levitem na Gilmorevě klavírním festivalu v americkém Kalamazoo v roce 2018. Sólistova lyrická interpretace, niternost výrazu i hloubka hudebního poselství měly údajně významný vliv na podobu nově vznikajícího koncertu. Vztah mezi sólistou a orchestrem chtěl skladatel utvářet jako dialog, podobně jako tomu je v Mozartových klavírních koncertech, kde se jeden nikdy nesnaží zvítězit nad druhým. Dílo je charakterizováno postmoderní syntézou hudebních tradic. Vedle mystické messiaenovské chromatiky tak lze v hudbě koncertu nalézt také např. ohlasy americké populární hudby i Bolcomova zaujetí pro ragtime. O své kompozici se Bolcom aforisticky vyjádřil jako o „něžné skladbě pro neněžné časy“ („a gentle piece for non-gentle times“). *Druhý klavírní koncert* Williama Bolcoma zazněl v premiéře v roce 2022 v Heidelbergu v podání Igora Levita a Mahler Chamber Orchestra pod taktovkou dirigentky Eлим Chan.

Kariéra hudebního génia provázela **Wolfganga Amadea Mozarta** (1756–1791) již od útlého dětství. Hudebního vzdělání se mu dostalo v rodném Salcburku pod dohledem jeho přísného otce Leopolda. Svěho nadaného syna Wolfganga prezentoval jako zázračné dítě a podnikl s ním cesty po předních evropských metropolích. Vrcholem bylo jejich společné více než roční putování po Itálii od prosince 1769 do března 1771. Po návratu byl Wolfgang Amadeus Mozart zaměstnán jako hudebník na dvoře salcburského arcibiskupa. Ve svém rodném městě měl mnoho přátel a obdivovatelů, což mu poskytovalo skvělé příležitosti k plodné kompoziční tvorbě. Po roztržce se salcburským arcibiskupem, k níž došlo na jaře roku 1781, zakotvil Mozart ve Vídni. Výsledkem sporu bylo Mozartovo propuštění z arcibiskupských služeb a zároveň rozchod s otcem, jenž bezúspěšně přemlouval syna k návratu. Ve Vídni se Wolfgang Amadeus Mozart postavil na vlastní nohy, profiloval se jako svobodný umělec, klavírní virtuóz a skladatel.

V prosinci 1784 byl Mozart přijat jako člen vídeňské zednářské lóže „U Dobročinnosti“, ale již v lednu 1785 přestoupil do lóže „U Pravé svornosti“, kde záhy získal titul „tovaryš“ a o několik měsíců později dosáhl hodnosti „zednářského mistra“. Zednářství, které vzniklo roku 1717 v Anglii, se v 18. století rychle šířilo po Evropě i USA. Vznesený cíl zednářského hnutí sledující morální a intelektuální zdokonalení lidstva skrze osvícenské hodnoty svobody, rovnosti, bratrství, tolerance a humanity si získal přízeň mnoha tehdejších vzdělanců. Členy zednářské lóže byla řada Mozartových přátel a do stejné lóže jako Mozart vstoupil roku 1785 i Joseph Haydn. Ať již byly Mozartovy důvody pro příklon k svobodnému zednářství čistě osobní, společenské, prestižní, umělecké či politické, jisté je, že zednářství ovlivnilo řadu Mozartových děl. Pro zednáře zkomponoval Mozart několik menších kantát a písní a zednářskou symbolikou je naplněno dokonce i libreto jeho opery *Kouzelná flétna*. Orchestrální **Zednářská smuteční hudba** (*Maurerische Trauermusik*), KV 477 vznikla v polovině listopadu 1785 u příležitosti úmrtí dvou významných členů zednářské lóže: vévody Georga Augusta Meklenbursko-Střelického a hraběte Franze Esterházyho z Galanty. Zajímavostí skladby, v níž se uplatňuje téma čerpající z gregoriánského chorálu, je obsazení 3 basetových rohů.

Richard Strauss (1864–1949) proslul jako skladatel symfonických básní a oper, v nichž navázal na tvorbu Franze Liszta a Richarda Wagnera. Narodil se v Mnichově jako syn hornisty tamější dvorní opery. Od raného mládí se učil hře na klavír, na housle, hudební teorii a skladbě u předních mnichovských hudebníků. Po absolvování gymnázia se Richard Strauss v roce 1882 zapsal ke studiu filozofie a dějin umění na mnichovskou univerzitu, ale po roce studií zanechal a po krátkém pobytu v Berlíně se stal asistentem proslulého kapelníka Hanse von Bülowa u dvorního orchestru v Meiningenu. Zde se spřátelil se skladatelem Alexandrem Ritterem, který Strausse nadchl pro lisztovsko-wagnerovský novoromantismus. V průběhu 80. a 90. let 19. století si Strauss získal pověst předního německého dirigenta. Působil u operních orchestrů v Mnichově, Výmaru i na Bayreuthském festivalu a v roce 1898 byl angažován berlínskou Dvorní operou. Jako skladatel proslul početnou řadou symfonických básní, které vznikaly od 2. poloviny 80. let až do sklonku 19. století. Mezi nimi vynikají *Don Juan*, *Smrt a vykoupení*, *Enšpíglova šibalství* nebo *Život hrdinův*.

Symfonickou báseň **Tak pravil Zarathustra** (*Also sprach Zarathustra*) zkomponoval Strauss v roce 1896 inspirovaný stejnojmenným románem německého filozofa Friedricha Nietzscheho. Poté co se Nietzsche v roce 1889 duševně zhroutil a zešlel, začaly jeho filozofické spisy stále více pronikat mezi evropské intelektuály. *Tak pravil Zarathustra*, *kniha pro všechny a pro nikoho*, patřila tehdy k nejčtenějším Nietzscheovým dílům. Nietzscheovy filozofické úvahy jsou v románu propojeny postavou starobylého perského proroka Zarathustry. Zarathustroví ovšem Nietzsche vkládá do úst vlastní myšlenky o smyslu života, individuální morálce, evoluci člověka v nadčlověka a překonání nihilismu. Strauss si ke zhudebnění vybral osm kapitol z Nietzscheova rozsáhlého románu. Nevyužil

je však jako dějovou předlohu, ale pouze jako zdroj inspirace pro vlastní uměleckou imaginaci: „Neměl jsem v úmyslu psát filozofickou hudbu, ani hudebním způsobem ztvárňovat Nietzscheho velké dílo. Spíše jsem se zabýval myšlenkou hudebního vyjádření vývoje lidského rodu od jeho počátků přes různá vývojová stádia jak náboženská, tak vědecká, až k Nietzscheho ideji nadčlověka. Celá symfonická báseň je myšlena jako pocta Nietzscheho geniovi.“, vyjádřil se skladatel u příležitosti premiéry. Ta se uskutečnila 27. listopadu 1896 ve Frankfurtu nad Mohanem v podání Frankfurtského městského orchestru pod taktovkou skladatele.

Ondřej Pivoda

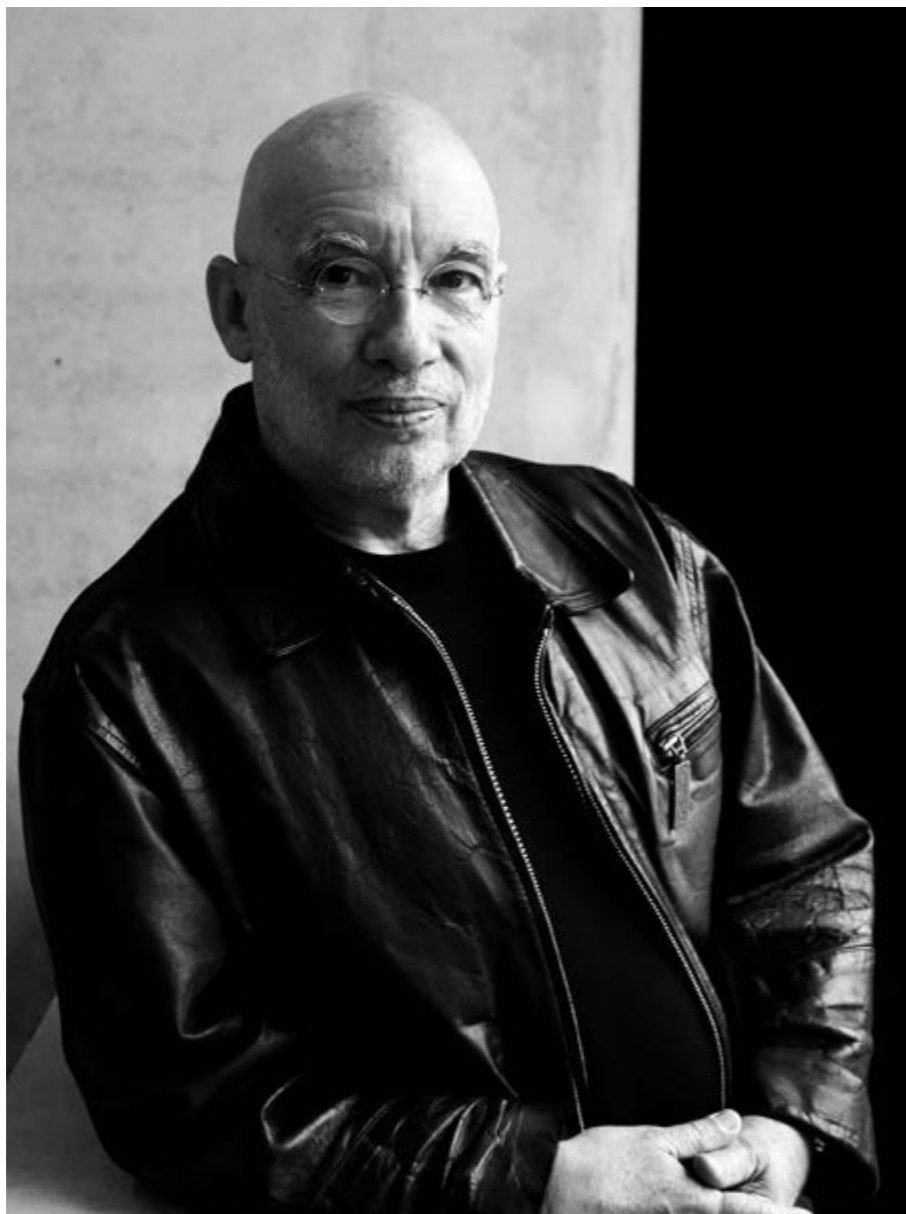
Emanuele Arciuli © Alberta Zallone

Emanuele Arciuli

Italský klavírista **Emanuele Arciuli** je považován za jednoho z neoriginálnějších a nejzajímavějších interpretů na současné scéně klasické hudby. Jeho repertoár sahá od Bacha až po soudobou hudbu se zvláštním zřetelem ke skladatelům ze Spojených států amerických. V roce 2011 vzbudil zájem mezinárodní kritiky projektem *Round Midnight Variations*, kde představil šestnáct klavírních kompozic, které speciálně pro něj napsali současní američtí skladatelé Crumb, Babbitt, Kernis, Rzewski, Torke, Daugherty, Bolcom a Harbison. Arciulioho četné nahrávky zahrnují mj. album *Gates to Everywhere* s hudbou Carly Bley, Freda Hersche a Chicka Corey, kompletní nahrávku klavírních skladeb Albana Berga a Antona Weberna nebo světovou premiéru *Koncertu pro klavír a orchestr* Bruna Maderny. Arciulioho CD věnované skladateli Georgi Crumbovi bylo nominováno na cenu Grammy. Arciuli pravidelně koncertuje v předních koncertních sálech a na významných hudebních festivalech (Berliner Festwochen, Wien Modern, Maggio Musicale Fiorentino aj.), spolupracuje s renomovanými orchestry a dirigenty. Vyučuje také soudobou hudbu na prestižní Accademia di Musica di Pinerolo, je profesorem na konzervatoři v Bari a často též přednáší na amerických univerzitách. V Brně vystoupil již dvakrát (2018, 2022).

Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko

Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko je nejstarším německým rozhlasovým orchestrem, který v sezóně 2023/2024 oslaví sto let od svého založení. Zásadě přinášet lidem kulturní vzdělání a hudební zábavu zůstává těleso věrné od svého vzniku dodnes. V jeho repertoáru se odráží zejména tvůrčí duch středního Německa reprezentovaný takovými skladatelskými osobnostmi, jakými byli Bach, Mendelssohn, Wagner, Schumann, Liszt nebo Kurt Weill. Orchester pečuje o hudební tradici, ale pevnou součástí jeho repertoáru je i současná hudba nebo multižánrové koncertní projekty. Hudební směřování Symfonického orchestru MDR utvářely významné dirigentské osobnosti, které stály v jeho čele: Kristijan Järvi, Jun Märkl, Fabio Luisi, Wolf-Dieter Hauschild, Herbert Kegel nebo Hermann Abendroth. Od sezóny 2020/2021 zastává pozici šéfdirigenta Dennis Russell Davies. Dnes se těleso řadí k neaktivnějším a nejinovativnějším evropským rozhlasovým orchestrům a svou činností zasahuje daleko za hranice středoněmeckého kulturního prostoru.

Dennis Russell Davies © Reinhard Winkler

Dennis Russell Davies

Dennis Russell Davies vystudoval klavír a dirigování na newyorské Juilliard School. Svou kariéru zahájil jako hudební ředitel komorního orchestru v Saint Paul v Minnesotě, v roce 1977 spoluzaložil newyorský American Composers Orchestra, v roce 1980 byl jmenován hudebním ředitelem Stuttgartské státní opery a v roce 1987 hudebním ředitelem v Bonnu. Vedl Symfonický orchestr Vídeňského rozhlasu a Stuttgartský komorní orchestr a v letech 1997–2009 byl profesorem dirigování na salcburském Mozarteu. V letech 2002–2017 působil jako operní ředitel a šéfdirigent Brucknerova orchestru v Linci a v letech 2009–2016 jako šéfdirigent Basilejského symfonického orchestru. Od začátku sezony 2018/2019 je uměleckým ředitelem a šéfdirigentem Filharmonie Brno a v září 2020 nastoupil na post šéfdirigenta rozhlasového orchestru MDR v Lipsku.

Mezinárodní kritika označuje Daviese za odvážného interpreta klasického (!) repertoáru, jež nezanedbává při svém poučeném zájmu o novou tvorbu, živě spoluprací s významnými soudobými tvůrci, mezi něž patří (nebo patřili) Luciano Berio, William Bolcom, John Cage, Manfred Trojahn, Philip Glass, Heinz Winbeck, Laurie Andersonová, Philippe Manoury, Aaron Copland, Hans Werner Henze, Michael Nyman a Kurt Schwertsik.

Jako hostující dirigent několikrát vystoupil prakticky se všemi špičkovými americkými orchestry a několika nejvýznamnějšími orchestry evropskými. Vedl významné nové inscenace na festivalu v Bayreuthu, Salcburském festivalu, v Bavorské státní opeře, Chicagské lyrické opeře a Metropolitan opeře.

S Williamem Bolcomem © Norman Timonera - Chicago on the Aisle

The German Romantic composer **Robert Schumann** (1810-1856) created a large number of works for the piano, but his opuses also include a number of songs, chamber music, four symphonies, piano, violin and cello concertos, cantatas and oratorios. The orchestral **Overture, Scherzo and Finale** in E major was written in 1841, when Schumann devoted himself fully to the symphonic genre, but in contrast to his symphonies, it is looser in form and lighter in character.

William Bolcom (born 1938) ranks among the leading contemporary American composers. His teachers included Darius Milhaud, Leland Smith and, in Paris, Olivier Messiaen. Bolcom wrote four operas, nine symphonies, 12 string quartets and a large number of chamber, piano, vocal and choral pieces. Work on the **Second Piano Concerto** (2022), conceived for the Russian-German pianist Igor Levit, started in 2018. It is characterised by its post-modern synthesis of musical traditions; thus, alongside Messiaen's mystical chromaticism, we encounter echoes of American pop music and ragtime. Bolcom aphoristically described his concerto as "a gentle piece for non-gentle times".

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) became a Freemason in December 1784. He composed several small-scale cantatas and songs for his fellow Masons and even the libretto of his opera *The Magic Flute* is imbued with Masonic symbolism. The orchestral **Maurerische Trauermusik** was written in mid-November 1785 for a memorial service for two important members of Mozart's lodge.

Richard Strauss (1864-1949) is celebrated as a composer of symphonic poems and operas, in which he drew on the legacies of Liszt and Wagner. He wrote his symphonic poem **Also sprach Zarathustra** in 1896 after Friedrich Nietzsche's philosophical novel of the same name. The composer's objective was to express in music the evolution of the human race, from its beginnings through various developmental stages including the religious and scientific, to Nietzsche's idea of the *Übermensch*.

The Italian pianist **Emanuele Arciuli** is considered one of the most original and compelling performers on the contemporary classical music scene. His repertoire ranges from Bach to contemporary music with a special regard for US composers. He performed the world première of Bruno Maderna's *Concerto for Piano and Orchestra*; his CD dedicated to the composer George Crumb was nominated for a Grammy. In Brno, he performed in 2018 and 2022.

The **MDR-Sinfonieorchester** is the oldest German radio orchestra, celebrating its centenary in the 2023/2024 season. One of the most active and innovative radio orchestras in Europe, its impacts are felt far beyond its home region of Central Germany. Dennis Russell Davies has been the orchestra's chief conductor since the 2020/2021 season.

Ondřej Pivoda

Neklid islandského klidu

© Jónatan Grétarsson

15. 10. 2023

21.00

katedrála svatých
Petra a Pavla, Petrov

JÓHANN JÓHANNSSON

Virðulegu forsetar (Významní prezidenti / Eminent Presidents)

1. část (att.)
2. část (att.)
3. část (att.)
4. část

Adam Wiltzie syntezátory, elektronika / synthesizer, electronics

členové / members of **Moravia Brass Band**

dirigent / conductor **Chuhei Iwasaki**

Pod záštitou Kláry Dvořákové, honorární konzulky Islandu v České republice.

Under the auspices of Klára Dvořáková, Honorary Consul of Iceland in the Czech Republic.

Bezstarostný posluchač by skladbu *Virðulegu forsetar* možná označil za ambientní nebo meditativní, to je ale myslím úplně mimo. Pro mne je mnohem víc o chaosu a napětí než o harmonii. Při jejím poslechu procházím nejrůznějšími emocemi, sahajícími od vášnivé radosti až po úzkostný smutek.

Jóhann Jóhannsson

Je s podivem, kolik zajímavých a mezinárodní pozornost poutajících (nejen) hudebních osobností dává kulturnímu světu současný Island – při pomýšlení, jak málo lidí tento ostrov obývá (nebo je roztroušeno v zahraničí). Z mého údivu možná čpí vágně klišovitě a „módní“ opojení Islandem, ale člověka ta skutečnost zkrátka nutí žasnout.

Připomeňme Annu Thorvaldsdóttir, renomovanou skladatelku píšící pro věhlasné světové umělce a tělesa, Hildur Gudnadóttir, mj. autorku zvukové stopy k seriálu *Černobyl* či k filmovým dramatům *Joker* a *Tár*, dále Víkingura Ólafssona, klavíristu koncertujícího na prestižních pódiích, v oblasti populární hudby proslulé rockové kapely Sigur Rós či Múm, o dlouhodobé globální popularitě osobité popové ikony Björk ani nemluvě... To vše jsou jména, která hýbají současným hudebním světem a rezonují i u nás, přitom je to jen špička ledovce nesmírně bohatého hudebního dění.

Na špičce ledovce islandského hudebního kvasu má své místo i – bohužel již uzavřený – odkaz **Jóhanna Jóhannssona** (1969–2018), skladatele a hráče na klávesové nástroje, který proslul na sklonku svého poměrně krátkého života jako autor filmové hudby. Dvakrát byl nominován na Oscara: poprvé za hudbu, kterou složil k britskému biografickému snímku *Teorie všeho*, pojednávajícímu o geniálním fyzikovi Stephenu Hawkingovi (2014, režie James Marsh), podruhé za hudbu k americkému thrilleru *Sicario: Nájemný vrah* (2015, režie Denis Villeneuve); za hudbu k *Teorii všeho* obdržel Zlatý glóbus. Filmoví příznivci jej znají i z Villeneuveových snímků *Zmizení* (2013) nebo *Příchozí* (2016), z Davisova biblického dramatu *Máří Magdaléna* (2018) atd. Alba s jeho hudbou vydává od roku 2016 prestižní label Deutsche Grammophon. Jóhannsson se zaslouženě dostal na výsluní a do „nóbl společnosti červených koberců“. Svou hudbu do jisté míry přizpůsobil její estetice, ale nikdy se nevzdal jóhannssonovské ryzosti přelomu miléníí – přesto právě jeho raná tvorba skýtá mnohem inspirativnější požitek.

V roce 1999 Jóhannsson spoluzaložil artrockovou kapelu Apparát Organ Quartet, přibližně ve stejné době byl jedním z iniciátorů vzniku společenství Kitchen Motors, které se stalo platformou pro spolupráci umělců z různých uměleckých oborů, zabývalo se vydavatelskou činností, pořádáním koncertů, výstav, happeningů atd. Vedle toho Jóhannsson jako skladatel, instrumentalista či jako producent spolupracoval s řadou hudebníků z popkulturní nebo nezávislé sféry, např. s Marcem Almondem

(*Stranger Things*, 2001), The Hafler Trio (*La Chanson Dada*, 2002), Barry Adamsonem a Pan Sonic (*The Hymn of the Seventh Illusion*, 2001), zpěvačkou Maggou Stínou (*An Album*, 1998), italskou skupinou Larsen (*Abeceda*, koncertní performance inspirovaná obrazovým doprovodem Karla Teige-ho ke stejnojmenné básnické sbírce Vítězslava Nezvala, 2006) a dalšími.

Sólově se Jóhannsson prosadil dvěma projekty, jejichž nahrávky vyšly s odstupem dvou let na britském nezávislém labelu Touch: *Englabörn* (Andělé, 2002) a *Virðulegu forsetar* (Významní prezidenti, 2004). První album tvoří variačně prokomponovaný cyklus křehkých miniatur pro smyčcové kvarteto, perkuse, klávesové nástroje a elektroniku vytvořený na základě Jóhannssonovy scénické hudby ke stejnojmenné divadelní inscenaci Hávara Sigurjónssona (představitel generace dramatiků, která v devadesátých letech minulého století svými experimentálními kusy vyhlásila válku v islandském divadle do té doby převládajícímu realismu). Jóhannsson zvolil cestu, která ostře kontrastovala se Sigurjónssonovým dílem: *Ta hra je extrémně drsná a až rušivě chaotická. Poté, co jsem viděl scénář, rozhodl jsem se jít radikálně proti němu a zkusil napsat co nejpůvabnější hudbu, jaké jsem byl schopen, vyznal se autor.*

K postižení Jóhannssonovy skladby ***Virðulegu forsetar*** se náramně hodí slova, která říká jedna z postav románu *Rybí koncert* Halldóra Kiljana Laxnesse, islandského držitele Nobelovy ceny za literaturu: *...občas uvažuji o číslech, zvláště o jednom čísle: o čísle jedna. A musím uznat, že je to nejnepochopitelnější číslo na světě. Kromě téhle prazvláštní veličiny znám už pouze jedinou nadpřirozenou hodnotu, i když je to možná právě ta skutečnost, která zasahuje lidskou bytost nejhlouběji, a to je čas. A přemýšlím-li o tom podivuhodném místě (...), o světě, jenž je pouze jeden, a o jeho souvislosti s jedinou nadpřirozenou hodnotou, co známe, s časem, pak přestává být všechno ostatní vyšší a nižší, větší a menší.*

Virðulegu forsetar je přibližně hodinová „koncertní zvuková instalace“, která původně měla posloužit jako doprovod k výstavě věnované prezidentům (odsud její název). Její partitura je určena žesťovému souboru (šest trubek, čtyři lesní rohy, tuba), melodickým bicím nástrojům (zvonkohra a zvony), klávesovým nástrojům a elektronice. Pracuje s jediným – poklidným, minutu trvajícím a na jednoduché harmonické kadenci vystavěným – motivem, který tak trochu evokuje úvodní fanfáry symfonické básně *Tak pravil Zarathustra* Richarda Strausse. Podstata celého díla spočívá v neustálém opakování tohoto jediného motivu za nepatrných změn, probíhajících v instrumentační, harmonické, melodické i dynamické rovině; změn pozvolných, přesto vždy ihned zaznamatelných. Jednotlivá exponování motivu jsou propojena hučením tónické prodlevy v hlubokém rejstříku varhan a elektroniky. S přibývajícím časem se délka těchto „spojovacích pauz“ prodlužuje, aby se v závěru znovu dobrala výchozí hodnoty. Je to alegorie světa, který se neustále proměňuje a současně vrací (à la Nietzsche), jediného světa, který je dáván do souvislosti s časem. Všechno ostatní přestává být vyšší

a nižší, větší a menší. Jóhannsson využil těch nejjednodušších prostředků k tomu, aby vytvořil hudbu pevně daného tvaru, ovšem vnitřně až neuvěřitelně proměnlivou a elastickou. Předkládá s ní řád, ale způsobuje neklid. Vyluzuje harmonii, ale ve výsledku útočí disharmonií. Tím však neodrazuje, naopak, nutí k neustálým návratům.

Skladba *Virðulegu forsetar* vznikala s vědomím akustických možností reykjavické Hallgrímskirkji, kde se v roce 2003 uskutečnila také premiéra živého provedení (dodnes jednoho z mála, konkrétně z pouhých tří). A musel to být famózní zážitek, posluchačský i divácký. Interpreti byli rozmístěni po obou koncích kostela, aby náležitě vyzněl efekt zvukové rezonance v prostoru. U stropu budovy se pohupovaly modré nafukovací balóny, které v průběhu koncertu pomalu klesaly do publika. A své udělalo i zapadající slunce, jehož světlo pronikající okny kostela se postupně proměňovalo.

Když alba *Englabörn* a *Virðulegu forsetar* vyšla, byl jsem se skladatelem v písemném kontaktu. Obě mi je poslal a zcela mě jimi ohromil. Zvláště s druhým z nich ve sluchátkách jsem trávil hodiny a hodiny, nemohl jsem se od těch metamorfóz jediného motivu odpoutat. Doufal jsem, že se jednou podaří tento projekt s Jóhannssonem u nás zrealizovat (ostatně tímto přáním jsem končil článek, který jsem tenkrát o albech napsal pro časopis HIS Voice). Jóhannsson mezitím uskutečnil další ze svých výjimečných počinů: s islandskou tanečnicí Ernou Ómarsdóttir vytvořil hudebně-taneční představení *IBM 1401, A User's Manual*, které se nostalgicky ohlíželo za vůbec prvním počítačem dovezeným na Island, schopným reprodukovat jednoduché jednohlasé melodie. S představením dokonce přijel roku 2005 na pražský divadelní festival 4+4 dny v pohybu a později v barrandovském studiu Smečky nechal nahrát skladbu Pražským filharmonickým orchestrem. V roce 2017 byl hostem jihlavského festivalu dokumentárních filmů, pro který také složil znělku. Ani jednou se nám nepoštěstilo, abychom se osobně setkali. A pak přišla ta hrozná zpráva: dne 9. února 2018 Jóhann Jóhannsson zemřel. V září téhož roku, při příležitosti skladatelových nedožítých devětačtyřicátin, jeho úzký spolupracovník Adam Wiltzie, americký skladatel usazený v Bruselu, zorganizoval v belgické metropoli provedení *Virðulegu forsetar*. Vnímám jsem to jako dramaturgickou výzvu pro Moravský podzim, třebaže Jóhannsson u toho už bohužel nemůže být...

Vítězslav Mikeš

Adam Wiltzie

Adam Bryanbaum Wiltzie (1969) se narodil v New Yorku. V dětství se pod vedením wimbledonského šampióna Chucka McKinleyho chystal na dráhu profesionálního tenisty, o kterou jej v šestnácti letech připravilo nešťastné zranění kolene. Následující desetiletí prožil v texaském Austinu, odkud se přestěhoval do Evropy. Je autorem hudby k několika snímkům (mj. *Salero*, *Žlutí ptáci*, *Iris*, *Americká žena*), spolupracoval s Jóhannem Jóhannssonem na hudbě k filmům *Teorie všeho* a *Příchozí*, s Dustinem O'Halloranem napsal dvě témata do snímku *Lion*, nominovaného za hudbu na Oscara. Do širšího povědomí se dostal také dvěma projekty, které spoluzaložil: *Stars of the Lid* (duo s Brianem McBridem) a *A Winged Victory for the Sullen* (duo s Dustinem O'Halloranem). S druhým uvedeným projektem vydal roku 2019 na proslulém labelu Ninja Tune třetí studiové album *The Undivided Five* a roku 2021 další album *Invisible Cities* s hudbou k ceněné inscenaci Lea Warnera (známého i jako režiséra zahajovacího ceremoniálu olympijských her v Londýně), která byla inspirována stejnojmenným románem Itala Calvina.

Více na adamwiltzie.com

Moravia Brass Band

Třicetičlenný **Moravia Brass Band** je největším žesfovým tělesem v ČR. Vznikl v červenci 2017 a od té doby odehrál desítky koncertů v tuzemsku i zahraničí (včetně významných festivalů). V roce 2020 jako první brass band rozezvučil Dvořákovu síň pražského Rudolfiny. S orchestrem jako sólisté vystoupily světové špičky, např. trumpetista Gábor Tarkövi nebo trombonista Zoltán Kiss. Unikátní repertoár MBB zahrnuje aranžmá pečlivě volených skladeb a původní tvorbu včetně děl vytvořených na objednávku orchestru (hlavním aranžérem a skladatelem je Ondřej Mořka). MBB se také věnuje edukaci a popularizaci hry na žesfové nástroje mezi nejmladšími posluchači. Na svém kontě má dvě alba (*Fire in the Blood*, *V půlnoční hodinu*). Je rezidenčním orchestrem Brno Brass Festu. Šéfdirigentem orchestru je Chuhei Iwasaki.

Více na moraviabrassband.cz

Chuhei Iwasaki

Chuhei Iwasaki (1987) je od roku 2018 šéfdirigentem Moravia Brass Band a od sezony 2020/2021 zastává stejnou pozici v Plzeňské filharmonii. Narodil se v Tokiu. Tam započal svá hudební studia, ve kterých pokračoval na Pražské konzervatoři a AMU v Praze. Spolupracuje s tělesy jako Symfonický orchestr Českého rozhlasu, PKF - Prague Philharmonia, Filharmonie Brno, Filharmonie Hradec Králové, Janáčkova filharmonie Ostrava, Štátna filharmónia Košice, Komorní filharmonie Pardubice či Filharmonie Bohuslava Martinů Zlín. Byl šéfdirigentem Filmové filharmonie, působil v Divadle J. K. Tyla v Plzni, diriguje ve Slezském divadle v Opavě či v Hudebním divadle Karlín v Praze. V květnu 2018 debutoval na Pražském jaru. Pravidelně účinkuje na festivalech Dvořákova Praha, Smetanova Litomyšl, Svatováclavský hudební festival nebo Smetanovské dny. Od roku 2014 vyučuje na Pražské konzervatoři. Více na chuheiiwasaki.cz

Jóhann Jóhannsson (1969–2018), an Icelandic composer and keyboardist, was celebrated towards the end of his short life for his film music. He was twice nominated for an Academy Award: first for his score for the British film *The Theory of Everything* (2014) and second for the music to the American thriller *Sicario* (2015); he won a Golden Globe for the former. Since 2016, albums of his music have been issued on the prestigious Deutsche Grammophon label. Jóhannsson thus joined the classy music circles; yet his early works are also very interesting.

In 1999, Jóhannsson co-founded the art-rock band *Apparat Organ Quartet* and collaborated with many pop and indie musicians, including Marc Almond, the Hafler Trio, Barry Adamson, Pan Sonic, Magga Stína and the Italian band Larsen. Jóhannsson made his breakthrough as a solo artist with two projects, recordings of which were issued on the British independent label Touch: *Englabörn* (2002) and *Virðulegu forsetar* (2004).

Lasting about an hour, ***Virðulegu forsetar*** is a “concert sound installation” (it originally accompanied an exhibition about presidents, hence its title which translates as “eminent presidents”). It is scored for a brass ensemble (trumpets, French horns and tuba), percussion (glockenspiel and bells), keyboards and electronics. The piece is based on a single, quiet motif built up from a simple harmonic cadence of about a minute’s duration, which is constantly repeated while being minutely altered. Jóhannsson composed *Virðulegu forsetar* for the acoustic qualities of Hallgrímskirkja church in Reykjavík, where the live performance had its première in 2003.

Jóhann Jóhannsson died on 9 February 2018. In September of the same year, to commemorate the composer’s 49th birthday, his close collaborator, the American composer Adam Wiltzie living in Brussels, organised a performance of *Virðulegu forsetar* in the Belgian metropolis. Wiltzie will also be the crucial figure in the Brno concert, which will feature members of the well-established **Moravia Brass Band** under the baton of its chief conductor **Chuhei Iwasaki**.

Vítězslav Mikeš

Hledání ztracené krásy

17. 10. 2023

19.00

Besední dům

MARTIN BRUNNER

Moving Silhouettes (Pohyblivé siluety), skladba na objednávku festivalu, světová premiéra /
commissioned by the festival, world premiere

ŽIBUOKLĚ MARTINAITYTĚ

Prarasto grožio beiėškant... (Hledání ztracené krásy...)
audiovizuální novely pro klavírní trio, elektroniku a video, česká premiéra

In Search of Lost Beauty...

audiovisual novellas for violin, cello, piano, electronics and video, Czech premiere

1. Prelude (subliminal)
2. Blue
3. Ephemeral
4. Longings in Perpetual Motion
5. Interlude (transient)
6. Serenity Diptychs
7. Shadows of Memories
8. Interlude (fleeting). „Je ne sais quoi“
9. Inhabited Silences
10. Postlude (evanescent)

Trio Bohémo:

Matouš Pěruška housle / violin

Kristina Vocetková violoncello / cello

Jan Vojtek klavír / piano

Před koncertem se v salonku Besedního domu v 18:00 koná beseda se skladateli.

Before the concert, a discussion with the composers will take place in the lounge of the Besední dům at 6:00pm.

Pod záštitou Laimonase Talat-Kelpši, velvyslance Litevské republiky v České republice.

Under the auspices of Laimonas Talat-Kelpša, Ambassador of the Republic of Lithuania to the Czech Republic.

Za osobní účasti českého skladatele Martina Brunnera a mezinárodně renomované litevské autorky Žibuoklė Martinaitytė uvede Trio Bohémo díla obou tvůrců, a to ve světové, resp. české premiéře. Sedmdesátiminutová skladba Žibuoklė Martinaitytė s názvem *Hledání ztracené krásy...* je multimediálním monumentem využívajícím vedle akustického klavírního tria elektroniku a video. Vizuální složka byla inspirována dílem Clauda Moneta.

Když člověk vejde do pařížské galerie Musée de l'Orangerie, najde v ní mimo jiné obrazy lekninů od impresionisty Clauda Moneta: vodní rostliny spočívají na jemně zvlněné hladině jezírka, na níž se

Žibuoklė Martinaitytė

jejich květy zároveň s lehkým nepokojem odrážejí. Velkolepé rozměry plátna nenápadně kontrastují s křehkostí námětu, jež nelze v jeho věčném pohybu nikdy dokonale zachytit. Malíř jako by vystříhl pouze ojedinelá políčka z dlouhého filmu natočeného v extrémně širokoúhlém formátu. Pomyslný film se začne odvíjet v hlavě každému, kdo se před Monetovými díly zastaví. Vidí však před sebou jen statické výseky světa zachycující pouhé setiny sekundy, které v minulosti ještě nikdy nenastaly a v budoucnosti se již nikdy nezopakují. Právě takové okamžiky hledá i litevská skladatelka **Žibuoklė Martinaitytė** (1973) a vybízí k tomu také publikum.

Její kompozice ***Hledání ztracené krásy...*** (2016) patří k těm, které se pomyslnou sérií pomíjivých obrazů pokouší přetavit do komplexního smyslového i mentálního zážitku – více než do pouhého hudebního díla v úzkém slova smyslu. Obsazení housle, violoncello, klavír, elektronika a video řekne jen málo o tom, co by se mělo v průběhu provedení odehrát. Podtitul „audiovizuální novely“ už však přece jen trochu lépe napovídá, o co litevské skladatelce opravdu šlo: Martinaitytė sama poznamenává, že *Hledání ztracené krásy...* nevzniklo v Paříži náhodou. Sedmdesátiminutová stopáž evokuje široký záběr Monetových pláten, skladatelka však uvádí ještě další ideové zdroje své práce.

Odvolává se na anglickou spisovatelku Virginii Woolf (1882–1941), jejíž dílo nepřestává provokovat a inspirovat současné umění: od opery *Orlando* rakouské skladatelky Olgy Neuwirth až po román Michaela Cunninghama a stejnojmenný hollywoodský blockbuster *Hodiny* (hudba Philip Glass), který se rovněž dočkal operní podoby. Martinaitytė však neusilovala o ztvárnění literární předlohy, ale odvolává se na úvahu, v níž spisovatelka rozlišuje mezi „okamžiky bytí“ a obyčejnými okamžiky. O ty první jde skladatelce především, ale nehledá je v exotice ani na exkluzivních místech. Snaží se je vystopovat v každodennosti, která ji obklopuje a zdánlivě se skládá výhradně z obyčejných chvil.

Martinaitytė při tom stírá hranice mezi skutečností a jejím odrazem, jak ji k tomu přivedl Monetův obraz. Zároveň jako by ale narážela na nejistotu lidského poznání i klamnou iluzi vnějšího světa, jak ji popisují už staré indické texty. Stejně tak by mohla citovat i čínského klasika Li Tai Po, jenž v jedné ze svých básní pozoroval porcelánový pavilon s veselou společností – to vše obrácené vzhůru nohama na hladině jezera. V Paříži skladatelka podobným způsobem pozorovala fragmenty katedrály Notre-Dame roztržité po dešti do spousty kaluží.

Vedle filosofujících meditací nad pomíjivostí a nezachytitelností skutečnosti však Martinaitytė klade důraz na krásu. Cituje americkou malířku Agnes Martin (1912–2004), pro kterou představovalo přemýšlet o umění to stejné jako přemýšlet o kráse: „Krása představuje tajemství života. Nachází se však v myslí, nikoli ve zraku. V myslí máme vědomí dokonalosti, které nás vede dál.“ Zdá se, jako by z povzdálí nenápadně přizvukoval také oduševnělý estét Oscar Wilde, který si jen na chvíli odpustil svoji typickou ironii.

Série audiovizuálních novel *Hledání ztracené krásy...* má celkem deset částí, hraje se bez přestávky a plynule přechází z jednoho úseku do druhého. V centru kompozice stojí klavírní trio, které se stává organickou součástí dalších zvukových i obrazových vrstev. Party živých hráčů jsou časově přesně navázány na elektronickou i vizuální stopu. Účelem není odehrát koncert, ale vtáhnout obecnost do světa, kde vjemy působí jinak než obvykle, čas se rozpouští ve zvukovém prostředí a obrazy dávají zapomenout na neskutečnou zvukovou hloubku nepočteného obsazení. *Hledání ztracené krásy...* nelze s čistým svědomím označit jako komorní kompozici, i když k tomu malý počet účinkujících svádí. Imerzivní dílo, které skladatelka zkomponovala v průběhu pařížského tvůrčího pobytu, mělo premiéru 6. října 2016 v hlavním litevském městě Vilniusu.

Co se může stát, když zpomalíte a ztišíte svou mysl? Martinaityté klade tuto řečnickou otázku i řadou dalších skladeb, v nichž kombinuje mnohvrstevnatou zvukovou představivost a táhlé pasáže narušuje pohyblivými náznaky minimalistických vzorců. Proplétá hudební vrstvy s nesmírnou kultivovaností, ale při domácím poslechu s řádně vytočeným „volume doprava“ by v jejích kompozicích mohli najít uspokojení i milovníci drone metalu. Na rozdíl od jeho chmurného basového hučení se však hudba Martinaityté vznáší spíš do výšky, jako by plula na lehce nafouknutém vzduchovém polštáři.

Tajemné kouzlo posilují i litevské kořeny její hudby, které se podle skladatelky projevují ve výběru harmonií. Specifické intonace slyší zakódovány v jazyce a také v lidové hudbě, takže určité intervaly jsou jí velmi blízké a přirozeně k nim tíhne. Její výběr hudebních intervalů podléhá jistému „gravitačnímu centru“, ačkoliv to neumí racionálně zdůvodnit. „Myslím, že vnímání hudby ovlivňují i zvuky okolí,“ poznamenala k tomu skladatelka: „Nedávno jsem byla v Portoriku, kde jsem slyšela stromové žáby kvákat v malé septimě. Kdybych žáby kvákající ve stejném intervalu slyšela každý den, nepochybují, že by v mé hudbě znělo něco podobného, ale naši litevští ptáci cvrlikají v terciích a intonace je obvykle sestupná. To je také naše hudba.“

Pro většinu kompozic od Martinaityté je charakteristické, že na jejich zvukovou hloubku nemá velikost obsazení skoro žádný vliv. V komorním ansámblu je však dobře patrné, jak pečlivě a detailně zachází s tóny vyluzovanými přímo na struny klavíru, s jakou vynalézavostí a rozmanitostí předepisuje houslím i violoncellu různé typy smyků. Účinek přesné zvukové představy pak ještě násobí lehké zesílení akustických nástrojů, které se přirozeněji pojí s elektronickou stopou vytvořenou z konkrétních zvuků – jako by do sálu pronikaly ozvěny z celého světa najednou.

Hudba je pro Martinaityté klíčem ke všemu. Odemyká jí všechna tajemství existence, protože skrze zvuky dokáže vnímat mnohem větší množství existenciálních rovin než skrze jiné zážitky. „Svět hudby je velmi mnohvrstevnatý a člověk v něm může vidět tolik věcí,“ vysvětluje skladatelka, podle níž je v hudbě obsažena celá historie a dědictví lidstva: „Při poslechu hudby napsané před několika sty lety lze pochopit mnohem více o tehdejšímu stavu světa než při čtení knihy, která jej popisuje slovy.

Právě díky neverbálnímu vyjádření, díky síle přímého prožitku rozšiřují hudební zvuky prostor lidského vnímání do neomezených rozměrů. Jestliže slova jasně vymezují hranice, zvuky je naopak stírají. Hudba je pro mě vyjádřením nekonečné svobody.“

Do rozmlžených a zároveň neodolatelných světů skladatelky Žibuoklé Martinaityté, které vzešly z pařížských galerií i kaluží, doprovodí publikum světová premiéra kompozice **Moving Silhouettes – Pohyblivé siluety** – od **Martina Brunnera** (1983). Skladatel a klavírista známý především z jazzových souvislostí se ve své hudbě vydává do éterických krajín s opakovanými a nenápadně obměňovanými motivy. Představa siluet pohybujících se možná v mlžném oparu, možná v podvečerním šeru, se Brunnerovi objevila v průběhu práce na skladbě a zřejmě poté ovlivnila její výslednou podobu. Logicky se pak dostala také do názvu kompozice.

Boris Klepal

Claude Monet © RMN-Grand Palais (Musée de l'Orangerie) / Michel Urtado

Trio Bohémo

Trio Bohémo vzniklo v roce 2019. Jeho členy jsou **Matouš Pěruška** – housle, **Kristina Vocetková** – violoncello a **Jan Vojtek** – klavír. Navzdory tomu, že jsou všichni členové z České republiky, potkali se až během studií v maďarské Budapešti a krátce nato se rozhodli zformovat klavírní trio.

Již po několika měsících od svého založení obdrželi druhou cenu na prestižní soutěži Gianni Bergamo Award ve švýcarském Luganu. Na základě tohoto soutěžního úspěchu obdrželi pozvání ke spolupráci s italskou společností Le Dimore del Quartetto, která jim později udělila cenu Soubor roku 2021. V létě 2021 obdrželi na ISA Festivalu v Rakousku ceny za nejlepší interpretaci díla Vídeňského klasicismu, Bohuslava Martinů a České moderní komorní hudby. O pár dní později vyhráli Mezinárodní soutěž Filippo Nicosio Award v Itálii. V září 2021 trio vyhrálo první cenu a cenu publika na Mezinárodní soutěži Johannese Brahmsa v Rakousku a v říjnu 2021 se stali vítězi mezinárodní soutěže Parkhouse Award v Londýně. V roce 2022 byli vybráni do Britten-Pears Young Artist Programme a v únoru 2022 byli hosty In Tune show v BBC Radio 3. V březnu 2022 získali první cenu a cenu za nejlepší provedení skladby S. Vainiunase na Mezinárodní soutěži Stasyse Vainiunase v litevském Vilniusu. O týden později získali v Německu na Mezinárodní soutěži Joseph Joachim druhou cenu (první cena nebyla udělena) a cenu za nejlepší provedení moderní skladby. V létě 2022 jim byla udělena cena pro nejlepší komorní soubor s klavírem na ISA Festivalu v Rakousku. V březnu 2023 trio získalo cenu za nejlepší interpretaci skladeb Josepha Haydna a cenu publika na mezinárodní soutěži komorní hudby Joseph Haydn Wettbewerb ve Vídni. V červnu 2023 byla triu udělena Cena Českého spolku pro komorní hudbu. V červenci 2023 trio získalo třetí cenu a cenu publika na Melbourne International Chamber Music Competition v Austrálii.

V sezoně 2022/2023 debutovalo v londýnské Wigmore Hall, ve Stoller Hall v Manchesteru, v Solti Hall v Budapešti a představilo se mimo jiné na festivalech jako je Shaldon Festival (Anglie), Classix Festival (Rumunsko) nebo na dalších koncertech v Německu, v Rakousku, v Itálii nebo v Anglii. V sezoně 2021/2022 trio debutovalo ve vídeňském Musikverein a představilo se na mezinárodních festivalech jako Pražské jaro, Gent Festival van Vlaanderen (Belgie), Schwarzwald Musikfest (Německo) nebo Laggo Maggiore Musica (Itálie).

V letech 2020–2022 byli členy European Chamber Music Academy, kde pracovali pod vedením nejlepších evropských profesorů jako např. Johannes Meissl, Hatto Beyerle, Patrick Jüdt nebo Avedis Kouyoumdjian.

Díky štědré podpoře Dr. Jana Telenského hraje Matouš na výjimečné housle z dílny Matteo Goffrillera.

Více na www.triobohemo.com

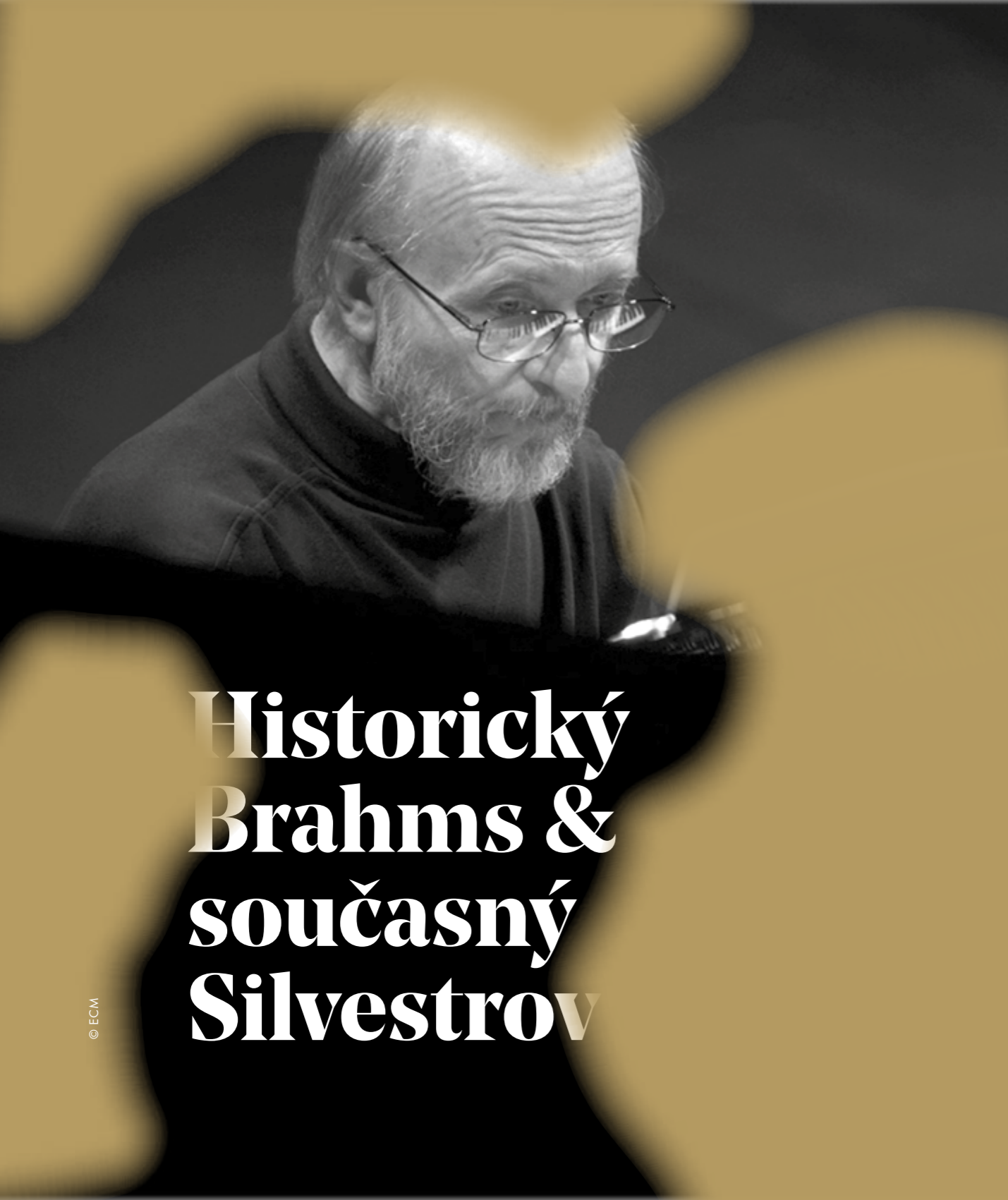
Paintings of water lilies by the French impressionist Claude Monet inspired the Lithuanian composer **Žibuoklė Martinaitytė** (1973) to create a series of ten audio-visual novellas, **In Search of Lost Beauty**. At the centre of the composition is a piano trio, which becomes an organic part of the other auditory and pictorial layers. The live players' parts are exactly synchronised with the electronic and visual tracks. The purpose is not to play out the concert but to draw the audience into a world where perceptions work differently from the ordinary, time dissolves in a sound environment and pictures help us forget the incredible depth of sound created by so few musicians.

The chamber ensemble makes it quite apparent how carefully and minutely the composer treats the tones coaxed directly from the piano strings, and what inventiveness and variety she applies when defining the bowing of the violin and the cello. The effect of the precise sound idea is then augmented by the slight amplification of the acoustic instruments, blending naturally with the electronic track made up of concrete sounds – it is as if the echoes of the outside world were penetrating the walls of the concert hall.

Following the audience into the dreamlike yet irresistible realms of Žibuoklė Martinaitytė will be the world premiere of **Moving Silhouettes** by **Martin Brunner** (1983). A vision of silhouettes, moving perhaps in a misty haze, perhaps in a dusky twilight, appeared to Brunner as he worked on the composition and clearly influenced its character, and naturally also found its way to the work's title.

Trio Bohémo was founded in 2019, when **Matouš Pěruška** (violin), **Kristina Vocetková** (cello) and **Jan Vojtek** (piano) met while studying at the Franz Liszt Academy of Music in Budapest. The young ensemble has won a string of international awards, had its debut at Vienna's Musikverein and at London's Wigmore Hall.

Boris Klepal

Historický Brahms & současný Silvestrov

© ECM

18. 10. 2023

19.00

Besední dům

VALENTIN SILVESTROV

Kýčovitá hudba / Kitsch Music

1. Allegro vivace
2. Moderato
3. Allegretto
4. Moderato
5. Allegretto

Čtyři kusy op. 2 / Four Pieces

1. Ukolébavka / Lullaby
2. Pastorále
3. Bagatela
4. Postludium

Nostalgie / Nostalghia

Dva kusy / Two Pieces

1. Okamžik / Moment
2. Ukolébavka / Lullaby

Visnik-1996 (Zvěstovatel / The Messenger)

JOHANNES BRAHMS

Šest kusů op. 118 / Six Pieces

1. Intermezzo a moll (Allegro non assai, ma molto appassionato)
2. Intermezzo A dur (Andante teneramente)
3. Balada g moll (Allegro energico)
4. Intermezzo f moll (Allegretto un poco agitato)
5. Romance F dur (Andante)
6. Intermezzo es moll (Andante, largo e mesto)

Tři intermezza op. 117 / **Three Intermezzi**

1. Intermezzo Es dur (Andante moderato)
2. Intermezzo b moll (Andante non troppo e con molto espressione)
3. Intermezzo cis moll (Andante con moto)

Dvě rapsodie op. 79 / **Two Rhapsodies**

1. Rapsodie h moll (Agitato)
2. Rapsodie g moll (Molto passionato, ma non troppo allegro)

Alexej Ljubimov klavír – moderní Steinway (Silvestrov) a historický Streicher z vídeňské restaurátorské dílny Gerta Hechera (Brahms) / piano – modern Steinway (Silvestrov) and historical Streicher from the Viennese restoration workshop of Gert Hecher (Brahms)

Pro špičkové představitele ruské hudební kultury, skladatele i interprety, jsou typické dvě charakteristiky. Především bývají osobití, jedineční, až autoritativní, jejich způsob zacházení s hudbou, uměním a celým životem je komplexní a provázaný. Výslednice celého jejich úsilí, a to je druhý rys, bývá mimořádně výrazná, po všech stránkách silná, často krajní. Pro klavíristu a hudebního pedagoga **Alexeje Borisoviče Ljubimova** (* 1944 Moskva), který za necelý rok oslaví osmdesátku, je typická ignorance narýsovaných směrů a hranic vlastní činnosti. Tento postmoderní přístup se ovšem nejvíce jako radikální gesto, nýbrž jako přirozené paralelní plynutí po nejrůznějších cestách. Ljubimov získal špičkové vzdělání na moskevské konzervatoři (1963–1968) u dvou legend pianistické školy Heinricha Neuhausa a poté jeho žáka Lva Naumova. Soustředil se nejprve na zvláště oduševnělou, později navíc autentickou interpretaci tzv. staré hudby a stal se průkopníkem používání starých nástrojů či jejich kopií a především archaické hráčské techniky na Rusi. Založil Moskevské barokní kvarteto (1975) a Akademii staré hudby (1982). Současně se ovšem soustavně věnoval nejradikálnějšímu projevu světové avantgardy: V letech 1969–1975 vedl ansámbul Hudba – XX. století, díky němuž Rusové poprvé vyslechli živá provedení děl Bouleze, Stockhausena, Cage, ale i Silvestrova, Pärta, Volkonského, Schnittkeho, Denisova či Ustvolské. K důrazu na využívání historicky akurátních hudebních nástrojů dospěl sám bez kontaktu se světovým mainstreamem.

Ljubimovův projev je výrazně soustředěný a charismatický, není však extrémní v požadavcích na vnější okolnosti koncertů. Svůj klid spíše vyzařuje, nezačne hrát, dokud ztišení nedosáhne průraznosti hluku. Jeho vystupování je skromné a bez manýr celebrit, rád také hrává na malých scénách. Statická urputnost jeho projevu připomíná spíše undergroundového klávesistu se zaměřením na psychedelický rock. Vystupuje ale na hlavních světových pódiiích a je vyhledáván i jako pedagog. Na moskevské konzervatoři vedl od roku 1997 fakultu „historického a současného interpretačního umění“, o rok později se stal profesorem salcburského Mozarteu. Kromě jiných labelů je od roku 2003 exkluzivním umělcem mnichovského ECM. Ve svých proslulých recitálových dramaturgiích často vede hluboké a detailní dialogy dvou zdánlivě nesouvisejících skladatelů. Dnešní večer je pro něj typický, a to včetně zvukového odstínění dvou použitých nástrojů. Díky působivému, lidsky asketickému projevu mezi dvojicí skladatelů vstupuje jako jejich posel a vytváří spolu s nimi dialog, triádu. Způsob a styl interpretace u něj má váhu filozofického sdělení.

Od roku 2003 je držitelem titulu národní umělec Ruské federace. 14. dubna 2022, sedm týdnů po vojenském přepadení Ukrajiny Ruskem, v době napětí a strachu, odehrál v moskevském domě kultury Rassvět (Úsvit, dkrassvet.space), z hlediska hudební dramaturgie elitním, svůj typický dialogický koncert, na němž spolu se sopranistkou Janou Ivanilovovou svět hudby Franze Schuberta „poměřoval“ světem skladatele **Valentina Silvestrova** (* 1937 Kyjev; pravopis přijetí je zažitý, postupně

ale zřejmě převládne přepis z ukrajinštiny Valentyn Sylvestrov, bez zohlednění ruštiny), vůdčí postavy současné ukrajinské kultury, který měsíc předtím za dramatických okolností opustil Rusy pustošenou Ukrajinu a od té doby žije v Berlíně. Na youtube hojně zdokumentovaný incident, proběhnuvší paradoxně až ve druhé, schubertovské polovině večera, ovšem poté, co se úřady neúspěšně pokoušely vyprodaný koncert zrušit už během dne, má všechny atributy gogolovské satiry. Dva policisté nejprve nakráčejí na pódium a hlasitě oznámí ukončení koncertu. V sále je rušno, někteří lidé odcházejí, větší na vše svými telefony filmuje, ale Ljubimov hraje dál, Schubertova impromptu znějí idylicky až naivně. Policisté odkráčejí z pódia k východu ze sálu a nevědí, co dál. Začne další impromptu, opět přicházejí stejní dva policisté, zjevně dostali nápad: hlásí, že v budově byla oznámena bomba. Hlasitě hovoří k Ljubimovovi, ten hraje dál. Zkouší to na publikum, nic. Impromptu skončí, Ljubimov sklídí hlučný aplaus. Koncert je přerušen, prý na 15 minut, než dorazí policejní psi. Ti ale dorazí až za dvě hodiny.

Valentin Silvestrov na FF MU v Brně, 2010

Silvestrov patří k početné řadě skladatelů 20. a 21. století, kteří nejprve vynikli jako protagonisté sofistikovaných kompozičních technik, aby s narůstajícím věkem postupně nacházeli kýženu hloubku sdělení jinde, mimo nekonečnou paletu hudebních efektů, ve filozofických či duchovních úvahách, kterým je hudba spíše ilustrací. Za všechny jmenujme Šostakoviče, Pärta a Pendereckého. Silvestrov si již v 60. letech vydobyl značný respekt na Západě i v Sovětském svazu, kde se díky kontaktům na festival soudobé hudby Varšavský podzim stal vedle pobaltských autorů hlavním poslem Západu,

tam zase zaujal příklonem k webernovské redukci tonality i zvuku. Dokonce sám Theodor W. Adorno ve své obdivné glose (1964) zmínil, že u Silvestrova cítí silnou potřebu vyjádřit sebe sama, zatím však bez odhodlání převzít podněty něčeho skutečně vlastního. K tomu došlo až počátkem 70. let, kdy se u něj objevuje dominance ticha, oproštěnosti a sporého výskytu jakkoli příznačných jevů. Podobně jako Schnittke přichází s nadčasovou fúzí typických projevů rozličných historických období, na rozdíl od něj však jakoby omylem, volným či náhodným vanutím ducha, nevědomí. Své pohnutky nevysvětluje racionálně, jako vědomě „správný“ krok, nýbrž jako intuitivní hnutí mysli, vědomě oproštěné od veškerých efektů, jež stimulují pozornost zkušeného posluchače.

Hudba Valentina Silvestrova se od té doby na první poslech může jevit jako naivistická, slabá, jako jakési nepřilíš výbojně úvahy o slohových charakteristikách jednotlivých období hudebních dějin. Ve skutečnosti je tento jeho postup sémanticky a esteticky radikální, ne však hudebně. Snaží se dosáhnout maximálního oproštění, a to s pomocí konceptu *zvěstovatele* (*Visnik*) zprostředkovávajícího kontakt s paralelním světem, který nezná plynutí času. Dalším posunem stejným směrem by u Silvestrova mohlo být snad jen absolutní ticho, k tomu se však neodhodlal a má k tomu zřejmě dobré důvody. Ticho se jako hudební skladba objevilo už před více než 120 lety a poté opakovaně, pokaždé jako výsledek zcela odlišných záměrů, nejseriózněji a nejdůsledněji asi v podání Johna Cage (1952). Silvestrovova cesta je unikátní, snad proto po ní nechce dojít tam, kam už dospěl kdekdo. Limitní spění k tichu a vědouce nicotě má v jeho podání svoje jedinečné kouzlo, navíc dává obrovský prostor interpretům k využití vlastních charismat a vytvoření působivých, nejednou mezních psychologických situací.

Silvestrov se v souvislosti se svojí tvorbou nevyhýbá ani v umělecké tvorbě tabuizovaným výrazům jako „slabá hudba“ nebo „kýč“, naopak s nimi pracuje se vši vážností a navíc bez ironie, na rozdíl od Schnittkeho, Satieho nebo třeba Milana Křížáka. **Kýčovitá hudba** (1977) v každé ze svých pěti částí pracuje s jedním typickým idiomem romantické klavírní hudby. Příliš je nerozvádí, ale npracuje s nimi ani repetitivně, spíše je předvádí a nasvěcuje z různých úhlů. O téměř třicet let později vznikají **Čtyři kusy** op. 2 (2006), to už jsou nejrůznější miniatury, drobnosti a bagately oblíbenou Silvestrovovou klavírní formou. Opět jako by šlo o studie (etudy!) romantických klavírních manýr, celistvých, idylických, ale vylišovaných v herbáři, detailních, suchých. O něco starší **Nostalgie** (2001) je zvukový konstrukt, překryv melodického unisona se znějícím klastrem. Permanentní pedalizace je jen minimálně protkána výměnami, přeznívání vytčených tónů je navíc i během nich nemálo, pedál má ovšem být sešpápnut vždy jen ze dvou třetin, což vnáší prvek náhody či nejistoty. Vzniká statický kontrapunkt, nehraný, znějící, stále se přesto měnící. Novinkou pro takřka všechny přítomné budou **Dva kusy** (2023) vzniknuvší letos v Berlíně, zatímco **Zvěstovatel-1996** (1996–1997) patří

k Silvestrovovým klíčovým dílům. Vznikalo během nemoci a úmrtí milované manželky Larisy Bondarenko (1943–1996), muzikoložky. Je úzce spojeno s osobností existenciálního filozofa, pianisty a matematika Jakova Semjonoviče Druskina (1902–1980), jenž byl sám žákem Nikolaje Losského (1870–1965), představitele ruské religiózní filozofie a průkopníka intuitivismu ve filozofii. Druskinův *visník*, zvěstovatel, je poslem z paralelního světa, který se od našeho liší absencí času, neplyne, existuje v kontextu věčnosti. (Českému čtenáři je mimochodem znám Jakovův bratr Michail, muzikolog a autor skvělé biografie Stravinského, 1975, česky 1981.) I rozličné mozartovské útržky jsou ve skladbě jakoby zvěčnělé, vytržené z formy a zavěšené do věčného depozitáře příkladů lidských výtvorů.

Skladatel **Johannes Brahms** (1833 Hamburk – 1897 Vídeň) je dnes jednou z hlavních stálic světových pódii, přesto nepůsobí jako vnějškově strhující a nadšenými posluchači vyhledávaný tak jako Beethoven, Wagner nebo Mahler. Jeho dílo v sobě nese zvláštní dilema: v kontextu dneška i v kontextu hudby 19. století působí asketicky, přesto byl pro svoji dobu radikální. Oprostil se od módních trendů hudebního romantismu, tolik převratných, a vycházel z toho, že vrcholný Beethoven je po formální stránce kulminační, médium hudby po něm není třeba nijak proměňovat, neboť vrcholné estetické prožitky přicházejí právě s čistou, absolutní hudbou, bez pomoci slovně formulovaných kontextů, programů či příběhů. Jako tvůrce okázale pohrdal i operou, vystačil si s písněmi a vokálními ansámblly. Přesto je „jeho“ oproštěný romantismus nosný, a to především v kontextu Vídně, kterou ovšem v 19. století postupně přestáváme chápat jako globální epicentrum hudebního vkusu.

Brahmsovými nejzávažnějšími díly jsou symfonie, orchestrální skladby, koncerty a *Německé requiem*, těch však je celkem kolem desítky. Statisticky je dalece převyšuje komorní hudba a především nejrůznější miniatury: sonáty, etudy, písně, sbory a klavírní skladby. Jejich porovnání se Silvestrovem přináší překvapivě nosné spojnice, v širším kontextu však i podobnost: hloubku prožitku rafinovanou po psychologické i intelektuální stránce, vycházející z vědomé tvůrčí askeze. Dnes nejprve zazní jeho dva pozdní klavírní cykly, i v rámci popsaného kontextu dosti intimní, osobní, lyrické, introspektivní, bez okázalé virtuosity. Převažují mezi nimi *intermezza*, tedy mezihry mezi něčím, co je závažnější, ve skutečnosti ale mezi dalšími a dalšími mezihrami. Sled nálad, které jsou jen tak mimochodem. **Šest kusů** op. 118 je předposledním Brahmsovým klavírním opusem, věnovaným Cláře Schumannové, Brahmsově blízké přítelkyni a citové múze. Jako nejslavnější je z cyklu uváděno druhé *intermezzo* a romance, celek je nicméně skvěle vyvážený, s gradacními momenty v prvním a především posledním *intermezzu* a s baladou v úloze scherza. Vznikly během letní dovolené v Bad Ischlu, na stejném místě, kde o rok dříve vznikl předchozí opus 117, **Tři intermezza**. Ta mají ještě lyričtější charakter a jde o jakési ukolébavky. Všechny jsou psány v andante a oproštěné jsou i po technické stránce.

Brahms sám dlouho nevěděl, do jaké formy tyto kusy zařadit, název *intermezza* nakonec znamená zařazení do příhrádky „nevím“. Dřívější **Dvě rapsodie** (1879) jsou opět dovolenkovou kratochvílí, tentokrát z Pörschachu. I zde se dlouze rozhodovalo o formě. Na přání adresátky věnování („Paní Alžbětě von Herzogenberg“), pianistky, skladatelky a filantropky, změnil Brahms původní obecné zařazení jako klavírní kusy i později zvažovaná *capriccia* na rapsodie. Oproti oběma předchozím cyklům se jedná o mnohem hybnější a celkově zvučnější dvojici, patřičně gradující, virtuosnější, poskytující velkolepý závěr tohoto spíše hloubavého večera. Navzdory překvapivě banálnímu zakončení – ztišení do pianissima a dva fortissimo akordy, dominanta a tónika. Bezpochyby se jedná o Ljubimovův záměr. Zkoušku, zda dokážeme zdánlivou trivialitu po dnešku vidět v celé její kráse a velkoleposti.

Jan Špaček

The pianist and music educator **Alexei Lubimov** (born 1944), who will celebrate his 80th birthday next year, is known for taking the less-travelled route and for not accepting limits to his work. This post-modern approach does not come across as radical in effect, but as a natural, parallel progression along varied paths. Lubimov received an outstanding education from two legends of the piano, Heinrich Neuhaus and Lev Naumov, at the Moscow Conservatory (1963–1968). His performances of early music were at first spirited, and later also historically informed; he became a pioneer in Russia of playing ancient instruments and reviving archaic musical techniques. At the same time, he also played the most radical works by the world's leading avant-garde composers.

Lubimov's style is strongly focused and charismatic, but his performances are not showy. He appears on the world's leading concert stages and is also a sought-after educator. Having previously been published by several labels, since 2003 he has recorded exclusively for ECM in Munich. His celebrated recitals often involve profound and detailed dialogues between seemingly unconnected composers. This evening's concert will epitomise his approach and includes performance on two different instruments.

Valentin Silvestrov (born 1937), a leading figure of contemporary Ukrainian culture, who under dramatic circumstances left his homeland ravaged by Russians and has been living in Berlin ever since, is one of the many 20th and 21st-century composers who first excelled in developing sophisticated techniques, but in advanced age found their desired profundity of expression elsewhere, in philosophical or spiritual meditations, to which music is more of an illustration – examples include Shostakovich, Pärt and Penderecki. Speaking about his works, Silvestrov does not eschew terms that are taboos in the art world, such as “weak music” and “kitsch” – rather, he works with them with all seriousness, and without irony.

For nearly everyone present, **Two Pieces** (2023), written in Berlin, will be new, while **The Messenger** (1996–1997), ranks among Silvestrov's key works. It was written during the illness and death of his beloved wife. The work is closely connected with the figure of the existential philosopher Yakov Druskin (1902–1980), whose *visnik* is a messenger from a parallel world that differs from ours by the absence of the flow of time; it exists in the context of eternity.

Johannes Brahms (1833–1897) is a composer whose works are frequently performed on the world's concert stages, even though they do not seem as outwardly thrilling and sought-after by enthusiastic audiences as those of Beethoven, Wagner or Mahler. Brahms's oeuvre entails a strange dilemma: in today's context as well as that of 19th-century music, it comes across as ascetic, yet in its time it was radical. Brahms's point of departure was that late Beethoven was the peak in terms of form, and that the supreme aesthetic experience is created by a pure, absolute music, without the aid of a context formulated in words.

Brahms's most weighty works are the symphonies, orchestral pieces, concerts and the *German Requiem*, totalling about a dozen pieces. Numerically they are far surpassed by the chamber music and especially by various miniatures: sonatas, etudes, songs, choruses and piano pieces. Their comparison with Silvestrov reveals surprising connections, and, in a broader context, also a similarity: a depth of experience, refined both psychologically and intellectually, and based on a conscious creative asceticism.

Jan Špaček

Závěrečný koncert – Partnerská Poznaň

© Antoni Hoffmann

22. 10. 2023

19.00

Janáčkovo divadlo

KRZYSZTOF PENDERECKI

Tři kusy ve starém slohu (Trzy utwory w dawnym stylu)

Three Pieces in Baroque Style

1. Aria - Lento
2. Menuetto I
3. Menuetto II

Adagietto z opery / from the opera *Raj utracony* (Ztracený ráj / Paradise Lost)

Violový koncert / Viola Concerto

1. Lento
2. Vivace
3. Tempo I (Lento)
4. Vivo
5. Lento (Tempo I)

VÍTĚZSLAVA KAPRÁLOVÁ

Suita rustica pro orchestr op. 19 / **Suita rustica** for orchestra, Op. 19

1. Allegro rustico
2. Lento - Vivo - Lento
3. Allegro ma non troppo

KAROL SZYMANOWSKI

Houslový koncert č. 2 op. 61 / **Violin Concerto No. 2**, Op. 61

1. Moderato - Molto tranquillo
2. Andantino sostenuto
3. Allegramente - Molto energico
4. Andantino - Molto tranquillo

Milan Paľa viola, housle / viola, violin

Poznaňská filharmonie / Filharmonia Poznańska

Łukasz Borowicz dirigent / conductor

Koncert se koná za podpory Polského institutu v Praze a města Poznaň.

The concert is supported by the Polish Institute in Prague and the City of Poznań.

POZnaň*

Na závěrečném koncertě Moravského podzimu vystoupí filharmonie z dalšího (vedle lipského Symfonického orchestru Středoněmeckého rozhlasu) partnerského města moravské metropole, z polské Poznaň. Program připomene nedožitá devadesátiny Krzysztofa Pendereckého, jednoho z nejvýznamnějších tvůrců polské a potažmo světové hudby druhé poloviny 20. století.

Za zdroji pravdy, svobody a tradice

Teprve delší časový odstup ukáže, zda **Krzysztof Penderecki** (1933–2020) vstoupí do hudebních dějin jako Beethoven přelomu tisíciletí, rozhodně už teď je však jasné, že mezi skladateli z generace narozené vesměs ve 20. a 30. letech, kteří vtiskli charakteristickou podobu hudbě sklonku 20. století, mu náleží jedna z nejpřednějších pozic. Obohatil hudební slovník o nekonvenční zvuky, volil emocionálně působivé vyjadřovací prostředky, vědomě do své hudby zahrnoval duchovní, sociální a politický rozměr. Vnitřním korektorem mu byla pravdivost, zpětnou vazbou správně zvolené cesty často nelibost – publika („každé ‚búúú‘ je pro mě motivací,“ říkával), církev, establishmentu. Jeho skladatelský odkaz zahrnuje pět oper, osm symfonií, instrumentální koncerty, skladby orchestrální i komorní a řadu vokálních děl převážně na duchovní texty. Svou stopu zanechal i v žánrech scénické a filmové hudby. Ve **Třech kusech ve starém slohu** předchází dvěma menuetům z kultovního filmu Wojciecha Jerzyho Hase *Rukopis nalezený v Zaragoze* (1963) árie původně zkomponovaná pro umělecký dokument Zbigniewa Bochenka *Passacaglia pro Zikmundovu kapli* (1966). Z tří vět skladby je zejména tato árie svědectvím, že z návratů do hudební minulosti těžil Penderecki mnohem víc nežli jen stylové nebo kompozičně-technické inspirace. Některé jeho skladby nebo jejich části – s výjimkou děl z modernistického období – připouštějí různé instrumentální verze nebo provozování vně původních cyklů. Árie žije na koncertních pódiih též v aranžmá pro dechové kvinteto, pro klavír sólo a podobně a její vokální (sborovou) verzi použil Alain Resnais ve filmu *Je t'aime, je t'aime* (1968).

Adagietto je původně sice spjata s Pendereckého operou *Ztracený ráj* (1976), avšak běžně je provozováno samostatně. Zrodilo se z jediného motivu, který skladatel podle svých vlastních slov „nemohl dostat z hlavy“. Hudba *Adagietta* je začleněna do druhého dějství, kde se na několik minut zastavuje děj a evokuje atmosféru první milostné noci v Rájské zahradě. Jemný, elegický charakter odkazuje k mýtické nevinosti, v podtextu se klubou dramata budoucích činů a věků. *Adagietto* rychle zdomácnělo v koncertním orchestrálním repertoáru, v roce 2006 vypracoval skladatel verzi pro anglický roh a smyčcový orchestr.

Z rodu děl fungujících v různých verzích je i **Koncert pro violu a orchestr** (1983). Penderecki měl obzvláštní zálibu ve smyčcových nástrojích – než se rozhodl pro profesní dráhu skladatele, hrál na housle. *Violový koncert* zkomponoval na objednávku venezuelské vlády k oslavám 200. výročí narození Simóna Bolívara (Penderecki v té době stál svou hudbou otevřeně na straně polského hnutí Solidarita, jemuž šlo o totéž jako venezuelskému El Libertadorovi – o osvobození z cizí nadvlády). Převážně tonálním materiálem spadá koncert do Pendereckého neoromantického období, má přehlednou, více méně sonátovou formu a velmi dramatický obsah. Po sólistovi žádá jak vyspělou techniku, tak i krajní výrazové nasazení. Tklivou, ponurou atmosféru díla (skladatel ho

původně opatřil titulem *Elegie*) předznamenává sekundový „vzdech“, jímž nastupuje sólová viola v úvodu bez podpory orchestru a k němuž se hudba přes kontrastní části druhou a čtvrtou průběžně vrací. Sólové a orchestrální vstupy jsou vyvážené, ke zvýraznění neklidu a dramatickosti přispívá metrická uvolněnost, v sólovém partu místy dovedená až k eliminaci taktových čar. Dílo sice nakonec, jak se s Pendereckého skladbami stávalo, tak úplně nesplnilo očekávání zadavatelů, nicméně záhy se zařadilo mezi nejhranější díla svého druhu z 20. století vedle violových koncertů Paula Hindemitha, Bély Bartóka a Bohuslava Martinů. Na premiéře v Caracasu 24. července 1983 hrál sólový part José Vasques, dirigoval Eduardo Ran. Penderecki téměř okamžitě vypracoval další verze („...i když píšu pro definovaný nástroj, píšu také „nad“ tento nástroj“). Oddaným interpretem skladby se stal Grigorij Žislin, který v roce 1985 představil verzi pro violu a 13 sólových smyčců a tři perkusionisty (bez dechů). Následovaly verze pro violoncello (1989) a pro klarinet (1995).

Když po úspěchu své *Vojenské symfoniety* na festivalu Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu v Londýně dostala **Vítězslava Kaprálová** (1915–1940) od londýnské pobočky vydavatelství Universal Edition objednávku na suitu na motivy českých písní, bylo jí pouhých třiaadvacet let. Měla dobře nakročeno, ***Suita rustica*** (1938) byla jejím 19. číslovaným opusem a po ní stihla vytvořit nebo rozpracovat ještě téměř dvacet dalších skladeb. Zadání skladatelce skvěle vyhovovalo – originalitu invence jí zaručila melodika a rytmika lidových písní její rodné země, stylisticky se mohla dále rozvíjet pod vlivem ikonického hlasu dobové hudební moderny, jímž byl Igor Stravinskij. *Suita* má tři věty, v každé jsou použity dvě lidové písně kontrastního charakteru. V první větě jsou to *Přeletěl slaviček cez javorníček* a *Čiaže je to rolička nezoraná*, v druhé *Měla jsem holúbka* a *Furiant* a ve třetí *Ešče mě nemáš* a *Vysoko zornička*. Práce na skladbě autorku zjevně těšila, modernímu zacházení s lidovou písní se přiučila u Bohuslava Martinů, v úspornosti v použití kompozičních prostředků a nápadité instrumentaci je znát vliv Stravinského baletu *Petruška*, jímž se dlouhodobě zabývala. V druhé větě jsou slyšet smetanovské a dvořákovské ohlasy. „Živá, krásná, temperamentní a milá,“ napsal o *Suitě* muzikolog a životopisec Vítězslavy Kaprálové Jiří Macek. Původně měla premiéru *Suity* v Londýně řídit sama autorka, k tomu však nakonec nedošlo a první provedení se uskutečnilo v Brněnském rozhlasu 16. dubna 1939 za řízení Břetislava Bakaly. *Suitu rusticu* věnovala skladatelka hudebnímu publicistovi Otakarů Šourkovi jako výraz vděku za jeho pomoc při prodloužení stipendia, díky němuž mohla pokračovat ve studiu na pařížské École normale. O zvěčnění *Suity* na zvukové nosičce se postarala Filharmonie Brno s dirigenty Jiřím Pinkasem (Supraphon 1975) a Olgou Pavlů (Radioservis 2016) a Symfonický orchestr českého rozhlasu s Marko Ivanovičem.

Polský skladatel **Karol Szymanowski** (1882–1937) se narodil v obci Tymošovka v Čerkaské oblasti na Ukrajině (kam se až do svých čtyřiceti let vracel) a po bolševické revoluci se jeho rodina

odstěhovala do Varšavy. Svůj hudební jazyk si tříbil postupně pod vlivem hudby Fryderyka Chopina, Richarda Strausse, impresionistů i expresionistů, až si nakonec vytvořil svůj osobní styl, podle něhož je jeho autorství rozpoznatelné během prvních taktů. Do jeho posledního, „národního“ období, během něhož skladatel čerpal hojně inspiraci z folkloru horských regionů Kurpie a Podhalí, spadá i jeho **Druhý houslový koncert**. Dílo je plodem dlouholeté umělecké spolupráce skladatele a Pawla Kochaňského, houslového virtuosa, pro něhož Szymanowski zkomponoval už *Houslovou sonátu* op. 9 (1904) a *První houslový koncert* op. 35 (1916). Žádost o nový koncert zastihla Szymanowského v plném tvůrčím rozletu. Koncert vytvořil bezprostředně po *Čtvrté symfonii* a v září 1932 napsal příteli: „Pawel mi nedal pokoj a celý houslový koncert ze mě prostě vymáčkł. Napsal jsem to za necelé čtyři týdny, takže si dokážeš představit, jak jsem musel pracovat a jak velmi jsem unavený.“

Druhý houslový koncert je oproti *Prvnímu* stylisticky mnohem odměřenější, střídmější a méně citově rozervaný. Chromatika ustupuje diatonice a modální přehlednosti, pozornost poutá virtuozita prýšticí z potěšení z artistní hry a dobře rozpoznatelné a sledovatelné melodické motivy. Ve skladbě nejsou přímé citace folklorních zdrojů – spíš, podobně jako Stravinskij nebo Bartók – Szymanowski generuje vlastní „imaginární folklor“. Sólový part je místy kořeněn interpretačními manýrami lidových houslistů z polské Vysočiny. Romantizující rapsodičnost si koncert uchovává ve formě: navzdory rozčlenění do čtyř hlavních částí je míněn jako jednovětý celek s kadencí oddělující druhou a třetí část (pojetí uplatněné už v *Prvním houslovém koncertu*, ve *Třetí symfonii* a v *Klavírní sonátě* č. 3). Obvykle se hrává původní Kochaňského kadence, někteří sólisté vkládají svou vlastní. Pro skladatele i prvního interpreta byl *Houslový koncert* č. 2 labutí písní. Slavný houslista jej premiéroval s Varšavskou filharmonií pod vedením Grzegorze Fitelberga 6. října 1933 a bylo to jeho poslední vystoupení – zemřel 12. ledna 1934. Při odevzdání partitury k vydání Szymanowski, hluboce dojatý smrtí svého přítele, přidal následující věnování: „A la memoire du Grand Musicien, mon cher et inoubliable Ami, Paul Kochański“ (Památce velkého hudebníka, mého milého a nezapomenutelného přítele, Pawła Kochaňského). A pro Szymanowského byl tento koncert posledním velkým symfonickým dílem, které zkomponoval před svou smrtí. Koncert je dnes součástí kmenového repertoáru mnoha vynikajících interpretů.

Wanda Dobrowská

Milan Paľa

Milan Paľa

Milan Paľa, původem slovenský houslista žijící v Brně a jedna z nejvýraznějších postav dnešní hudební scény, je typem erudovaného a přemýšlivého interpreta, který jde vlastní cestou. Zatímco jiní hudebníci staví kariéru na několika skladbách, on studuje stále nová díla. Neuvažuje přitom v zavádějících kategoriích „velikáni“ a „kleinmeistři“ – všem skladatelům přisuzuje stejné právo na to, aby jejich hudba zněla, přistupuje k nim s pokorou a odhodláním prokázat účín jejich tvůrčích výpovědí.

Zásadní vliv na formování Paľova hudebního projevu měla spolupráce se skladateli, která vyústila ve vznik množství skladeb „šitých“ mu na míru. Jeden z největších impulsů mu dodal umělecký kontakt s významným francouzským varhaníkem a skladatelem Jeanem Guillou. Dnes je Milan Paľa vyhledávaným interpretem nových děl, který má za sebou velké množství premiér skladatelů světových (mj. Guillou, Dusapin, Tüür, Kõrvits, Sirodeau), českých a slovenských (Emmert, Iršai, Lejava, Demoč, Kmiřová ad.).

Přestože je jeho repertoár značně široký a zasahuje do všech období od baroka po současnost, jeho doménou zůstává hudba 20. a 21. století, kterou prezentuje na prestižních pódii. V posledních letech vystoupil na festivalech ISCM World New Music Days, Muzički Biennale Zagreb, Pražské jaro, Hudební fórum Hradec Králové či bratislavský Melos-Étos, v sálech jako Großes Festspielhaus v Salcburku, Narodowe Forum Muzyki ve Vratislavi nebo Saarländische Staatstheater; spolu s orchestry jako Filharmonie Brno, Symfonický orchestr hl. m. Prahy FOK či Slovenská filharmonia pod taktovkou dirigentů jako Dennis Russell Davies, Alexander Liebreich, Case Scaglione, Pierre-André Valade, Jakub Hrůša, Juraj Valčuha nebo Marián Lejava uvedl houslové koncerty autorů jako Edward Elgar, Leoš Janáček, Béla Bartók, Karol Szymanowski, Erich Wolfgang Korngold, Alfred Schnittke, Harrison Birtwistle, Esa-Pekka Salonen či Pascal Dusapin. Zvláštní pozornost, kterou poslední jmenovanému skladateli Milan Paľa v současnosti věnuje (provedení kompletního díla pro housle včetně obou houslových koncertů), vyústila v novou skladbu, kterou pro něj Dusapin napsal a kterou Paľa premiéroval na Festival Messiaen au Pays de la Meije 2022.

Nebývale rozsáhlá, kvantitativně a obsahově unikátní je Paľova diskografie vydávaná na značce Pavlík Records. Zahrnuje sonáty pro housle (violu) sólo nebo s průvodem klavíru světových skladatelů (např. Beethoven, Brahms, Grieg, Bartók, Šostakovič), komplet šesti houslových sonát Mieczysława Weinberga, natočených živě na festivalu Moravský podzim 2019, houslové koncerty Albana Berga, Karola Szymanowského či Alfreda Schnittkeho. V době koronavirové pandemie a s ní související vynuceně omezené koncertní činnosti (2020/2021) Paľa vydal osm alb s hudbou Pascala Dusapina, Samuila Fajnbega, Valentina Bibika, Alfreda Schnittkeho, Leoše Janáčka, Adriána Demoče a Jany Kmiřové, z nichž většinu natočil se svou uměleckou a životní partnerkou, klavíristkou Katarínou Paľovou. Významné postavení v Paľově diskografii zaujímá nahrávka Bachových Sonát

a *partit* BWV 1001 – 1006. Za jedinečné počiny lze označit nahrávky kompletní slovenské tvorby pro sólové housle (*Violin Solo in the Works of Slovak Composers I–V*), projekt *Cantūs Moraviae*, zacílený na tvorbu pro sólové housle nebo violu moravských skladatelů, a album *Milano* se skladbami napsanými pro stejnojmenné pětistrunné housle z Ateliéru Bursík, obohacené o spodní violový registr. Milan Paľa hraje na housle Omayra z dílny Bronislava a Jana Bursíkových.

Více na www.milanpala.com

Poznaňská filharmonie

V 20. letech minulého století se hudbymilovní a vlastenecky smýšlející obyvatelé Poznaň, zvyklí na bohatý hudební život pod pruskou nadvládou, rozhodli založit – po vzoru velkých evropských center – filharmonii. Filharmonie v Poznani tenkrát ještě ani nebyla pořadatelskou institucí, ani nevlastnila budovu nebo sál, ale reprezentovala ambice svých zakladatelů. Naplnit je nebylo až tak těžké, protože od roku 1919 v Poznani fungovala Polská opera a disponovala orchestrem. Stačilo tedy rozšířit programovou nabídku o koncertně symfonický repertoár. Zpočátku se koncerty poznaňské filharmonie nekonaly moc často ani pravidelně, ale u publika měly úspěch.

Jako instituce vznikla **Poznaňská filharmonie** v roce 1947 z iniciativy všestranně hudebně vzdělaného právníka Tadeusze Szeligowského, jehož jméno nese ve svém plném názvu (Filharmonia Poznańska im. Tadeusza Szeligowskiego). Orchester patří mezi nejvýznamnější symfonická tělesa v Polsku, procestoval prakticky celou Evropu. U nás vystupoval například na Janáčkově máji nebo Smetanově Litomyšli. Poznaňská filharmonie je hlavním symfonickým protagonistou festivalu Poznańska Wiosna Muzyczna, vystupuje rovněž na festivalech Warszawska Jesień a Wratylavia Cantans a často uvádí premiéry skladeb současných polských i zahraničních autorů (jeden z nejnovějších projektů, s nímž orchestr podnikl počátkem roku 2020 turné po Německu a Francii, se jmenoval *Kompozytorzy na walizkach – Skladatelé na kufrech*). Od roku 1952 pravidelně doprovází finalisty Mezinárodní houslové soutěže Henryka Wieniawského v Poznani. Památnou událostí v historii orchestru bylo vystoupení před papežem Janem Pavlem II. ve Vatikánu. V plejádě dirigentů, kteří před orchestrem stáli, figurují i česká jména – Václav Smetáček nebo Zdeněk Mácal. Mezi desítkami úspěšných titulů, které Poznaňská filharmonie za dobu své existence pořídila, vyniká premiérová nahrávka oratoria *Quo vadis* od Felixe Nowowiejského oceněná v roce 2018 jednou z nejprestižnějších světových cen – International Classical Music Award. Domovskou koncertní scénou Poznaňské filharmonie je aula Univerzity Adama Mickiewicze vyhlášená svými mimořádnými akustickými vlastnostmi a krásnou novorenesanční architekturou.

Lukasz Borowicz © Katarzyna Zaleska

Lukasz Borowicz

Lukasz Borowicz přijíždí na festival Moravský podzim jako mezinárodně uznávaný operní a koncertní dirigent. Ve svém rodišti Varšavě absolvoval obor dirigování na Hudební akademii Fryderyka Chopina a získal doktorát pod vedením Antoniho Wita. Jako operní dirigent debutoval v říjnu 2006 ve varšavské Národní opeře (*Don Giovanni*), kam se pravidelně vrací. Hudebním nastudováním se podílel rovněž na operních inscenacích v Krakovské opeře, ve Velkém divadle v Lodži, v Polské královské opeře nebo v opeře ABAO v Bilbau. Poté, co v roce 2010 uvedl Dvořákovu *Rusalku* v Lodži, se ujal jejího hudebního nastudování také v Národním divadle v Praze v roce 2017. V říjnu

2018 se představil jako první polský dirigent v historii pařížské opery, když v Opeře Bastille připravil k premiéře Meyerbeerovy *Hugenoty*. Krátce na to (v prosinci 2019) dirigoval premiéru *Halky* od Stanisława Moniuszka v Theater an der Wien. V březnu 2022 nastudoval Janáčkův *Zápisník zmizelého* a Fallovu *Čarodějnou lásku* pro štrasburský operní dům Opéra national du Rhin.

Dirigoval většinu velkých evropských orchestrů (London Philharmonic Orchestra, BBC Scottish Symphony Orchestra, Konzerthausorchester Berlin, rozhlasové orchestry v Hannoveru, Lipsku a Stuttgartu aj.). Stanul na dirigentském stupínku před Symfonickým orchestrem hl. m. Prahy FOK, PKF – Prague Philharmonia, Janáčkovou filharmonií Ostrava, Filharmonií Bohuslava Martinů Zlín, dirigoval většinu polských orchestrů. Svě nahrávací aktivity cílí k popularizaci polské hudební kultury, nahrál všechny houslové koncerty Grażyny Bacewicz (se sólistkou Joannou Kurkovicz) a kompletní soubor symfonických děl Andrzeje Panufnika (s Polským rozhlasovým orchestrem a Konzerthausorchester Berlin). Jeho diskografie obsahuje více než 110 titulů, čtyři z nich získaly cenu Diapason d'Or.

V letech 2007–2015 byl Łukasz Borowicz uměleckým šéfem Polského rozhlasového orchestru a v letech 2006–2021 byl prvním hostujícím dirigentem Poznaňské filharmonie, jejímž je od sezony 2021/2022 šéfdirigentem a hudebním ředitelem. Současně působí jako první hostující dirigent Krakovské filharmonie a vede třídu dirigování na Hudební akademii Krzysztofa Pendereckého v Krakově.

Více na www.lukaszborowicz.com

Appearing at the final concert of Moravian Autumn will be the philharmonic orchestra of another city (the other being Leipzig and its MDR-Sinfonieorchester) with which the metropolis of Moravia is partnered: Poznań in Poland. The programme commemorates the 90th anniversary of the birth of Krzysztof Penderecki, one of the leading figures in Polish and, indeed, world music of the second half of the 20th century.

“Contemporary composers can no longer write nice melodies,” was how the director of PWM, the Polish music publisher, teased the dyed-in-the-wool avant-gardists of the 1960s, including Henryk Górecki and **Krzysztof Penderecki** (1933–2020). Both soon proved that they certainly could write beautiful melodies, in works they coincidentally both gave the same title – **Three Pieces in Old Style**. While Górecki's was a direct response to the friendly provocation, Penderecki's was ex-

tracted from his film scores for Zbigniew Bochenek's *A Passacaglia to the Sigismund Chapel* (1966) and Wojciech Jerzy Has's *The Saragossa Manuscript* (1963), in which the old music style was related to the content of the films.

In the second act of Penderecki's opera *Paradise Lost* (1976), the action stops for several minutes and we hear music evoking the atmosphere of the first night of love in the Garden of Paradise. The composer later recast this as an independent piece, **Adagietto**, which was soon adopted into the concert repertoires of many orchestras. Originally titled *Elegy*, the **Concerto for Viola and Orchestra** (1983) was written to celebrate the 200th anniversary of the birth of Simón Bolívar. The musical language of the work is already unmistakably neo-Romantic: the concerto is written in a style to which the composer remained faithful until the end of his life, retaining the emotional expression of techniques used in both old and new music.

Vítězslava Kaprálová (1915–1940) composed her **Suita rustica** on commission from the London branch of Universal Edition publishers following the success of her *Military Sinfonietta* at the London festival of the International Society for Contemporary Music. Each of the suite's three movements is a treatment of two folk songs. The work is a product of Kaprálová's original musical imagination; she was enchanted by the music of Igor Stravinsky and Bohuslav Martinů, and in the second part we hear echoes of Smetana and Dvořák.

Karol Szymanowski (1882–1937) wrote the solo part of his **Second Violin Concerto** in collaboration with the celebrated virtuoso Paweł Kochański, for whom the premiere was his last performance (and for Szymanowski this was the last major symphonic work that he composed before his death). Cast in a single movement, the concerto is enlivened particularly in the solo part by stylised performance mannerisms of folk violinists from the Polish regions.

An authority on 20th and 21st century violin and viola music, **Milan Paľa** has premiered a number of new works by composers such as Jean Guillou, Jevgenij Iršai, František Emmert, Marián Lejava and Erkki-Sven Tüür. For his extensive discography he created an anthology of Slovak music for solo violin, and his recordings of concertos by Karol Szymanowski and Alban Berg brought him international recognition. He is introducing audiences to the music of composer from the Central and East European regions.

Wanda Dobrovská

{52}

Mezinárodní
hudební festival

NEW WORLD OF MORAVIAN AUTUMN

Filharmonie
Brno Philharmonic

Nový svět Moravského podzimu

19. – 21. 10. 2023

NOVÝ SVĚT MORAVSKÉHO PODZIMU

2. ročník festivalového projektu studentů a studentek JAMU

projekt studentů a studentek Hudební fakulty JAMU

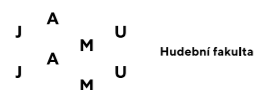
dramaturgie **Adéla Spurná, David Paša, Aneta Kubů, Josef Paik, Martin Janda**koordinace **Zuzana Palaniyappan**

Festival Nový svět Moravského podzimu měl svou slavnou premiéru před dvěma roky. Zrodil se z iniciativy tří tehdejších studentek Katedry hudební produkce JAMU: Kataríny Kandrikové, Elišky Kratěnové a Emy Tresové, které byly podepsány pod nápaditou dramaturgií čtyř „novosvětských“ koncertů, nad níž strávily dlouhé měsíce v rámci výuky předmětu praktická dramaturgie (i mimo ni). Objevovaly pro sebe skladby, uvažovaly o jejich interpretech, hledaly programové souvislosti, zároveň s noblesou překonávaly překážky, které dramaturgie i organizace festivalu vždy nutně přináší. Jejich úsilí přineslo své plody – Nový svět se nadmíru povedl, početnému publiku nabídl jedinečné hudební zážitky a dramaturgyním (vedle úlevy, radosti a nových zkušeností) dodal ujištění, že úkol zvládly na jedničku s hvězdičkou.

Tím to mohlo skončit, původně se totiž o Novém světě uvažovalo jako o jednorázovém projektu. Ale... Do předmětu praktická dramaturgie se následně přihlásili další studenti, tentokrát hudebníci, kteří přijali výzvu a pilně začali pracovat na dramaturgii druhého ročníku. Bcisté Adéla Spurná a David Paša, fagotisté Aneta Kubů a Josef Paik a multimediální skladatel Martin Janda nachystali atraktivní a dramaturgicky promyšlené programy, ve kterých proloupli svá oborová zaměření s novými poznatky. Nový svět žije dál, znovu láká na neopakovatelné koncerty, dokazuje vyspělost a kreativitu studentů a v neposlední řadě posiluje vazbu mezi Filharmonii Brno (pořadatelkou Moravského podzimu) a JAMU. Je na co se těšit!

Vítězslav Mikeš

dramaturg Moravského podzimu a vyučující předmětu praktická dramaturgie na JAMU

Festival se koná ve spolupráci s JAMU.

19–21 Oct 2023

NEW WORLD OF MORAVIAN AUTUMN

Second year of the festival's JAMU student project

A project of students from the Department of Music Management of the Janáček Academy of Performing Arts (JAMU)

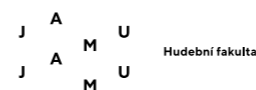
Programming **Adéla Spurná, David Paša, Aneta Kubů, Josef Paik, Martin Janda**Coordination **Zuzana Palaniyappan**

The New World of Moravian Autumn festival, which had its première two years ago, was the initiative of Katarína Kandriková, Eliška Kratěnová and Ema Tresová, three students at JAMU's Department of Music Management. Over many months, they devised inventive programmes for three concerts as part of their course in practical musical programming – they discovered new works; thought about their possible performers; sought connections between the pieces; and gracefully overcame the obstacles inherent in programming and organising a music festival. Their efforts bore fruit: New World was very successful, offered unique musical experiences to its numerous audiences and confirmed that the students were capable of A+ performance.

This could have been the end, as New World was initially considered a one-off project. However, five of the students' successors on the JAMU course – this time they were musicians – took up the challenge of keeping it going and worked hard on a programme for New World's second year. The percussionists Adéla Spurná and David Paša, the bassoonists Aneta Kubů and Josef Paik and the multimedia composer Martin Janda devised attractive and ingenious programmes, in which they linked their disciplinary interests with new knowledge. Now New World lives on, attracts audiences to concerts they could not experience elsewhere, showcases the maturity and creativity of the organising students and, last but not least, strengthens the ties between Filharmonie Brno and JAMU. There is much to look forward to!

Vítězslav Mikeš

Programmer of Moravian Autumn and lecturer in practical musical programming at JAMU

The New World project is managed in cooperation with JAMU.

ČT **19. 10. 2023**, 19:00, foyer Besedního domu, nádvoří Pražákova paláce, půdní prostory
Besedního domu

MEZI NEBEM A ZEMÍ

CARL NIELSEN

Dechový kvintet op. 43

HENRI TOMASI

Concert champêtre (Venkovský koncert) pro hoboj, klarinet a fagot

BOHUSLAV MARTINŮ

Kuchyňská revue, koncertní provedení baletu o jednom dějství H 161

MARTIN JANDA

Cagetí

studenti a pedagogové **Hudební fakulty JAMU**

THU **19 Oct 2023**, 7:00pm, Besední dům (foyer, attic), Pražákův palác (courtyard)

BETWEEN HEAVEN AND EARTH

CARL NIELSEN

Wind Quintet, Op. 43

HENRI TOMASI

Concert champêtre, (Rural concerto) for oboe, clarinet and bassoon

BOHUSLAV MARTINŮ

The Kitchen Revue, concert performance of the ballet in one act H 161

MARTIN JANDA

Cagetí

students and teachers of the **JAMU Faculty of Music**

PÁ **20. 10. 2023**, 19:00, Divadlo na Orli

LIDSKÝ HLAS

BRUCE HAMILTON

Interzones pro vibrafon a zvukový pás
David Paša vibrafon

CASEY CANGELOSI

A Cool Garget pro tamburínu a zvukový pás
Adéla Spurná tamburína

GENE KOSINSKI, TIM BROSCIOUS

360 pro dva hráče na bicí nástroje
Lenka Titzová, David Paša bicí nástroje

ANDY AKIHO

to wAlk Or ruN in wEst harlem pro soubor bicích nástrojů
Percussion Ensemble JAMU

FRANCIS POULENC / arr. MARTIN OPRŠÁL

La Voix humaine (Lidský hlas) pro soprán a soubor bicích nástrojů
Jana Vondrů soprán

**Percussion Ensemble JAMU: Lenka Titzová, Martin Kučik, Filip Zázvorka,
David Paša, Jakub Kub, Adéla Spurná,
Anežka Nováková**
pedagogické vedení **Martin Opršál**

Dominik Gál klavír
dirigent **Patrik Červák**
režie **Zuzana Fischer**
light-design **Andrej Ferencz**

FRI **20 Oct 2023**, 7:00pm, Divadlo na Orli

THE HUMAN VOICE

BRUCE HAMILTON

Interzones for vibraphone and tape
David Paša vibraphone

CASEY CANGELOSI

A Cool Garget for tambourine and tape
Adéla Spurná tambourine

GENE KOSINSKI, TIM BROSCIOUS

360 for two percussion players
Lenka Titzová, David Paša percussion

ANDY AKIHO

to wAlk Or ruN in wEst harlem for percussion ensemble
Percussion Ensemble JAMU

FRANCIS POULENC / arr. MARTIN OPRŠÁL

La Voix humaine (The Human Voice) for soprano and percussion ensemble
Jana Vondrů soprano

**Percussion Ensemble JAMU: Lenka Titzová, Martin Kučik, Filip Zázvorka,
David Paša, Jakub Kub, Adéla Spurná,
Anežka Nováková**
pedagogical guidance **Martin Opršál**

Dominik Gál piano
conductor **Patrik Červák**
director **Zuzana Fischer**
light-design **Andrej Ferencz**

SO **21. 10. 2023**, 19:00, Besední dům

JANAČKŮV AKADEMICKÝ ORCHESTR

FRIGYES HIDAS

Koncert pro hoboj a orchestr

IGOR STRAVINSKIJ

Dances concertantes (Koncertantní tance)

AVNER DORMAN

Frozen in Time (Zamrzlý v čase), koncert pro bicí nástroje a orchestr (redukovaná verze)

Arseny Menkov hoboj

David Paša bicí nástroje

Janáčkův akademický orchestr

umělecký vedoucí a dirigent **Jakub Klecker**

SAT **21 Oct 2023**, 7:00pm, Besední dům

JANÁČEK ACADEMY ORCHESTRA

FRIGYES HIDA

Oboe Concerto

IGOR STRAVINSKY

Dances concertantes

AVNER DORMAN

Frozen in Time, concerto for percussion and orchestra (reduced version)

Arseny Menkov oboe

David Paša percussion

Janáček Academy Orchestra

artistic guidance and conductor **Jakub Klecker**

{52}

Mezinárodní
hudební festival

• •
• •
Filharmonie
Brno Philharmonic

174

ACCOMPANYING PROGRAMME

Doprovodný program

175

PSÍ SVĚT

ÚT 3. 10., 19.00, CO.LABS, Kounicova 20

ONDŘEJ KYAS, PAVEL DRÁBEK

Psí svět, dětská opera

účinkují **žáci ZUŠ Veveří**

režie **Kateřina Křivánková**

balet **Gabriela Hrabalová**

scéna **Sylva Marková**

dirigent **Jan Bělohlávek**

Projekt, který vznikl u příležitosti výročí ZUŠ Veveří, dává žákům možnost uplatnit své dovednosti v přímé mezioborové spolupráci s profesionálními divadelníky a hudebníky. Hudebně-dramatické dílo bylo vytvořeno skladatelem Ondřejem Kyasem a libretistou Pavlem Drábekem přímo pro žáky ZUŠ Veveří (ve spolupráci se ZUŠ Orchidea). Veselý příběh špiónů Papouška a Želvičky, kteří jsou vysláni generálem Arcikočkou do psiho světa, je příběhem přátelství a boření hranic.

Vstupenky jsou k dostání v předprodeji Filharmonie Brno a na filharmonie-brno.cz.

DOG WORLD

TUE 3 Oct, 7:00pm, CO.LABS, Kounicova 20

ONDŘEJ KYAS, PAVEL DRÁBEK

Dog World, children's opera

performed by **pupils of ZUŠ Veveří**

directed by **Kateřina Křivánková**

ballet **Gabriela Hrabalová**

set design **Sylva Marková**

conductor **Jan Bělohlávek**

This project was created on the occasion of the anniversary of the ZUŠ Veveří and gives its pupils the opportunity to apply their skills in interdisciplinary cooperation with professional theatre and music artists. The operatic work was created by composer Ondřej Kyas and librettist Pavel Drábek specifically for the pupils of the ZUŠ Veveří (in cooperation with the ZUŠ Orchidea). The cheerful story of the spies Parrot and Turtle, who are sent by General Arch-Cat to the dog world, is a story of friendship and breaking down boundaries.

Tickets are available at the Filharmonie Brno Ticket Office and at filharmonie-brno.cz.

KVĚTOVANÝ KŮŇ

WORKSHOP PRO DĚTI, JEJICH RODIČE A UČITELE

SO 7. 10. 2023, 15:00–17:00, **Besední dům**

lektorské vedení **Aida Mujačić**

Melodie a název písně *Květovaný kůň* českého skladatele Karla Reinera na text básníka Norberta Frýda jsou východiskem pro workshop bosenské zpěvačky a klavíristky Aidy Mujačić, která účastníky povede k utvrzení, že i v dobách, jež zneuctvují základní hodnoty, vítězí lidskost. V klavírním dusotu hřiběte naplněného nezdolně bujarou vášní se zračí touha, naděje a cesta ke splnění snů.

Kontakt a rezervace: kristyna.drasilova@filharmonie-brno.cz

THE FLOWERED HORSE

WORKSHOP FOR CHILDREN, THEIR PARENTS AND TEACHERS

SAT 7 Oct 2023, 3:00–5:00pm, **Besední dům**

instructor **Aida Mujačić**

The melody and title of the song *Květovaný kůň* (The Flowered Horse) by Czech composer Karel Reiner, set to a text by poet Norbert Frýd, are the starting point for a workshop by Bosnian singer and pianist Aida Mujačić, which will lead participants to affirm that even in times that dishonour basic values, humanity triumphs. In the gallop of a colt filled with relentlessly exuberant passion, there is longing, hope and a path to the fulfilment of dreams.

Contact and reservations:

kristyna.drasilova@filharmonie-brno.cz

57. MEZINÁRODNÍ HUDEBNĚVĚDNÉ KOLOKVIUM BRNO

NOVÉ CESTY OPERY

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, areál Arne Nováka 1, budova C, Brno
Stream na platformách Ústavu hudební vědy a na musicanongrata.cz
PO 9. - ÚT 10. října 2023

57. ročník mezinárodního hudebněvědného kolokvia Brno se zaměří na avantgardní operu první poloviny 20. století s akcentem na české a německé skladatele, kteří tvořili na pozadí společenských a politických událostí první Československé republiky (Schulhoff, Ullmann, Burian, Hába, Weinberger a další). Mimo jiné přiblíží přesahy meziválečné opery do oblasti jazzu a nových médií. Přednášky na toto téma prezentované 9. října budou společně s obecným tématem „entartete Musik“, tj. hudby označené nacionálními socialisty jako zdegenerované a nežádoucí, rozvedeny o den později v diskusním panelu, jehož se zúčastní světové osobnosti z řad muzikologů, výkonných umělců, intendantů předních evropských operních scén, nakladatelů a médií.

Kolokvium doprovodí koncert Brno Contemporary Orchestra 11. října v Cabaret des Péchés v Brně.

Akce se koná v koprodukcii FF MU, Opery Národního divadla a Státní opery v rámci projektu Musica non grata za finanční podpory Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze.

Více na

musicanongrata.cz
music.phil.muni.cz/mmk

57TH INTERNATIONAL MUSICOLOGY COLLOQUIUM BRNO

NEW PATHS IN OPERA

Faculty of Arts, Masaryk University, Arne Novák Complex 1, Building C, Brno
Live stream on the platforms of the Musicology Institute and musicanongrata.cz
MON 9 - TUE 10 October 2023

The 57th edition of the International Musicology Colloquium Brno will centre on avant-garde opera of the first half of the 20th century, accentuating Czech and German composers who lived and worked against the backdrop of the social and political events in the First Czechoslovak Republic (Schulhoff, Ullmann, Burian, Hába, Weinberger and others). It will pay special attention to interwar opera's overreach into jazz and new media. Along with the overarching theme of "Entartete Musik" (Degenerate Music), a label applied in the 1930s by the government of Nazi Germany to forms considered decadent, this topic will be the focus of lectures given on 9 October, detailed the next day in a panel discussion featuring renowned musicologists, performing artists, directors of major European opera houses, as well as publishers and the media.

The lectures will be accompanied with a concert of the Brno Contemporary Orchestra at the Cabaret des Péchés in Brno on 11 October.

The colloquium has been organised by the Faculty of Arts of Masaryk University and the National Theatre Opera and the State Opera in Prague as part of the Musica non grata project, with financial support from the Embassy of the Federal Republic of Germany in Prague.

More information at

musicanongrata.cz
music.phil.muni.cz/mmk

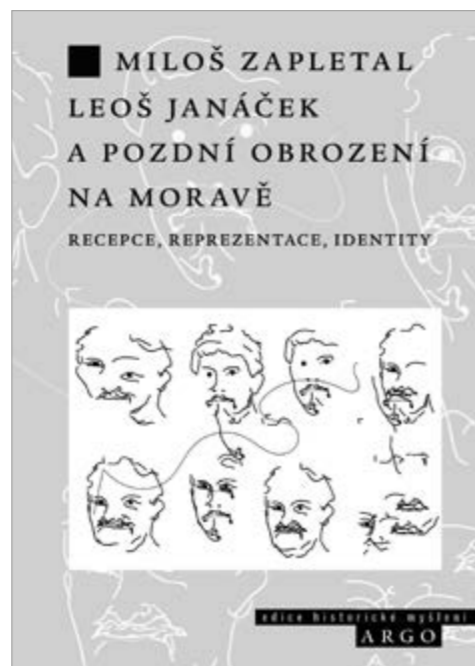
LEOŠ JANÁČEK A POZDNÍ OBROZENÍ NA MORAVĚ

PREZENTACE KNIHY

ÚT 10. 10. 2023, 18:00, Klafé, Klácelova 1a

Jak se stal Janáček Janáčkem? Přesněji řečeno: jak se z LEO Janáčka, talentovaného, avšak neznámého fundatisty augustiniánského kláštera, stal onen LEV Janáček, vůdčí postava české kultury na Moravě? Na tuto otázku se snaží odpovědět kniha *Leoš Janáček a pozdní obrození na Moravě*, kterou letos vydalo nakladatelství Argo. Obsáhlou a fundovanou publikaci představí její autor, muzikolog Miloš Zapletal.

Prezentace knihy předchází koncertu **Smutek utek?!** v kostele sv. Augustina od 19:30 (více na str. 90)

Vstup zdarma

LEOŠ JANÁČEK AND THE LATE REVIVAL IN MORAVIA

BOOK PRESENTATION

TUE 10 Oct 2023, 6:00pm, Klafé, Klácelova 1a

How did Janáček become Janáček? More precisely: how did LEO Janáček, the talented but unknown boy from the Augustinian Monastery foundation, become LEV Janáček, the leading figure of Czech culture in Moravia? The book *Leoš Janáček and the Late Revival in Moravia*, published this year by Argo, tries to give an answer this question. This comprehensive and informed publication will be presented by the author, musicologist Miloš Zapletal.

The book presentation precedes the concert **Smutek utek?!** at St. Augustine's Church at 7:30pm (more on page 90).

Free entry

ANTOINE REICHA

PREZENTACE KNIHY

ČT **12. 10. 2023**, 17:30, **Besední dům** (ředitelský salonek)

Kniha *Antoine Reicha. Actes des rencontres organisées à l'occasion du 250e anniversaire de sa naissance* (Antonín Rejcha. Sborník ze setkání pořádaných u příležitosti 250. výročí jeho narození), kterou pro OLMS Verlag k vydání editorsky připravili Hervé Audéon, Jana Franková a Herbert Schneider, sdružuje patnáct studií vycházejících z konferencí uspořádaných ve Francii a v České republice u příležitosti 250. výročí narození Antonína Rejchy (1770–1836). Přináší nejnovější výsledky výzkumu skladatelova hudebního i hudebně-teoretického díla, stejně jako jeho myšlenek a recepce jeho odkazu. Vytváří tak nový pohled na stále málo známé rané 19. století, jež však dalo vzniknout mnoha velkým skladatelům jako Hector Berlioz, Franz Liszt nebo César Franck, kteří všichni byli také Rejchovými žáky. Knihu představí **Jana Franková** a **Hervé Audéon**.

Prezentace předchází koncertu **Sólo pro skleněnou harmoniku** v Besedním domě v 19:00 (více na str. 98)

Ve spolupráci s Moravskou
zemskou knihovnou

Vstup zdarma

ANTOINE REICHA

BOOK PRESENTATION

THU **12 Oct 2023**, 5:30pm, **Besední dům** (Lounge)

The volume *Antoine Reicha. Actes des rencontres organisées à l'occasion du 250e anniversaire de sa naissance* (Antonín Rejcha. Proceedings of the meetings organised on the occasion of his 250th birthday), edited by Hervé Audéon, Jana Franková and Herbert Schneider for OLMS Verlag, contains fifteen contributions from three meetings organised on the occasion of the 250th anniversary of Antonín Rejcha (1770–1836), in France and in Czech Republic. It provides an overview of the most advanced research concerning the musician's musical and theoretical work, his thinking and his reception, and draws up a new approach to the early 19th century, which is still little known and during which many great composers were trained – including Hector Berlioz, Franz Liszt and César Franck, who were all among Rejcha's many pupils. The book will be presented by **Jana Franková** and **Hervé Audéon**.

The presentation precedes the concert **Solo for Glass Harmonica** in Besední dům at 7:00pm (more on page 98).

In cooperation with
Moravian Library

Free entry

POSLEDNÍ POHANSKÉ OBŘADY

SO 14. 10. 2023, 21:00, **českobratrský evangelický chrám J. A. Komenského**
(Červený kostel)

BRONIUS KUTAVIČIUS

Sonáta „Ad patres“ pro varhany
Poslední pohanské obřady, oratorium

Aneta Podracká Bendová soprán

Marek Paľa varhany

Kantiléna (sbor dětí a mládeže při Filharmonii Brno) a hosté
sbormistr **Michal Jančík**

Když v roce 2017 Moravský podzim uvedl oratorium *Poslední pohanské obřady* litevského skladatele Broniusa Kutavičiuse, psalo se o tomto koncertě jako o jedné z největších událostí celého ročníku festivalu. V roce 2021 Moravský podzim uvedl dílo mimořádně znovu, jako poctu skladateli, který krátce před zahájením festivalu zemřel. I tehdy se provedení setkala s velkým zájmem. Posluchačský úspěch a nadšení dětského sboru Kantiléna pro provozování tohoto díla nás podnítil k tomu, abychom Kutavičiusovo sugestivní oratorium zařadili do programu Moravského podzimu i letos.

Dobrovolné vstupné na místě

LAST PAGAN RITES

SAT 14 Oct 2023, 9:00pm, **The Church of John Amos Comenius** (Red Church)

BRONIUS KUTAVIČIUS

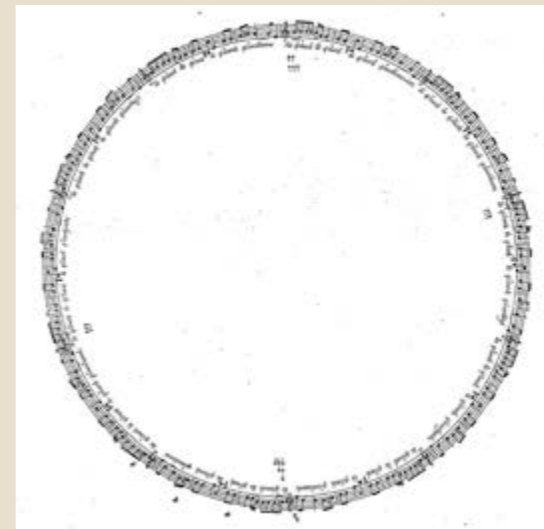
Sonata „Ad patres“ for organ
Last Pagan Rites, oratorio

Aneta Podracká Bendová soprano

Marek Paľa organ

Kantiléna (Filharmonie Brno's Children's Choir) and guests
choirmaster **Michal Jančík**

In 2017, when Moravian Autumn presented the oratorio *The Last Pagan Rites* by Lithuanian composer Bronius Kutavičius, the concert was described as one of the biggest events of the entire festival. In 2021, Moravian Autumn performed the work again as a special tribute to the composer, who died shortly before the festival opened. Even then, the performance was met with great interest. Appreciation from the audience and the enthusiasm of the Kantiléna Children's Choir for performing this work prompted us to include Kutavičius' evocative oratorio in the Moravian Autumn programme this year.

Voluntary entrance fee at the venue

BESEDA SE SKLADATELI

MARTIN BRUNNER A ŽIBUOKLÉ MARTINAITYTĚ

ÚT 17. 10. 2023, 18:00, Besední dům

moderuje **Vítězslav Mikeš**

Beseda předchází koncertu **Hledání ztracené krásy** v Besedním domě od 19:00 (více na str. 134).

Žibuoklé Martinaitytė © Tomas Terekas

DISCUSSION WITH COMPOSERS

MARTIN BRUNNER AND ŽIBUOKLÉ MARTINAITYTĚ

TUE 17 Oct 2023, 6:00pm, Besední dům

hosted by **Vítězslav Mikeš**

The discussion precedes the concert **Hledání ztracené krásy** (In Search of Lost Beauty) at Besední dům at 7:00pm (more on page 134).

Martin Brunner

STATUTÁRNÍ MĚSTO BRNO FINANČNĚ PODPORUJE FILHARMONII BRNO, PŘÍSPĚVKOVOU ORGANIZACI

B | R | N | O |

FILHARMONII BRNO A FESTIVAL FINANČNĚ PODPORUJÍ

DĚKUJEME ZA PODPORU A SPOLUPRÁCI

PARTNERSKÉ HOTELY FILHARMONIE BRNO

Vydala / Published by: Filharmonie Brno

Redakce / Editors: Eva Křížková, Vítězslav Mikeš

Texty / Texts by: Vítězslav Mikeš, Pavel Farský, Petr Ch. Kalina, Petr Slouka, Pavel Straka, Agnieszka Leszczyńska, Jiří Čevela, François-Pierre Goy, Ondřej Pivoda, Boris Klepal, Jan Špaček, Wanda Dobrovská

Anglický překlad / Translation into English: Štěpán Kaňa, není-li uvedeno jinak / unless stated otherwise

Grafický návrh / Graphic design: B tým s.r.o.

Grafická úprava, sazba / Typesetting: Ingrid Králíková

Náklad / Print run: 200 ks / copies

Redakční uzávěrka / Information correct as of: 18. srpna 2023 / 18 August 2023

Filharmonie Brno, příspěvková organizace / contributory organisation

MHFB Moravský podzim / BIMF Moravian Autumn

Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno

Lucie Šnajdrová, manažerka festivalu / festival manager:

lucie.snajdrova@filharmonie-brno.cz, +420 539 092 839

filharmonie-brno.cz

moravsky-podzim.cz

Změna programu vyhrazena! / Programmes are subject to change!

